הײַנט איז נומר: | אַרטיקלען און פעליעטאָנען פון דר. פ. ראַטענשטרויך, י. אוגער, י. ד. בערקאָוויטש, א. י. גראַדזענסקי, י. ווײַנשטיין, י. פוקס א. א. וו.
חוץ דעם אַנ'אינטערעסאַנטע בעשרײַבונג פון הײַ־יאָהריגען ראש־השנה אין גער

וואָס האָט דער גערער רבי געזאָגט פאַר תקיעת שופר ?

חוזק — הומאָר, סאַטירע, קאַריקאַטור — שאַ, מאָטעל האָט דאָס וואָרט (הצהל־פעליעטאָן) פון י. אָבערזשאַנעק.

Lodzer Tageblat № 224 — Opłata pocztowa uiszcz. ryczałtem — פוילע טאַבעלע פון דער מלוכה־לאָטעריע — פרײַז 30 גראָשען

לאָדזשער טאָגעבלאַט

הײַנט 12 זײַטען

23־טער יאַהרגאַנג | 26 września 1930 r. | פרײַטאָג, ד' תשרי פ' וילך תר"צ | רעדאַקציע און אַדמיניסטראַציע: פּיעטריקאָווער 16. טעלעפאָנען פון: רעדאַקציע 10057, פון אַדמיניסטראַציע 10047.

לרגלי האסון הנורא שקרה לחברנו הנכבד
מר **משה קארו**
הרינו מביעים לו בזה את רגשי השתתפותנו בצערו הגדול והעמוק בשמנו ובשם כל הזקנים הנמצאים בבית־מחסנו.
ינחם ד' אותו ואת משפחתו בתוך שאר אבלי ציון וירושלים.
ועד החברה
„מחסה לזקנים"

לידידי מר משה קארו וביתו נרעש ונדהם לשמועה כי טרף טרף בנכם
יוסף נ"ע
צעריכם — צערו, ויגונכם — יגונו.
אלהי הנחמות! שלח להם שפע תנחומים!
שמואל לעוו.

Koledze naszemu p. **Chasklowi Rajchmanowi** z powodu nagłego zgonu Ojca Jego
b. p. **Mojżesza**
wyraża najgłębsze współczucie
Personal firmy
B. GRYNOCH

טיף ערשיטערט פונ'ם פריהצײַטיגען טויט פון אונזער ג' מיטגליד
ר' משה רייכמאַן נ"ע
דריקען מיר אויס דער שווער געטראָפענער פאַמיליע אונזער וואַרעמסטען בײַלייד. זייט געטרייסט מיט המקום ינחם אתכם בתוך שאר אבלי ציון וירושלים.
די פערוואַלטונג
פון רוי מאַטעריאַלען און האַלב פאַבריקאַטען הענדלער פערבאַנד, לאָדז, מאָניושקי 5.

אונזער געעהרטן פערוואַלטונגס־מיטגליד און קאַסירער ה' ברוך מאַרגאָלין צוליב'ן טויט פון זיין אונפערגעסליכען ברודער
אלי' נ"ע
דריקט אויס דעם טיפסטען בײַלייד. זייט געטרייסט מיט המקום ינחם אותך בתוך שאר אבלי ציון וירושלים.
די פערוואַלטונג פון פעראיין
„עזרת אחים"
זאַוואַדזקאַ 28.

IZAK BER, 85 ... 119-34

Dr. med. **B. From**
ספּעציאַל אַרצט פאַר אַקושער און פרויען־קראַנקהייטען
צוריקגעקערט
זאַוואַדזקאַ 46
נעמט אָן פון 3–5
טעלעפאָן 142-61.

הלוית בננו
יוסף קארו נ"ע
מבית־הטהרה תהיה היום ד' תשרי תרצ"א בשעה 12 בצהרים.
המשפחה המתאבלת.

CUKIERNA NOWA **ESPLANADA** PIOTRKOWSKA 100 tel. 111-92
Tylko na krótki czas! Codziennie Koncerty zespołu węgierskiego pod kierunkiem **słynnego wirtuasa** **A. BABITSCH'A**
Jednocześnie poleca swoje wyroby cukiernicze.

ווײַנען אויף קידוש בעסטע קוואַליטעט ווײַנען
צו 60 גר. א פלאַש ½ ליטער און 1.60 א באַטשינקע
קריגט איהר נור אין די עלטסטע לאַדזער ווײַן און מעהד־פאַבריק פון
ש. ווישליצקי, פּיעטריקאָווער 10 אין הויף — פאָדערט איבעראַל.
ווי אויך אין רעסטאָראַן פון ה' בורשטין, גרינער מאַרק 3, ביי ה' שטראַו, זגערזשער 8
ביי ה' הערץ קילינסקיעגאָ 46, ביי קליינבערג, אַלעקסאַנדראָווסקאַ 29,
ביי אלי' מרדכי סאַוויצקאַ ברזשעזשינער 21 און ביי קושינסקי ליטאָמיערסקאַ 18

דער טיף געטראָפענער **פאַמיליע אייזנער** בעזונדער דער שווער־בעטריבטער טאָכטער **חנה** צוליב'ן טויט פון זייער אונפערגעסליכען און הייסגעליבטען: מאַן, פאָטער און אָנקעל
אנשעל נ"ע
דריקען אויס דעם אויפריכטיגסטען מיטגעפיהל און שמערצפולען בײַלייד
געניא מאַנדרא
לעאָן בירענשטאָק

פאָדערט איבעראַל! פאָדערט אומעטום
די בעסטע עמאַלירטע קאָכען־געשיר
SPHINX
B. B. — B.B.
און זייט אויפמערקזאַם אויפ'ן אויבען אָנגעגעבענעם פאַבריקס־צייכען, וואָס איז אויסגעברענט אויפ'ן דנאָ פון יעדען שטיק
Tow. Akc. Zjednoczonych Zakł. Fabryk Wyrobów Emaljowanych i Metalowych
„SPHINX" אין פראַג (אַמאָל **„Austria"**)
גאַראַנטירט ווידערשטאַנדספעהיגקייט געגען פייער און זויער־שטאָפען
אויסשליסליכער פערקויף אויף דער פוילישער רעפובליק און פריי־שטאָט דאַנציג
Herman L. Grünspan
אין לאָדז, פּאָמאָרסקאַ 18, טעל. 18-131

JASNIEJ SŁOŃCA

עכט נור אין אָריגינעלע שאַכטעל בעמערקונג! זאַפּראַווע אויף דער וואַג אַרבייטען מיר נישט. וואַרפט זאַלכע אַב אַלס פאַלשע סחורה

אגודה „למען ארץ־ישראל" בלודז צעגעלניאַנאַ 42
מאָרגען שבת ד. 27 ד. ח. 8.30 אָוונט קומט פאָר אין זאַל „הזמיר" אַל. קאָשטשיושקי 21 אַ רעפעראַט א. ד. ט.:
„פוילען־ארץ־ישראל און דער נאָהנטער מזרח"
רעפערענט **ב. הורזנער** פוילישער האַנדעלס־אַטאַשע אין ארץ־ישראל
איינגאַנגס־בילעטען צו בעקומען אין „הזמיר".

וויכטיג פאַר סוויטערס און טריקאָ־פאַבריקאַנטען
דערמיט מאַך איך בעקאַנט, אַז צום ווינטער־סעזאָן איז מיין לאַגער פערזעהן מיט אַ גרויסען אויסוואַהל פון זעמטליכע צודאַטען צווישען אַנדערע
קנעפּ, גומי, שפּיצען, בענדער און אַ. וו.
צו פאַבריקס־פרייזען!
קומט און איבערציגט אייך!
מיט אַכטונג
ה. אפּפעלבוים,
לאָדז, פולנאָצנאַ 2, טעל. 142-92

אַכטונג, שיד און גאַלאַנטעריע־סוחרים!
דערמיט מאַך איך בעקאַנט אַז ס'ווערט אויסגעאַרבייט **קאַמעל־האָר־שיך** (וואַרעמע הויז־פאַנטאָפעל) אין בעסטער קוואַליטעט און אין אַלע גרויסען צו די ביליגסטע פרייזען.
פאַבריק: יוסף פוקס, לאָדז, נאָוואָמיעסקאַ 20
רעכטע אפּיצינע, 2־טער שטאָק
פערקויפס־שטעל: פוקס, לאָדז, נאָוואָמיעסקאַ 24
פראָנט אין קעלער־געוועלב.
קומט און איבערציגט אייך! — קומט און איבערציגט אייך!

Komitet Synagogi przy **Al. Kościuszki**
zawiadamia, że celem załatwienia spraw interesantów
kancelarja czynna będzie:
w sobotę, dn. 27. b. m. od g. 7—8 wiecz.
w niedzielę, dn. 28 b. m. od g: 10 rano do 1 po poł.
w środę, dn. 1 paźdz. od 10 rano do 1 po poł.
Jednocześnie podaje się do wiadomości, że **w nadchodzące święto Sądnego Dnia kazanie rozpocznie się o gogz. 11 rano, zaś nabożeństwo za zmarłych o godz. 11 i pół.**

אתרוגים
מובחרים לולבים והדסים
במקח השוה על הורט וענצעל
פל. וואָלנאַשטשי 10 (נייער־מאַרק)
ביי עמנואל קאַפּעלוש.

Bank Spółdzielczy
Kupców i Przemysłowców
w ŁODZI
Spółdz. z ogr. odpow. — Tel. 136-46 i 188-34

39 צעגעלניאַנאַ 39
פראנט 1-טער שטאק — פראנט 1-טער שטאק

נעמט אָן וועקסלען, פראַכטען און פערשידענע דאָקומענטען אויף אינקאַסע אויף אלע פלעצער אין גאַנץ פוילען ביי אַ מינימאַלער פראָוויזיע און צאָהלט אויס דעם זעלבען טאָג, ווייזט איבער געלד אויף גאַנץ פוילען, נעמט אָן ווקלאַדען איינלאַגען, נדן-געלדער און קלענערע אָפשפאָרונגען אויף די בעסטע בעדינגונגען, מאַכט די קאָנטאָ און גיט אַרויס אַוואַנסען אויף 'אינקאַסא

ערלעדיגט אלץ פינקטליך און רעעל.
די באַנק איז אָפען פון 9 ביז 2 מיטאג און פון 4–6 אווענד.

7-kl Szkoła dla żyd. inteligencji (Zakła Freblowski)
Kacenelson-Nachumow
ul. Pomorska 20 (tel. 183-40) Zapisy w g. 4—7 pop.

7-קל. שולע און (פרעבעל-שולע) פאמארסקא 20, טעלעפ. 183-40
פאַר קינדער פון יודישער אינטעליגענץ **קאַצענעלזאָן - נאחומאב** (איינשרייבונגען פון 4–7 נאָכמיטאָג)

די שול-קאַנצעלאַריע נעמט אָן איינשרייבונגען פון קנאַבען און מעדכען, וואָס זענען איז שולצוואַנג. אין פאָרבערייטונגס-קלאַס (A) ווערען אָנגענומען קינדער פון $5^1/_2$ יאָהר. אין פרעבעל-שולע (שפיל-שולע) קינדער פון 3–7 יאָהר.

די אינטעריכטס-שפראַך אין שולע, ווי אויך אין פרעבעל-שולע איז פויליש.
פיר קנאַבען פיר מעדכען אַ פערגרעסערטער קורס פון העברעאיש און אלע למודי-קודש אונטער דער הנהלה פון ר' י. ב. קאַצענעלסאָן. אַ ספּעציעלער קורס פון טענץ, ריטמיק, פלאַסטיק לויט'ן פראָג. פון טאַנץ-שולען פיר קינדער אונטער פאַכמ. לייטונג
פיר פיזיש-שוואַכע קינדער, ווי אויך פיר אונבעמיטעלטע ווירד געעפענט אַ
נאָכמיטאָג-שולע | ביז 50 % ביליגער | נאָכמיטאָג-פרעבעל-שולע

גאַסטראָלן פון דער **ווילנער טרופּע** XV יאָהר אָנפ. מ. מואה
זאַל-פילהאַרמאָניע נאַרוטאָוויטשא 20
היינט פרייטאָג 9 אָווענט צום לעצטען מאָל
אַ מעשה מיט הערשעלע אָסטראָפּאָליער
מארגען שבת דריי פארשטעלונגען
12 אַ זייגער פאַרמ. **שיילאָק** | 4 אַ זייגער נאָכמיטאָג **„גולם"**
9 אַ זייגער אָווענט **קדוש השם**

וויין אויף ימים-נוראים!
דערמיט מאַך איך בעקאַנט, אַז צו די אָנקומענדע ימים-נוראים איז מיין געשעפט פערזעהען אין גרויסען אויסוואָהל מיט די וועלט-בעריהמטע
ווייבען פון דער פירמע שולדענריין
אין וואַרשאָ, פראַנצישקאַנער 11
גענוי צו די זעלבע פרייזען ווי איז דער אויביגער פירמע.
חוץ דעם איז מיין געשעפט שטענדיג פערזעהען אין אַ רייכען אויסוואָהל מיט „BEZ"-וויין (אָהן אַלקאָהאָל), רויט-וויין פאַר דיאַבעטיקער (צוקער-ליידענדע) ווי אויך אַלע סאָרטען „כרמל"-ויינען.
ביי געלעגענהייט ווינש איך צום נייעם יאָהר מיינע ג' קונדען, געסט ווי אויך אַלע, מיט וועלכע איך שטעה אין געשעפטליכער פערבינדונג — אַ כתיבה וחתימה טובה.
מיט אַכטונג **גוטמאַן, לאָדז**
פל. וואָלנאָשטשי 11, — טעל. 158-20

וויכטיג פאַר דער יוד. בעפעלקערונג ▸
פון דרום'דיגען טייל פון אונזער שטאָט (שייבלערס ראַיאָן) וואו עס האָט זיך געעפענט אַ'ן אָפּטיילונג
קאַצענעלזאָנ'ס גן-ילדים
(פרעבעל אַנשטאַלט) און אַ מאָדערנער 7-קלאַסיגער שול מיט אַ רעגירונגס-פראָג, וואָס נעמט אויך אַריין אַ גרויסער מאָס העברעאישע לימודים און רעליגיע. — קינדער (פון 4 יאָהר אין פרעבעל-שולע און פון 6 יאָהר אין שולע) ווערען איינגעשריבען יעדען טאָג פון 10–1 פאַרמ. אין דער קאַנצעלאַריע פון דער שולע
קילינסקיעגאָ 120
Kilińskiego 120 — Kilińskiego 120

אַ גמר חתימה טובה
און אַ גליקליכע צוקונפט פאַר מיין ברודער העניעק מיט זיין כלה העלאַ שטיין
יאַקוב בערעק.

איך ווינש אַ גמר חתימה טובה די פאַמיליע סלאַדקיעוויטש אין אַלעקסאַנדער פון זייער נעפע און קוזין
יעקב בערעק.

אַ גמר חתימה טובה
און אַ געזונט פאַר מיינע ליבע עלטערן ווינשט זייער זוהן יעקב בערעק.

אַ גמר חתימה טובה
פאַר מיין שעף שימשה בליצבלום מיט זיין פרוי און קינדער ווי אויך פאַר מיינע קאָלעגען און פריינדינס
יאַקוב בערעק.

צו דער פעלאָבונג פון פרל.
העלאַ ווייבנבערג
מיט ה' **יאַקוב זיידנער**
ווינשט אַ האַרציגען מזל-טוב
Łódzka Wytwórnia Mydlarska
Łódź, Podrzeczna 21.

את חברנו הועד **אברהם פנחס ליפסמן** לאירושיו את העלמה הבתולה המהוללה מרת **חיה שרה ראָזען** הננו מברכים בברכת מזל טוב המה ולבבית ג"כ הננו מאחלים להם ברכת גמר חתימה טובה.
הועד של „שעורי ערב" „וכתר צעירים"
בלודז, נובומיסקה 22

את חברנו האהוב מר **אבנר גולדשטין** לאירושיו את העלמה העדינה מרוו **אסתר מונק** הננו מאחלים להם עתיד מזהיר ושתהי' דרכם סוגת בשושנים.
הועדשל „שעורי ערב" „וכתר צעירים"
בלודז, נובומיסקה 22

פלעגט די פיס
PEDICURE
S. Łódzki

Traugutta 5 (Krótka m. 10.) **tel. 170-37**
נעמט אָן פון 11–2 און פון 4–7 אָן. — געוועזענער אַסיסטענט ביי מיסטער סמאַלען (היהנער-אויג-אַנשטאַלט אין לאָנדאָן). — ספעציאַליסט צו בעזייטיגען הונער-אויגען און האָרנהויט, ווי אריינגעוואַקסענע נעגעל אָהן שמערצען.
1237

Profesor chorób nerwowych
Dr. med. Wł. Dzierżyński
rozpoczął ordynację
od godz. 5—6 po poł. **ul. Kopernika 21**
Telefon 123-83.

Dr. med H. Różaner
ספעציאַליסט פון הויט- און וועֶנערישע קראַנקהייטען און קינדערלאָזיגקייט
נאַרוטאָוויטשא 9, טעל. 128-08
נעהמט אָן פון 8–10; 5–8 אָווענד
אַספעציעלערוואַרטע-זאַל פאַר פרויען.

Dr. med. P. MARKOWICZOWA
ספעציאַל-אַרצט פאַר הויט און וועֶנערישע-קראַנקהייטען
צוריקגעקעהרט
Aleja 1-go maja 37, teleon 166-35.
נעמט אָן פון 9 ביז 11 פריה און פון 4 ביז 8 אָוו.
מעדיצינישער קאסמעטישער-קאַבינעט.

Dr. A. Mazur
וסכאַדניאַ 65, — טעל. 166-01
נעמט אָן פון 10—2.81.30 און 4—6 אָווענד;

אַ פעהיגער יונגערמאַן, וועלכער בעזיצט גרינדליך די פוילישע שפּראַך אין שריפט און וואָרט, זוכט אַ פּאָסטען צו וואָס עס זאָל נאָר זיין, אַמגעווינשענסטען אַלס אינקאַסענט, ערשט-קלאַסיגע רעפערענצען. אָפערטען אין „לאָדזער טאָגעבלאַט" אונטער „A. D."

מאַטאָרען
עלעקטרישע, נייע און געניצטע
צו פאַבריקס-פרייזען
רעפעראַציע-וואַרשטאַטען איבערוויקלונג פון מאָטאָרן און דינאַמאָ-מאַשינען אינסטאַלאַציעס פון עלעקטרישער קראַפט, ליכט, סיגנאַליזאַציע, בליץ-אָפלייטער פיהרט אויס
Przed. Robót Inżyn.-Elektro-Mech.
M. RAK Zawadzka 12 tel. 214-11

נויטיג לערן-יונגלער
געגען באַלדיגע צאָהלונג
ביי שטריקער פּאָמאָרסקאָ 19 פרידע, פּאַרטער

אַן אַרבייטער
ווערט געזוכט
אויסצואַרבייטען סוועטערס, צו מעלדען זיך:
„Żakard" Łódź, Cegielniana 47

Z prawami gimnazjów państwowych
GIMNAZJUM HUMANISTYCZNE MĘSKIE
I. KACENELSONA
Cegielniana 28, tel. 151-79

איןביידע אָפּטיילונגען פון אונזערע פרעבעל-שולען **גן-ילדים** צעגעלניאַנאַ 28 — (אָפּטיילונג: קילינסקיעגאָ 120)
ווי אויך אין די פּאַראַלעלע אַנפאַנגס-קלאַסען ווערען אָנגענומען קינדער אָהן פאָרבערייטונג. אין פרעבעל-שולע—אין עלטער פון 4 יאָהר און ווייטער, אין די אָנפאַנגס-קלאַסן—פון 6 יאָהר אָן.
די קאַנצעלאַריע איז אָפען פון 10 ביז 2 פאַרמיטאָג און פון 5 ביז 7 נאָכמיטאָג.
די דירעקציע.

מעכאַנישע שלאָסעריי
פון שטרימף-מאַשינען
Otton Radke
Łódź, ul. Zawiszy № 35.
אַרבייט אויס אַלערליי צילינדערס צו שטרימף-מאַשינען
צו קאָנקורענץ פרייזען
קומט און איבערציינט אייך!

פּוי זאַפּאַרט
איבערצוגעבען 3 שטובען מיט אַ קוך און בעקוועמליכקייטען ווי אויך גאַז און עלעקטרישע בעלייכטונג אויף דער אַנדזשעיאַ גאַס. צו ערפאַהרען טעל. 179-93 ביז 10 אַ זייגער פריה און פון 3–5 נאָכמ.

אַנאַליזען מעדיצינישע, טעכנישע
נעמט אָן דאָס כעמישע לאַבאָראַטאָריום פון
Dr. Chem. Eugenjusz RITT
פיעטריקאָווער 126

Międzymiastowe Transporty
Robert Thomas i S-ka
Piotrkowska 85, tel. 208-31 160-49.

Dr. med. M. Heller
ספעציאַליסט פאַר הויט- און וועֶנערישע קראַנקע און מענער-שוואַכע
נאַווראַט 2, טעל. 179-89
נעמט פאַן ביז 10 פריה, און פון 4—8 אָווענד
פאַר פרויען פון 4—6 נאָכמ.
אונבעמיטעלטע — לעטשניצע פרייזען.

Dr. med. Berlin
ספעציאַליסט פון פרויען- און אַקושער-קראַנקהייטען
צוריקגעקעהרט
גדאַנסקאַ 12 טעל. 224-52 נעמט אָן פון 5–7

Dr. med. B. DONCHIN
ספעציאַל-אַרצט פאַר אויגען-קראַנקהייטען
האָט זיך איבערגעצויגען אויף
פיעטריקאָווער 90, טעל. 221-72
נעמט אָן פון 10–1 און 4 — 7.30

Dr. Wołkowyski
צוריקגעקעהרט
צעגיעלניאַנאַ 25
טעלעפאָן 126-87
ספעציאַל-אַרצט פאַר הויט וועֶנערישע קראַנקהייטען און מענער-שוואַכע. אַלע-אַרט אַנאַליזען בעהאַנדלונג מיט קוואַרץ-שטראַהלען.
נעמט אָן פון 8—2, און פון 6—9 אָווענד.
בעזונדער וואַרטע-זאַל פאַר פרויען.

Dr. M. WOLFSON
וסכאָדניאַ 17
צוריקגעקעהרט.

Dr. Med. E. Reicher
ספעציאַל ארצט
פאַר הויט האָר און וועֶנערישע קראַנקהייטען דיאַטערמיע-בעהאַנדלונג און עלעקטראָ-טעראַפּיע
פּ צאָלודניצקאַ 28 טעל. 201-93. נעמט אָן פון 8–11 פריה און 6—9 אָווענד. זונטאָג פון 9–1 מיטאָג.
פאַר אונבעמיטעלטע לעטשניצע פרייזען

Dr. med. Adam Bender
נאַר וטאַוויטשא 30 טעל. 114-75
ספעצ. אינערליכע און האַרץ-קראַנקהייטען

Dr. H. Weisshoff
אינערליכע און קינדער-קראַנקהייטען
זאַוואַדזקאַ 23 — טעלעפ. 162-95
צוריקגעקעהרט.
נעמט אָן פון 2–4 נאָכמ.

ווינער אָרטאָפּעדישע פּראַצעדוריע
– אונטער אויפזיכט פון אַ דאָקטאָר ספעציאַליסט –
מאַכט לויט גיפּס-מאָדעלען וועקלאַדקעס געגען פלאַט פיס קינסטליכע פיס, אָרטאָפּעדישע גאָרסעטען און אַפּאַראַטען א. ז. וו. גדאַנסקאַ 28, וו. 1, פון 5–7 אָווענד

Dr. Niewiażski
ספעציאַליסט
פאַר סיפיליס, טריפער און מענער-שוואַכע
בעהאַנדלונג מיט קוואַרץ-שטראַהלען.
פאַר דאַמען ספעציעלער וואַרטע-זאַל.
אַנדזשעיאַ 5 טעל. 159-40
נעמט אָן פון 8.10 1–3 5–9

Dr. HERSZFINKEL
Zawadzka 15, tel. 111-87
ספעציאַליסט פאַר קינדער-קראַנקהייטען
צוריקגעקעהרט.

Dr. med. H. Gutsztadt
אַקושער-גינעקאָלאָג
צוריקגעקעהרט
Zachodnia 62 (Cegieln. 23) **telef. 129-52**
נעמט אָן פון 5 ביז 7 אָווענד.

Dr. med J. LUBICZ
Ortopeda
גראַנסקאַ 28, טעל. 188-17
ספעציאַליסט פון ביינער און געלענק-קראַנקהייטען פערקרימונגען פון פלייצעס און גלידער
פון זעמטליכע אָרטאָפּעדישע אַפּאַראַטען: ווי וקלאַדקעס געגען פלאַטע פיס קונסטליכע פיס, אָרטאָפּעדישע גאָרסעטען א. א. וו.
נעמט אָן פון 2.30 ביז 4.30 נאָכמ.

סטאַרשי פעלדשער
I. Borensztajn
צעגיעלניאַנאַ 51
צוריקגעקעהרט

Dr. med. D. RAWICZ
ספעציאַליסט פאַר קינדער און אינערליכע קראַנקהייט
קילינסקי-גאָ 49 טעל. 154-36
צוריקגעקעהרט
נעמ אָן פון 3–5 נאָכמ.

Dr. med.
G. Gersztajn
ספעציאַל-אַרצט פאַר אויגען-קראַנקהייטען
Traugutta 12 (טראַוגוטאַ)
Telefon 175-10
נעמט אָן פון 11 ביז 1 און פון 7 ביז 8 אָווענד.

Dr. med. S. Małowist
ספעציאַל אַרצט
פאַר האַלז, נאָז און אויערען-קראַנקהייטען
צוריקגעקעהרט
Gdańska 37 — Telefon 115-93.
4242 — נעמט אָן פון 2 ביז 4.

Dr. med. Oskar Winter
Choroby wewnętrzne
i Zaburzenia nerwowe
Piotkowska 118, telefon 20006
Przyjmuje od 4-6. — 4194

Dr. med. J. Nadel
ספעציאַל-אַרצט פאַר אַקושעריע און פרויען-קראַנקהייטען
פּאָמאָרסקאָ 7 טעל. 127–84
נעמט אָן פון 3 ביז 5 נאָכמיטאָג

די דעצידירע ווערגען אלגעמיינעם יודישען בלאק
אפגעלעגט געווארען אויף זונטאג
סענסאציאנעלע ערקלערונגען פון היטלער'ן פאר'ן גערירכט

זונטאג דעציזיע פון אלגעמיינעם בלאק

וואַרשאַ (טעלעפאָניש פון אונזער קאָרעספאָנדענט) די לאַגע אויף דער יודישער גאַס איז ווייטער נישט קלאָר. די בעראַטונג וואָס האָט היינט געזאָלט פאָרקומען ביי שערעשעווסקי'ן איז אָפּגערופען געוואָרען. זי וועט פאָרקומען זונטאָג נאָך דער זיצונג פון די ציוניסטישע צענטראַל-קאָמיטעטען, אויף וועלכער עס וועט אָנגענומען ווערען אַ ענדגילטיגע דעציזיע.

ווי מען שמועסט, האָט מען פון צווישען די „אגודה"-פיהרער קאַטעגאָריש ערקלערט, אַז די אגודה וועט אַליין מיט ציוניסטען אין אַ בלאָק בשום אופן נישט געהן, נאָר צוזאַמען מיט די ווירטשאַפטליכע קרייזען און די פּאַרטייען מיט וועלכע זי איז פריהער געגאַנגען צו די וואַהלען.

וואַרשאַ, (טעלעפאָניש פון אונזער קאָרעספאָנדענט) אין צוזאַמענהאַנג מיט דער בעראַטונג אין גער פון מוצאי ראש השנה, דערוואוסט מען זיך, אַז עס זאָל שוין אפילו זיין פעסטגעשטעלט געוואָרען אַ קאַנדידאַטען-ליסטע: אויפ'ן ערשטען אָרט זאָל פיגורירען קירשבראַון, אויפ'ן צווייטען – הרב לעווין, אויפ'ן דריטען – העמפעל און אויפ'ן פירטען אָרט ל. מינצבערג. צום סענאַט זאָל אויפ'ן ערשטען אָרט געהן אשר מענדעלסאָן.

וואַרשאַ, (טעלעפאָניש פון אונזער קאָרעספאָנדענט) די ידיעה, אַז דער גערער רבי זאָל קאַנדידירען צום סענאַט ווערט בעטראַכט אַלס פשוט'ער בלאָף.

ערשטער קלאַנג-קינאָ-טעאַטער אין לאָדז

SPLENDID

●● היינט פּרעמיערע ●●

צווייטער שלאַגער פון אונזער סעזאָן ערשטע אייראָפּעאישע קלאַנג-אָפּערעטקע פון פילם-פאַבריק „אופא"

„דער וואַלץ פון ליבע"

אַנטייל נעהמען דאָס אונפערגלייכליכע ליבעס-פּאָר **Liliana Harwey** וועלכער וועט צום ערשטען מאָל רעדען צו אונז פון עקראַן, **Willi Fritsch** דער ליבלינג פון פובליקום ווי אויך די בעוואוסטע

אָפּערעטען-קרעפטען די אונפערגלייכליכע

Georg Aleksander — **Hans Junkerman**

רייכע אויסשטאַטונג – שאַמפּאַניער הומאָר – שלאַגער-לידלעך

צווישען אַנדערע וועט אויסגעפיהרט ווערען די לעצטע שלאַגערס: 1) דער וואַלץ פון ליבע וועט געזונגען און געטאַנצט ווערען דורך **Siliana Harwey** און **Willi Fritsch** 2) „דו ביסט דאָס זיסטע מיידעל" געזונגען דורך געאָרג אַלעקסאַנדער און ווילי פריטש, 3) „באַבי-גאַלאָפּ" לעצטער אַמעריקאַנער שלאַגער אויסגעפיהרט דורכ'ן גאַנצען אַנסאַמבל, 4) פּרייליכער פאָקס-טראָט – געטאַנצט דורכ'ן באַלעט מיט'ן אַנטייל פון ליליאַנאַ האַרוועי און ווילי פריטש. אָנהויב אין די וואָכען-טעג 6, 8 און 10 אָוועגד, שבת און זונטאָג 4, 6, 8 און 10 אָוועגד. פּאַספּאַרטו און הנחה-בילעטן אונגילטיג ביז צום אָפּרופען.

היטלער פאר'ן געריכט

לייפּציג, 25 (טו) אין פּראָצעס געגען די 5 היטלעראָוצעס, וואָס ווערן אָנגעקלאָגט אין מלוכה-פעראַט, איז היינט היטלער אַרויסגעטרעטען אַלס עדות. דער פּאָרזיצענדער פון געריכט האָט איהם ערקלערט, אַז ער דאַרף אָנגעבען ערקלערונגען צי די נאַציאָנאַל-סאָציאַליסטען ווילען פערווירקליכען זייערע פּלענער אויף אַ לעגאַלען וועג און נישט דורך מאַכען אַ איבערקעהרעגיש.

היטלער ענטפערט: מיר ווילען פערפלאַנצען אונזער גייסט צווישען דייטשען פאָלק און איך בין איבערצייגט, אַז עס וועט קומען אַ צייט ווען 35 פון די 40 מיליאָן וואַהל-בערעכטיגטע דייטשען וועלען שטעהען הינטער מיין פּאַרטיי, אַלץ איינס צי זי וועט דאַן קומען צו די רעגירונגס-מאַכט אַדער גישט.

אונזערע געגנער בעמיהען זיך פאָרצושטעלען אונזער פּאַרטיי אַלס מלוכה-פיינדלעך, ווייל זיי זעהען טאַקי, אַז מיר צילען אַלץ צו דערגרייכען אויפ'ן לעגאַלען וועג.

דער געריכטס-פּאָרזיצענדער לייענט דאַן אויסצוגען פון היטלערישע אויפרופען און פון אַרטיקלען פון דער נאַציאָנאַל-סאָציאַליסטישער פּרעסע, וועלכע בעווייזען, אַז די היטלער-לייט האָבען געשטרעבט דורכצופיהרען אַ פוטש.

היטלער ענטפערט אויף אַלע ציטאַרטע שטעלען און פערענטפערט זיך, עז זיי שטאַמען נישט פון אָפיציעלער קוועלע.

און דער פּאָרזיצענדער ווייזט איהם אָן אויף די בעמיהונגען פון די היטלעראָוצעס אַריינצודרינגען אין דער אַרמע צנטוויקעלט זיך אַ לעבהאַפטער דיאַלאָג צווישען פּאָרזיצענדען און עדות. היטלער זאָגט דאַן, אַז הגם די פּאָליטיק אין כאַראַקטער פון דער אַרמע ווערט בעשטימט פון דער רעגירונג, טראָגט זי דאָך אַ פּאַרטייאישען כאַראַקטער, ווייל די רעגירונג גופא איז צוזאַמענגעשטעלט פון פּאַרטייען.

דער פּאָרזיצענדער ווייזט איהם אָן, אַז לויט'ן פּאַראַגראַף 47 פון דער דייטשער קאָנסטיטוציע אַז דער מלוכה-פּרעזידענט דער העכסטער אַרמע-פיהרער, דערויף ענטפערט היטלער, אַז דאָס האָט נישט צו טון מיט'ן גייסט אין דער אָרגאַניזאַציע פון דער אַרמע פאַרדעם האָט צו זאָרגען דאָס קריגס-מיניסטעריום.

צום סוף זאָגט היטלער, אויב עס וואָלט געקומען צו דער מאַכט אַ סאָציאַליקטיש-קאָמוניסטישע רעגירונג, וואָלט זי אַנגאַנצען רעאָרגאַניזירט די רייכסווער, מחמת מיט אַ מעהרהייט פון צוויי דריטעל קען זי ענדערן יעדע קאָנסטיטוציע.

צום סוף האָט דאָס געריכט היטלער'ן געגעבען אַ שבועה.

דעמאנסטראציע פון די נאציאנאל סאציאליסטען פאר'ן געריכט

לייפּציג, 25 (טו) בעת היטלער האָט אָפּגעגעבען זיינע ערקלערונגען אין געריכט אַלס עדות, האָבען די נאַציאָנאַלע סאָציאַליסטען געמאַכט דעמאָנסטראַציעס פאַר'ן געריכט-בנין, פּאָליציי האָט די דעמאָנסטראַנטען צוטריבען. די דעמאָנסטראַנטען האָבען זיך פערזאַמעלט אין אַנדערע פּלעצער און זיי זענען פערטריבען געוואָרען מיט פייערלעשער שפּריצען.

גייסטיגע ארבייטער וועלען מאנען געניסען פון קראנקען-קאסע אין די אווענד-שעה'ן

(§) די קראַנקען-קאַסע האָט בעשלאָסען צו אָרגאַניזירען אין אַ האַלב-קליניק אין צענטער שטאָט אַן אָווענד-אַמבולאַטאָריע פאַר גייסטיגע אָנגעשטעלטע.

רעזולטאט פון די וואהלען אין פוילען
צום קאנגרעס פאר'ן ארבייטענדען א"י.

וואַרשאַ, 25. סעפּט. (יטא) דער רעזולטאַט פון די וואַהלען צום קאָנגרעס פאַר'ן אַרבייטענדען ארץ-ישראל אין פוילען, איז פאָלגענדער:

רעכטע פּועלי-ציון און החלוץ האָבען בעקומען 20289 שטימען און 34 מאַנדאַטען. דת ועבודה 962 שטימען און 1 מאַנדאַט. „התאחדות" 6922 שטימען און 11 מאַנדאַטען, „השומר הצעיר"— 7261 שטימען און 12 מאַנדאַטען, לינקע פּועלי-ציון — 16518 שטימען און 27 מאַנדאַטען.

סך הכל זענען פאַרהאַן אין פוילען 85 מאַנדאַטען. די פערטיילונג פון די מאַנדאַטען אין מזרח-גאַליציען איז נאָך נישט בעקאַנט. אויף דאָרט פאַלט אויס 15 מאַנדאַטען.

—0—

משוגענער יודישער יונגערמאן שעכט זיין מוטער

קאָווע ל. (טעלעפאָניש צום „לאָדזער טאָגעבלאַט") דאָ האָט היינט פּאַסירט אַן אויסערגעוועהנליך טראַגישער ציפאַל: דער יונגערמאַן יאַנקעל זאַקס איז מיט אַ צייט צוריק משוגע געוואָרען און מען האָט איהם אָפּגעפיהרט אין משוגעים-שפּיטאָל. די וואָך איז ער צוריקגעקומען פון שפּיטאָל און מען האָט געמיינט, אַז ער איז שוין אויסגעהיילט. נאָכ'ן צוריקקומען איז ער אַריינגעגאַנגען צום דאָרטיגען שוחט, וואָס וואוינט בשכנות מיט זיינע עלטערן און געזאָגט ער זאָל איהם לערנען שחיטה ווייל ער וויל שעכטען זיינע עלטערן.

דער שוחט האָט דאַן געמאָלדען וועגען דעם די עלטערן פון משוגע'נעם און זיי געוואָרענט זיי זאָלען זיך היטען.

געלטען איז דער משוגע'נער אַריינגעלאָפען צום שוחט בעת קיינער איז נישט געווען, האָט גענומען דעם חלף און געשאָכטען אַ קאַץ, דערנאָך האָט ער געשאָכטען אַ האָהן און מיט'ן פערבלוטיגטען חלף איז האַנד אַריינגעלאָפען צו די עלטערן אין שטוב און אַ געשריי געטון: „מאַמע, גרייט זיך, דיין סוף איז געקומען!" ביי די ווערטער האָט ער דעם חלף די מוטער פערזעצט אין ברוסט און בעת זי איז שוין געלעגען אויף דער ערד און אַ טייך בלוט האָט ער איהר נאָך איבערגעשניטען דעם האַלז.

ערשט, ווען עס זענען אָנגעקומען מענשען האָט מען דעם משוגע'נעם געבונדען און איבערגעגעבען אין די הענד פון פּאָליציי.

דער טראַגישער פאַל האָט אין קאָוועל געמאַכט אַ שרעקליכען רושם.

74-יעהריגער חסידישער יוד פערסמ'ט געווארען

וואַרשאַ, (טעלעפאָניש פון אונזער קאָרעספאָנדענט) ראש השנה איז אין וואַרשאָ פערסמ'ט געוואָרען דער 74-יעהריגער חסידישער זקן און גרויסער למדן אבינדור לעווינסקי פון מיראָנאָווסקא 17. לעווינסקי האָט געהאַט אַ שוואַך האַרץ און ער פלעגט יעדען אָוועגד איינעמען אַ פּראָשעק.

ערב ראש השנה פאַרנאַכט פאַר'ן געהן צום דאַווענען האָט ער אויך איינגענומען אַ פּראָשעק, אָבער ער האָט זיך טועה געווען און על פי טעות איינגענומען אַ פּראָשעק סם פאַר מייז. קומענדיג צום דאַווענען האָט ער אָנגעהויבען ברעכען. מען האָט איהם אָפּגעפיהרט אַ היים און איידער ער האָט בעקומען מעדיצינישע הילף איז ער געשטאָרבען.

נעכטיגע זיצונג פון לאדזער שטאט-ראט
וועגען טרעוויראנוס'ן, עלעקטראָניע, „פּאַלעשיע" און שטאטישע מעכאנישע יאטקע

אויף דער נעכטיגער זיצונג פון לאָדזער שטאָט-ראַט האָט זיך שוין געפיהלט דער אָנהויב פון וואַהל-פיבער.

אָנגעהויבען האָט זיך די זיצונג מיט אַ דרינגענדען פאָרשלאַג פון קאָמוניסטען צו בויען די אונטערוואַסער-שיף

„אַנ'ענטפער טרעוויראַנוס'ען".

דער קאָמוניסט פאָדערט אַ סובווענציע 50.000 זל.

אויפ'ן ערשטען פונקט איז דורכגעגאַנגען אָהן דיסקוסיע דער מאַגיסטראַט-פאָרשלאַג אנטוויקלען אין דער סובסקריפּציע פון דער

נייער עמיסיע אקציעס

וואָס עס לאָזט אַרויס די לאָדזער עלעקטרישע געזעלשאַפט. היינט בעטרעפט דער בעטריבס-קאַפּיטאַל פון דער עלעקטראָוניע 33 מיליאָן שווייצארישע פראַנק. איצט וועט דער קאַפּיטאַל פערגרעסערט ווערען אויף 60 מיליאָן פראַנק. צו דעם צוועק וועט דער מאַגיסטראַט איינצאַהלען אַ הלואה.

דאַגעגען האָט אַרויסגערופען אַ לענגערע דיסקוסיע די פראַגע וועגען נעמען אַ הלואה פון 3 און אַ האַלבען מיליאָן זל. אויף צו פערענדיגען דעם בוי פון די

הייזער אויף „פּאַלעשיע"

דעם ערשטען אַרויספאָהר האָט געמאַכט ראַטמ. וואַיעוואָדזקי. ער קריטיקירט שאַרף די ווירטשאַפט פון מאַגיסטראַט און פיהרט אויס, אַז פון די וואוינונגען אויף „פּאַלעשיע" קאָנען געניסען וועניג אַרבייטער, ווייל דאָס דירה-געלד איז צו הויך. נ.פ.ר. וועט שטימען געגען הלואה-פאָרשלאַג.

לאַווניק קוק קלערט אויף, אַז דער מאַגיסטראַט איז נישט שולדיג אין דעם הויכען דירה-געלד. דאָס איז דיקטירט דורך „באַנק נאַספּאַדאַרסטוואַ קראַיאָוועגאָ". די רעגירונג קוועטשט צו דעם מאַגיסטראַט פון אַלע זייטען. אפילו אויף קאַנאַליזאַציע-צוועקען וועט שוין נישט געגעבען ווערען מעהר ווי 3 מיליאָן זל. די אויפזיכטס-מאַכט וויל

נאך מעהר העכערען דאס דירה-געלד

אויף „פּאַלעשיע". דער מאַגיסטראַט וויל דערצו נישט דערלאָזען.

ראַטמ. ליכטענשטיין טראָגט אַריין אַ פּאָליטישע רעזאָלוציע, וואָס פּראָטעסטירט געגען פרוב צו דיקטירען אַ העכער דירה-געלד פאַר די „פּאַלעשיע"-וואוינונגען.

עס רעדען די ראַטמענער שאָט, בידער, ד"ר פישער און וואַיעוואָדזקי פּאָלעמיזירט מיט די מאַגיסטראַט-פאָרשטעהער און פערטשעפּעט דערביי דעם ראַטמ. ליכטענשטיין. יענער ענטפערט אָפּ.

די דיסקוסיע ווערט פערענדיגט מיט אַרויסטרעטונגען פון די ראַטמענער אַנדזשעיאַק, האָלענדערסקי, פּאַגאַנאָווסקי, און דער פאָרשלאַג וועגען דער הלואה ווערט נישט אָנגענומען צוליב

מאנגעל אין קוואָרום

דערויף איז אָנגעהויבען געוואָרען אַ צווייטע שטאָט-ראַט-זיצונג און עס איז אָהן דיסקוסיע געגעבען געוואָרען דעם מאַגיסטראַט פולמאַכטען צו דעקען די ליפערונגען פון בוי-מאַטעריאַלען פאַר דער קאַנאַליזאַציע און פאַר

אַ שטאטישער מעכאנישער יאַטקע.

אויך איז בעשטימט געוואָרען

160.000 זל. אויף די סיים- און סענאַט-וואַהלען

פון געלד, וואָס איז פאַרגעזעהען אין בודזשעט אויף די שטאָט-ראַט-וואַהלען. דערביי איז געבליבען זיך צו ווענדען צום וואָיעוואָדאַ צו פערגרעסערן די צאָהל וואַהל-ראַיאָנען אויף 199, אַנשטאָט די בעשטימטע 165

מארגען קומט פאר דער רעפעראט פון ד"ר ב. הויזנער אין „הזמיר"

ווי ס'איז געווען פאַראויסצוזעהען, האָט דער רעפעראַט פון ד"ר ב. הויזנער, וועלכען עס אָרדענט איין די געזעלשאַפט „למען ארץ-ישראל" אין אונזער שטאָט, אַרויסגערופען אַ גרויסע פּעראינטערעסירונג צווישען די נאַציאָנאַלע קרייזען. דאָס טעמאַ: „פוילען, ארץ-ישראל און דער נאָהענטער מזרח", ווי אויך דער נאָמען פון רעפערענט זאָגען צו, אַז דער רעפעראַט וועט זיין גאַנץ בעזונדערס אינטערעסאַנט, בפרט ווען ד"ר ב. הויזנער אַלס פוילישער האַנדעלס-אַטאַשע אין א"י, וועט געווים בעלייכטען די אַלע פּראָבלעמען וועגען די האַנדעלס-מעגליכקייטען צווישען פוילען-מיט א"י.

טעאטער און קונסט

ביי די „ווילנער"

היינט אין אָווענד שפּילען די „ווילנער" די שטאַרק אויסגענומענע פּיעסע, וואָס שפּרודעלט מיט הומאָר און געזאַנג „אַ מעשה מיט הערשעלע אָסטראָפּאָלער". מאָרגען 12 מיטאָג „שיילאָק", 4 נאָכמ. „גולם" און אין אָווענד „קידוש השם".

די „ווילנער" פאר די ארבייטער

אויף די בעמיהונגען פון דער בילדונגס-געזעלשאַפט „פריהייט" גיבען די „ווילנער" מאָרגען 4 נאָכמ. אַ פאָרשטעלונג פון „גולם" אויף הנחה-בילעטען פאַר די מיטגלידער פון רעכטע פועלי-ציון און „פריהייט".

בילעטען צו בעקומען אין סעקרעטאַריאַט פון דער פּאַרטיי. פּיעטריקאָווער 83.

ווער עס גנב'עט געלד און ווער פאלמא'ס

(§) מיט נאָכגעמאַכטע שליסלען האָבען גנבים זיך אַריינבעקומען אין דער טיסטישען קאַבינעט פון יצחק זילבער-שטיין (פּעטר. 99) און פון דאָרט אַרויסגענומען געלדער און פּלאַטינענע אַר-בייטס-געצייג פאַר 1500 זל.

— פון הערש בערקאָוויטש'ס פּאָרטער-צימער (זאַכאָדניאַ 72) האָבען אומבעקענטע גנבים אַרויסגענומען מלבושים פאַר 1000 זל.

אנדערטהאלבען יאהר תפיסה פאר קאמוניזם

(§) יעקב בראָש און רויזע מאַראַק זענען געשטען פערמשפּט געוואָרען אויף אַנדערטהאַלבען יאָהר תפיסה פאַר קאָמוניסטישער טעטיגקייט, און וואָס זיי האָבען זיך נישט מודה געווען.

פאר פילסודסקי'ן און פאר'ן „צענטראלעוו"
וועלען שטימען לאדזער פוילישע טעקסטיל-ארבייטער

דעלעגאַטען-פערזאַמלונגען וועגען טעקסטיל-שטרייק

(§) נעכטען איז פאָרגעקומען אַן'אַל-געמיינע פערזאַמלונג פון די פאַבריקס-דעלעגאַטען, וואָס זענען אָרגאַניזירט ביים טעקסטיל-קלאַסען-פעראיין. פון די אָבגעגעבענע בעריכטען איז צו זעהען, אַז אַ דאַנק דער שטרייק-אַקציע האָבען שוין נאָכגעגעבען די לוין-פאָדערונגען פון די אַרבייטער די פירמעס: „לעווי און האַלענבערג", ברידער קאָהן, ז. בוימער, מ. בוהלע, ל. שפּירא, ברידער מושינגרסקי און זילבערבערג.

נאָך די יודישע ימים-טובים וועלען איבעריכע שטרייקען אין פיל פאַבריקען.

עס איז אויך אָנגענומען געוואָרען אַ רעזאָלוציע, אַז די קלאַסען-פעראיינען זאָלען אָנטיילען פאַר דער ליסטע פון „צענטראָלעוו".

• • •

(§) דער טעקסטיל-פעראיין „פּראַצאַ" האָט אויך אָפּגעהאַלטען אַ דעלעגאַטען-פערזאַמלונג. אויף וועלכער עס איז אָנגענומען געוואָרען, אַז מעהרערע פאַבריקאַנטען האָבען צוליב די לאָקאַלע שטרייקען שוין געהעכערט די לוינען. על פי רוב — האָבען די צוררי ישראל געג'-מענה'ט — מוזען זיי שטרייקען ביי די יודישע פאַבריקאַנטען.

לסוף איז אָנגענומען געוואָרען אַ רעזאָלוציע ביי די וואַהלען צו שטימען פאַר דער ליסטע, וואָס אין איהר שפּיץ שטעהען מאַרשאַל פילסודסקי.

קאנפליקט צווישען וואטיקאן און ענגלאנד

וועגען דער קאמיסיע איבער די היליגע מקומות אין א"י

גרויסע ערד-ציטערניש מיט הונדערטער מענשליכע קרבנות אין סאוויעט-רוסלאנד

קאנפליקט צווישען וואטיקאן אין ענגלאנד

וו י ע ן, 25. סעפט. (יטא) פון רוים מעלדעט מען, אז אין צוזאמענהאנג דערמיט, וואס אויף דער אינטערנער סעסיע פון פעלקער-בונד וועט באטראכט ווערען די פראגע וועגען שאפען א שטענדיגע קאמיסיע פאר די הייליגע מקומות אין ארץ-ישראל, קומען פאר שארפע חלוקי-דעות צווישען וואטיקאן און ענגלאנד וועגען בעזעצען די קאמיסיע. דער וואטיקאן וויל האבען, אז די קאמיסיע זאל האבען א קאטוילישען מעהר-רהייט, וועלכע זאל נישט קאנען מאיא-ריזירט ווערען דורך נישט-קאטאליקען.

אין דער נאהענטסטער צייט וועט די רעזונג פראגע בעזונדערס אקטועל ווע-רען

ערד-ציטערניש איז סאוו.-רוסלאנד

מ א ס ק ו א, 25. סעפט. (סב.) מען מעלדעט אהער פון א שטארקער ערד-ציטערניש, וואס איז פארגעקומען אויף צפון-טורקעסטאן. ביז איצט איז פעסט-געשטעלט די צאהל פון 175 הריגים און 300 פערוואונדעטע.

די ערשטע ערד-שטויסען האט מען געשפירט דעם 24. ד. ח. וויכטיגע פרטים פעהלען.

150 חסידים פון פוילען

ביים לובאוויטשער רבי'ן אויף ראש-השנה

ר י ג ע, 25 סעפט. (יט"א) אויף ראש-השנה זענען געקומען צופאהרען צום לובאוויטשער רבי'ן קיין ריגע 150 חסידים פון פוילען און ליטע.

לאדזער טאגעבלאט

שטייגט טעגליך אין טיראזש

סיי אין לאדז
סיי אויף דער פראווינץ

„לאדזער טאגעבלאט"
איז די פאפולערסטע
און פערברייטעסטע
צייטונג אין לאדז!

דאס גליק שמייכעלט שטענדיג אונזערע שפילער!

אין דעם 15-טען ציהונגס-טאג איז ווידער
ביי אונז געפאלען דאס געווינס

№ 1265 אויף זל. 60.000

„Samuel Weinberg" 58 Piotrkowska 58

Kantor Wymiany — מיר בעזיצען נישט קיין פיליע

די כסכוכים צווישען די קריסטליכע און מוזולמענישע אראבער פער-שארפען זיך

י"ר ו ש ל י ם, 25. סעפט. (יטא) צוליב דעם, וואס דער קאנפליקט צווישען די קריסטליכע און מוזולמענישע אראבער ווערט אלץ מעהר פערשארפט, פאדערן די אראבישע צייטונגען, אז עס זאלען דורכגעפיהרט ווערען נייע וואהלען צו דער אראבישער עקזעקוטיווע. אין די נייע עקזעקוטיווע זאל אויסגלייכען די סכסוכים צווישען די אראבער.

די לויה פון די 2 טראגיש אומגעקומענע קינדער

קומט פאר היינט פון טהרה-הויז אויפ'ן יודישען בית-עולם

(—) די לויה פון די 2 טראגיש-אומ-געקומענע קינדער אונטער די רעדער פונ'ם טראמוויי אין צווייטען טאג ראש-השנה, האט געקענט נישט געקאנט פארקומען, ווייל פון דער פראקוראטור האט מען געפאדערט, אז די טויטע קער-פערלעך פון די קינדער זאלען איבערגע-שיקט ווערען אין פראזעקטאריום צום סעקירען.

א דאנק אבער די בעמיהונגען פון „חסד של אמת" האט דער פראקוראר צוריקגעצויגען זיין פארארדנונג, און געגעבען נאכמיטאג איז שר ארויסגע-פאהרען צוזאמען מיט'ן געריכטס-עקס-פערט ד"ר הורוויץ צום טהרה-הויז אויפן יודישען בית-עלמין און בעזיכטיגט דארט די צופלייששטע קערפערלעך פון די טראגיש-אומגעקומענע קינדער.

די לויה וועט פארקומען היינט פאר-מיטאג.

בעראטונג איז לאדזער האנדעלס-קאמער

וועגען די געפלאנטע הבטחות און הנחות איז האנדעל

דעם 24. ד. ח. איז פארגעקומען אין לאקאל פון האנדעלס-קאמער די ערשטע זיצונג פון דער שטייערן-קאמיסיע ביי דער האנדעלס-קאמער. די דעלעגאציע פון דער לאדזער האנדעלס-קאמער אויפ'ן ווארשאווער צוזאמענפאהר פון די פוילישע האנדעלס-קאמערן, האט אינ-פארמירט די קאמיסיע וועגען די האנ-דעל- און אינדוסטריע-פראגען, וואס זאלען רעגולירט ווערען דורך א דעקרעט פון מלוכה-פרעזידענט. צוו. אנד. איז דער האנדעלס-קאמערן-פערבאנד ארויס-געטרעטען מיט א פאדערונג, אז מען זאל רעפארמירען דעם אינדוסטריע-שטייער.

צוליב דעם האט מען דיסקוטירט אויף דער זיצונג וועגען די מאטיווען פון שטייערען-רעפארם, וואס זאלען פארגע-לייגט ווערען דעם פינאנץ-מיניסטער.

ס'איז בעשלאסען געווארען זיך צו ווענדען צום מיניסטער ועגען פערקלע-נערן די שטראף פאר פערשפעטיגטע שטייער-צאהלונגען.

בנוגע די שטייערן, וואס מעקלערס און האנדעלס-אגענטען מוזען צאהלען פון זייער אומזאץ אנשטאט פון דער פראוויזיע, איז רעצידירט געווארען ווי-טער צו פיהרען די שוין אנגעהויבענע אקציע.

צום סוף האט די קאמיסיע געגעבען איהר הסכם אויף די אנקעטע וועגען די יסודות פון דער קומענדיגער איינהייט-ליכער שטייער-ארדינאציע.

אידישע טאכטער שמד'ט זיך

דעם צווייטען טאג ראש השנה

ק א ל ע. (מעלעפאניש) דעם צווייטען טאג ראש-השנה, בעת יודען זענען גע-גאנגען צום דאווענען אין די בתי-תפלה איז ארויס אין שטאטישען קאשטשאל די 23-יעהריגע שרה האלטער פון פעטרי-קאוו. אבער אין מאמענט, ווען דער גלח האט געוואלט דורכפיהרען די טויפ-צערעמאניע, איז אין דער קירך ארייני-געקומען דער קאמענדאנט פון פאליציי-פאסטערונעק און אויפ'ן גרונד פון דער ערקלערונג פון דער פריינדין האלטער'ס פאטער, אז די טאכטער האט איהם בעש-גנב'עט, זי ארעסטירט.

ד יקרוסטען, וואס האבען זיך פער-זאמעלט צו דעם שמד, האבען אויפגע-הויבען אג'אלארם און דאס האט גע-ווירקט. די פאליציי האט די פערהאפ-טיגטע באלד גענומען אויף א פערהער און רעזולטאט זי בעפרייט.

—=0§0=—

איינברוך אין א וויין-געשעפט

גנבים האבען זיך איינגעבראכען אין וויין-געשעפט פון ישראל איינבינדער (פעטריקאווער 79) און פון דארט ארויסגע-נומען די בעסטע שטיקער וויין-סחורה.

פאסט-איבערווייזונגען קיין מזרח-אינדיען

פון 1. אקטאבער אן וועט מען פון לאנד קאנען איבערשיקען געלד-איבער-ווייזונגען אין האלענדישען אינדיען.

ערד-ציטערניש איז סאוו.-רוסלאנד

רעגירונגס-קריזיס איז עסטרייך

וו י ע ן, 25. סעפט. (טי) דער צוריק-טרוט פון שאבער'ס קאבינעט איז געווען דער רעזולטאט פון א ריין-פארמעלער ווצונג פונ'ם מיניסטעררען-ראט. קיין וואלוכע דיסקוסיע איבער פאליטישע פראגען איז מעהר נישט פארגעקומען. דער בונדעס-פרעזידענט וועט היינט אויפנעמען די פיהרער פון די פארטייען. קיינער צווייפעלט מעהר נישט, אז דער פיהרער פון די קריסטליך-סאציאלע וואוגאמין וועט בעקומען די מיסיע צו בילדען דעם קאבינעט.

די סיבה פון דעם קאבינעט-קריזיס געמט מען אן, זענען געווען די שארפע חלוקי-דעות צווישען שאבער'ן און וואו-גאמין. שאבער האט געפיהרט א דארט-נעקיגען קאמף געגען דער קריסטליך-סאציאלער פארטיי און בעזונדערס געגען סייפעל-פלינגעל פון דער דאזיגער פאר-טיי און ער האט זיך בעמיהט צו בע-זייטיגען דעם איינפלוס פון מיני. וואו-גאמין.

נישט קוקענדיג אויף די קאנפליקטען, וואס האבען דערפיהרט צו דער דעמי-סיע פון שאבער'ס קאבינעט, האלט מען אין די ווינער פאליטישע קרייזען, אז דער קאבינעט-קריזיס וועט געהנטער צו-זאמענשליסען די בירגערליכע פארטייען, ווייל קיינער וויל איצט נישט קיין נייע וואהלען.

8-טונג!

דאס

לאדזער טאגעבלאט

בעקומט מען טעגליך 6 א זייגער פריה

אין אלע פאהן-קיאסקען

(„Ruch")

פולע טאבעלע פון די געווינסען / 5-טע קלאס — 15-טער טאג פון דער ציהונג

100,000 zł. Nr. 88623.
15,000 zł. Nr. 117096.
10,000 zł. Nr. 60374.
5,000 zł. Nr. 150091.

3,000 zł. Nr. 13381 33170 42313 50602 104213 109209 132353 167809.

2,000 zł. Nr. 5712 29587 81653 92098 94171 133340 150522 151859 163554 175092 182342 199626.

1,000 zł. Nr. 4612 15944 17246 17268 21211 39011 47032 67224 68008 77561 78172 90144 93517 95966 96234 99201 100367 130011 137791 140957 148754 164937 173488 185611 185763 185771.

600 zł. Nr. 2622 4289 19033 19485 22284 25134 43270 48762 56122 64863 70493 88091 88366 97621 98825 110390 117156 124236 124410 126359 130823 133324 153697 157001 160293 161957 165131 166256 175118 176783 183820 187018 199456 201163 209611.

500 zł. na N-ry 348 3677 6293 7870 8609 9324 14591 16843 22702 23159 24442 25955 27796 28472 29724 31560 32166 34691 35428 35502 36165 38474 38985 39822 40945 44097 45511 52475 53169 53814 57369 59116 59240 59294 59656 60499 61568 63135 65523 68719 69071 70158 70942 71780 72513 73611 73060 73806 73989 75238 76003 76997 78785 79716 79776 80194 80954 81363 84417 86542 86988 87572 88744 89425 89541 89882 92469 94379 96277 96529 96972 98716 98876 100166 100573 100823 102352 102919 104245 104821 104943 109385 113122 114294 116162 116593 118747 119102 120319 122143 123098 125012 125795 125803 126002 126656 127393 128445 130845 132143 135282 138425 139162 142650 143412 144479 145675 146590 149226 150751 151405 157985 160638 162702 164347 166802 168386 168413 168601 168872 169698 171291 172903 173076 173246 176905 178098 179690 181228 184343 185145 185488 187206 191928 194125 195949 197959 198375 198408 199768 202212 202877 205071 205210 205526 207308.

250 Zł.

31 54 155 202 96 362 566 826 49 50 946 1037 90 271 350 426 28 81 503 34 77 655 768 868 918 75 2006 22 75 121 23 256 78 383 84 436 519 607 67 734 829 903 3052 148 93 215 40 309 17 72 460 62 64 99 592 870 94 4122 53 272 340 453 567 717 20 905 19 39 63 71 73 75 79 5001 2 28 102 332 67 433 40 55 537 623 28 76 782 808 11 920 6131 35 36 352 410 74 97 575 657 78 7008 244 88 337 74 463 684 736 8024 51 81 96 123 53 98 252 355 440 94 518 621 31 787 869 993 9107 23 35 330 83 519 27 64 74 711 54 914 39 10035 48 194 97 230 56 877 521 619 757 819 11117 45 222 36 80 309 426 33 49 563 627 45 64 71 925 70 12025 38 94 146 227 395 429 511 39 51 628 39 96 745 834 44 977 13049 148 202 378 421 509 787 906 65 66 14104 63 233 71 98 328 84 417 610 53 99 716 24 98 907 9 32 50 88 15019 79 108 306 415 24 40 690 749 79 16128 49 60 276 93 357 412 39 54 59 81 844 81 91 97 17047 155 256 92 377 82 525 42 60 625 764 83 822 47 924 18047 181 202 91 362 414 598 617 57 68 75 740 43 69 801 45 933 19072 85 139 246 348 89 471 559 699 750 53 889 934 20014 113 212 29 3376 441 833 56 69 915 56 73 81 90 21071 72 192 277 91 323 446 725 846 952 22078 163 321 92 426 509 32 63 627 708 71 978 23407 31 35 36 515 93 612 66 716 24249 93 371 96 511 56 785.

25048 50 98 378 407 554 617 966 99 26407 8 28 630 795 800 938 76 27100 41 54 305 462 76 529 612 17 835 28001 70 169 78 79 251 396 416 56 671 72 719 836 29001 37 71 104 80 364 553 612 61 82 809 30053 80 154 86 402 505 34 762 96 801 34 905 31158 62 201 60 318 450 591 811 97 912 32044 353 443 46 90 94 96 543 605 51 988 33105 318 67 416 31 65 501 4 72 694 808 39 970 34459 634 71 749 800 83 946 66 73 35004 146 211 377 557 851 36010 18 84 88 156 83 212 385 442 82 621 736 37248 55 59 74 97 436 512 619 711 870 38053 255 360 485 757 869 39034 42 136 68 383 607 704 99 873 79 966 40003 125 376 462 529 722 33 57 61 869 915 49 60 41060 185 226 33 76 305 9 78 467 86 826 75 919 52 42125 33 330 97 480 561 82 94 618 61 98 43001 426 525 61 65 644 702 18 817 953 79 44288 303 10 400 29 573 642 907 45193 98 214 360 412 58 82 662 883 85 86 927 80 46107 232 37 305 417 593 794 968 4700 61 214 347 82 447 605 12 40 82 88 761 87 883 976 78 48022 36 50 109 48 244 321 27 47 410 541 66 653 728 41 863 992 49101 48 86 266 317 424 602 53 781 931.

55055 414 28 556 612 703 25 924 49 51008 115 549 73 81 609 14 16 34 728 52032 105 61 62 230 81 323 25 423 623 59 80 815 63 952 55 53140 44 55 256 373 500 33 748 807 936 78 54026 163 74 263 90 342 465 70 558 747 800 55 936 49 55081 236 320 415 73 512 710 49 819 56061 165 340 475 520 70 682 820 53 913 26 57021 251 56 366 90 441 507 27 97 629 830 58007 90 131 40 69 229 54 309 431 41 86 524 66 621 75 760 90 889 922 59334 577 611 749 76 872 938 60360 475 565 632 48 51 72 93 980 89 61108 18 277 326 78 466 92 593 622 25 30 78 769 87 96 348 973 62006 45 105 256 412 21 500 40 815 939 63011 53 70 104 432 74 557 83 854 63 77 920 32 64151 60 281 92 405 532 35 86 96 774 894 961 65080 98 138 81 202 372 91 775 854 908 66062 64 141 47 289 99 334 91 551 98 676 758 93 842 91 928 50 68 67179 210 379 415 79 504 605 35 82 751 894 68005 12 139 204 69 360 63 414 59 67 603 718 95 805 55 66 75 94 937 88 69062 111 387 407 22 50 515 622 71 807 969 85 70195 473 603 18 67 723 827 81 82 931 56 71191 206 21 433 658 792 858 929 65 72032 176 373 507 76 880 942 54 73077 84 117 86 87 208 10 80 314 4 443 607 709 66 74207 40 319 80 91 416 19 79 503 11 46 84 626 720 82 861 70 908 58

75024 39 31 56 85 117 321 80 500 675 706 933 50 91 76127 30 42 63 233 396 441 52 523 601 39 43 51 54 73 709 834 915 77028 84 260 70 96 450 515 39 753 871 88 913 92 78058 218 79 300 54 63 463 541 44 52 63 714 38 78 862 67 927 79025 33 114 288 378 503 855 80185 92 310 89 409 89 660 61 90 708 957 81061 119 314 53 508 629 726 31 925 82 82036 248 79 332 53 402 536 628 35 74 758 802 949 83017 22 41 100 271 89 336 50 85 417 36 501 14 49 634 83 745 46 908 26 68 84007 39 101 19 549 616 896 956 85012 37 205 45 97 438 45 52 66 502 84 87 98 636 58 794 886 97 999 86062 176 95 201 23 40 354 600 21 941 87057 67 238 59 434 598 630 707 88053 100 17 29 97 338 563 880 89053 271 337 54 96 423 33 508 59 628 75 702 854 969 90 90094 275 376 78 438 59 660 87 737 913 91241 98 372 509 45 80 600 24 75 829 94 914 51 53 92274 528 679 770 926 94 93146 257 58 90 308 446 526 33 36 667 869 988 94157 214 95 321 45 635 51 61 770 856 95033 178 251 434 81 512 62 621 804 15 33 48 77 928 96010 63 115 48 62 267 537 628 718 845 994 97058 60 82 100 30 52 63 261 433 45 570 798 855 70 80 85 915 26 96 98009 76 237 325 59 72 476 533 51 609 748 840 933 99137 67 328 38 432 830 904. 100070 84 344 430 64 503 83 101008 113 207 94 331 86 418 599 646 889 957 102000 183 262 324 41 66 564 606 83 795 82 947 68 98 103080 301 487 506 653 795 874 104120 25 32 283 84 86 521 88 724 884 92 916 3 105260 432 561 685 718 89 838 106050 103 215 49 63 407 525 616 96 789 901 8 29 33 107133 325 642 709 29 934 67 75 108029 66 89 189 279 84 309 67 632 740 55 69 96 823 53 953 109060 109 335 95 427 558 605 722 839 932 110161 67 472 85 706 8 20 850 64 967 84 111026 108 382 85 437 514 16 49 66 685 776 818 954 112018 79 102 56 292 366 507 88 608 17 94 770 839 113002 235 58 400 5 95 596 604 847 114070 242 64 353 411 19 33 52 619 83 942 85 115355 86 426 57 643 727 888 995 116017 74 78 144 45 209 16 78 397 402 617 63 65 803 69 78 929 6 74 117117 31 365 434 58 636 95 716 847 941 88 98 118124 44 299 450 61 516 682 737 81 980 119122 297 393 438 574 602 96 890 958 61 120030 61 120030 72 96 146 265 518 24 621 41 800 17 976 121065 106 212 72 321 84 547 637 79 82 813 61 86 919 122141 59 423 509 26 693 700 928 123032 267 409 643 124088 137 213 19 37 99 330 53 98 445 89 582 688 814 16 53.

125055 164 72 95 236 62 462 529 31 721 37 66 99 920 42 126035 258 401 49 68 503 30 82 620 821 53 127036 78 141 220 33 345 63 449 511 661 68 88 719 128050 72 87 115 283 300 56 623 89 715 22 850 912 129064 131 37 215 321 35 404 44 73 96 515 99 724 87 909 130234 84 334 83 413 20 590 611 792 981 131000 212 591 635 850 73 943 80 132145 231 43 360 432 72 77 89 573 720 910 98 133134 209 49 464 75 715 22 76 968 134150 337 79 97 435 501 31 54 970 135015 10 058 217 337 451 63 67 82 85 96 515 18 27 29 65 604 16 764 86 804 19 57 136296 313 677 93 822 41 990 137096 170 276 93 442 58 86 570 666 70 749 896 901 36 138281 341 903 24 27 79 139137 43 73 261 314 570 643 68 710 18 54 914 29 46 54 140069 71 131 310 35 55 89 95 435 99 596 602 54 725 31 864 907 69 141131 230 302 407 49 541 83 637 717 824 98 988 142165 75 88 97 212 95 389 414 644 62 709 820 87 143011 43 182 234 530 39 630 832 88 949 59 144005 11 33 165 408 627 28 38 809 145031 42 133 91 249 74 855 447 610 793 820 31 57 912 146076 125 354 73 482 500 664 788 805 22 968 72 88 147162 360 96 483 518 30 658 857 913 148105 227 396 533 60 508 61 149057 121 273 412 20 21 24 38 537 683 738.

150110 35 87 662 806 86 978 151050 180 201 50 448 516 626 63 75 808 13 46 152232 40 69 420 25 529 66 648 791 153062 85 125 227 37 41 418 536 766 820 57 905 154182 93 259 500 45 93 645 769 912 155073 123 243 383 480 567 601 91 715 79 884 934 156115 55 268 344 68 73 95 478 605 42 98 725 929 41 157047 488 533 86 608 740 850 97 963 158046 73 102 95 506 32 41 590 655 98 735 39 66 857 911 95 159076 259 610 746 810 80 946 53 160454 71 535 57 80 607 77 754 59 86 887 997 161056 166 283 306 562 76 641 96 749 69 76 923 92 162193 250 94 323 67 71 407 67 71 407 67 509 36 686 709 68 899 960 80 163075 82 167 216 51 92 31 189 421 634 66 883 164202 11 66 322 25 41 449 734 165051 260 65 456 90 92 558 705 52 997 166192 338 494 598 601 80 751 943 167082 88 247 94 489 514 655 74 84 705 15 94 3168008 20 29 181 90 226 64 90 385 656 86 760 96 169000 19 68 122 259 96 336 547 96 661 735 834 936 170019 120 39 89 239 84 402 87 511 19 85 90 648 55 738 854 86 171008 111 35 44 255 90 335 73 547 60 613 16 717 172003 330 99 442 75 520 [illegible] 622 54 700 16 173039 44 133 387 415 41 563 96 [illegible] 174159 454 542 58 85 93 614 83 720 808.

175083 174 215 18 42 70 91 325 42 482 537 59 73 783 846 61 932 176039 237 81 335 412 17 72 83 92 99 559 610 93 792 861 956 78 177045 123 60 293 27 79 384 433 38 90 563 81 686 99 719 40 63 85 98 853 178015 47 188 357 409 62 517 99 679 93 758 804 38 987 179032 41 85 209 341 70 502 33 610 11 768 842 73 90 180158 521 82 616 52 64 795 826 99 181096 158 92 291 301 617 50 763 96 59 63 182146 73 334 53 426 30 516 759 68 974 183272 322 45 544 66 79 93 716 83 800 36 48 935 184024 76 130 89 99 235 55 86 470 679 859 916 185079 126 234 49 81 96 303 89 458 72 552 705 15 30 79 816 60 90 919 35 66 186131 45 245 47 68 301 69 466 503 94 627 727 87 858 97 955 76 187077 186 455 90 512 53 620 704 877 188059 175 226 50 67 93 94 560 628 68 722 881 929 66 189807 38 47 365 70 93 477 99 552 635 724 70 875 933 190024 332 55 523 27 674 839 41 59 962 191001 152 444 645 821 940 192028 82 86 141 42 237 72 430 58 63 68 77 504 82 623 69 783 96 848 193059 272 90 302 427 548 762 69 194119 59 225 35 414 69 80 500 72 655 782 84 881 994 96 19506 9 285 87 575 854 89 905 196002 260 61 309 582 681 739 889923 197027 34 284 322 60 519 603 7 733 42 46 885 924 78 198049 70 122 82 232 313 34 35 545 81 628 751 867 69 971 199011 24 54 248 51 81 90 347 45 70 510 35 88 609 36 41 51 709 42 893 925 49 78.

200067 76 137 219 89 303 33 35 39 559 626 40 729 865 985 201304 33 423 45 588 93 746 812 202087 95 133 37 216 71 326 40 98 99 455 88 281 41 203091 219 519 50 73 730 808 923 204036 122 76 94 202 424 25 41 515 623 723 892 990 98 205243 96 318 79 418 507 49 654 90 206155 64 237 340 662 706 51 69 91 815 74 920 207064 108 210 65 330 403 34 76 636 866 82 90 970 72 208049 219 21 37 55 315 65 479 587 648 839 72 209166 77 86 227 44 68 77 369 438 537 54 60 618 816 94 907 76.

לאָדזער טאָגעבלאַט

דער רעדאַקטאָר נעמט-אָן פון 6 ביז 7 אין אָווענד
נישט בעשטעלטע מאַנוסקריפּטען ווערען נישט צוריקגעשיקט.

אַדרעס: „Lodzer Tageblat", Łódź, Piotrkowska 16 Skrz. poczt. 16
טעלעפאָנען: רעדאַקציע 100-57, אַדמיניסטראַציע 100-47

די פּאָליטיק פון דער וואָך

די קלאַנגען וועגען אַ פאַשיסטישער איבערקעהרעניש אין דייטשלאַנד.—דער קראַך פון די דייטשע פּאַפּירען אויף דער ניו-יאָרקער בערזע.—די „נייע מענשען" גרייטען זיך צו דער מאַכט.—די נייע כוחות-פערהעלטענישען אין איירעפּאַ.

די פּאָליטישע וועלט שטעהט נאָך אַלץ אונטער'ן רושם פון די וואַהלען אין דייטשלאַנד. די וועלט שרעקט זיך און האָט מורא פאַר די אונפאַראַנטוואָרטליכע אַוואַנטוריסטען, וואָס גרייטען זיך איצט צו זאָגען די הויפּט-דעה אין דייטשלאַנד. די משוגע'נע הויך-קעפּ פון די דאָזיגע „נייע מענשען" טראַכטען שוין וועגען אַ מלוכה-איבערקעהרעניש, וואָס זאָל איינפיהרען אַ דיקטאַטור און אַזוי אַרום צו בעקומען די גאַנצע מאַכט אין דער רעפּובליק. דער פיינפיהלענדער באַראָמעטער פון דער אינטערנאַציאָנאַלער געלד-בערזע האָט שוין אָנגעהויבען צו רעאַגירען אויף די דאָזיגע קלאַנגען, און אויף דער ניו-יאָרקער געלד-בערזע איז געקומען צו אַ גרויסען קראַך פון די דייטשע פּאַפּירען. דאָס איז געווען דער ערשטער ענטפער פון דער וועלט אויף די ווילדע אַפּעטיטען פון די [illegible]. אין דייטשלאַנד איז וועגען דעם געוואָרען אַ מהומה. הינדענבורג אַליין איז געווען געצוואונגען צו פאַרעפענטליכען אַ ערקלערונג, אַז די זיכערהייטס-מאַכט אין דייטשלאַנד איז אַזוי פעסט, אַז עס איז דאָ קיין שום גרונד מורא צו האָבען פאַר אַן איבערקעהרעניש. און יעדער פּרוּוו, פון וועלכען צד עס זאָל נישט זיין, איינצופיהרען מיט געוואַלד אַן אַנדערע אָרדנונג, וועט גלייך אין אָנהייב דערשטיקט ווערען דורך דער פּאָליציי.

די בעגריסונגען אין דייטשלאַנד זענען אָבער אַזעלכע, אַז אויף דער פּאָליציי איז זיך דאָ גאָרנישט וואָס סומך צו זיין. די דייטשע פּאָליציי איז פול מיט מאָנאַרכיסטען און אַקטיווע מיטגלידער פון די היטלער-באַנדעס. ביי דער ערשטער בעקוועמער געלעגענהייט וועלען זיך די דאָזיגע לייט פאַראייניגען מיט זייערע אידעען-חברים און צוזאַמען מיטמאַכען דעם „מאַרש אויף דער רעפּובליק". הינדענבורג'ס ערקלערונג האָט דעריבער נישט געמאַכט דעם געהעריגען רושם און די בערזע רעאַגירט ווייטער אויף איהר שטייגער. ובפרט נאָך איצט, ווען מ'טראָגט זיך אַרום אין דייטשלאַנד מיט אַ פּראָיעקט פון אַ מאָראַטאָריום, כדי אַזוי אַרום נישט דאַרפען איינצאָהלען די רעפּאַראַציע-ראַטע, וואָס קומט אויס לויט דעם יאָנג-פּלאַן. און ווען מען רעכענט נאָך צו די פּלענער פון די היטלער-לייט בנוגע די פּוילישע גרענעצען און בכלל געגען ווערסאַילער טראַקטאַט, מוז מען קומען צום אויספיהר, אַז די פּאָליטישע לאַגע אין איירעפּאַ איז ווייט נישט קיין זיכערע, אַזוי אונזיכער, ווי זי איז געווען אין די לעצטע פאַר יאָהר פאַר'ן אויסברוך פון דער וועלט-מלחמה.

אין איירעפּאַ ווערט נעמליך פעסטגעשטעלט, אַז אין דייטשלאַנד ווערט איצט אויסגעהאָדעוועט אַ דור, וואָס האָט נישט איבערגעלעבט די שרעק און די גרוילמאָטען פון דער וועלט-מלחמה. דאָס איז די איצטיגע דייטשע יוגענד, וואָס איז איצט צום ערשטען מאָל געגאַנגען צו דער וואַהל-אורנע. און אָט דער דאָזיגער יונגער דור איז דורכגעזאַפּט מיט אַ פלאַמענדען נקמה-געפיהל געגען דעם אַלעם, וואָס האָט דייטשלאַנד געבראַכט צו דער איצטיגער מדרגה. און קודם כל ווילען זיי זיך נעמען צו דער יונגער רעפּובליק. די יוגענד האָט געהערט פון איהרע לעהרער, און אַלטע לייט דערצעהלען, אַז אַמאָל איז דייטשלאַנד געווען „איבער אַלעס", גרויס און מעכטיג, אַ רייכע שטאַרקע אַרמעע, אַ גרויסער האַנדעלס- און קריגס-פלאָט, קאָלאָניעס אויף יענער זייט ים, קיין גרויסע דערדריקענדע שטייערען האָט מען נישט געדאַרפט צאָהלען, און אין יענער צייט אָט געשוועלטיגט אַ קייזער אין דייטשלאַנד. בענקט מען נאָך יענע גוטע צייטען און נאָך דעם קייזער, און די יוגענד איז אין איהר גרעסטען רוב מאָנאַרכיסטיש און קריגעריש געשטימט.

אָבער אין דייטשלאַנד ווייסט מען גאַנץ גוט, אַז איינער אין פעלד איז נים קיין העלד, און אויב אַרויסצוגעהן אין אַ מלחמה געגען אַלעמען, מוז מען האָבען פאַרבינדעטע. די אַלטע פאַרבינדעטע זענען אַזוי אַראָפּגעקומען, אַז עס איז זיך כמעט נישטאָ מיט וועמען צום טיש צו געהן. דאָס קליינע עסטרייך קאָן דאָ נישט גענומען ווערען אין בעטראַכט. אונגאַרן איז אויך צובראָכען און שוואַך. טערקיי איז אַרויסגעשוטעט געוואָרען פון איירעפּאַ ביז צו אַנאַטאָליען. זוכט מען זיך נייע פאַרבינדעטע, אַ נייעם צוויי- אָדער דרייבונד, וואָס זאָל אויפציטערן די וועלט. און דער פאַסיגסטער שותף צו אַזאַ בונד געגען אַלעמען איז סאָוויעטרוסלאַנד, וועלכע איז אויך נישט צופרידען פון דעם איצטיגען סטאַטוס-קוואָ און האָט שטאַרק חשק צו ענדערן די לאַנד-קאַרטע פון איירעפּאַ. צווישען דייטשלאַנד און די סאָוויעטען עקזיסטירט שוין פון לאַנג אַ געהיימער אָפּמאַך, וואָס איז אָפּגעשלאָסען געוואָרען אין ראַפּאַלאָ. דער דאָזיגער אָפּמאַך איז אָפּגעשלאָסען געוואָרען אין יענע צייטען, ווען ביידע מלוכות זענען נאָך געווען איזאָלירט פון דער וועלט. דאָס איז געווען אין די צייטען, איידער דייטשלאַנד איז אויפגענומען געוואָרען אלס מיטגליד אין דער פעלקער-ליגע.

דער דאָזיגער אָפּמאַך זאָל איצט נאָך מעהר פאַרפעסטיגט ווערען, און פאַר דעם דאָזיגען צווייבונד צווישען די סאָוויעטען און דייטשלאַנד האָט די וועלט אַ גאַנץ געגרינדעטען גרונד זיך צו שרעקען. צו די דאָזיגע צוויי שותפים זאָל נאָך אויך צוקומען איטאַליען, וועלכע איז אויך נישט צופרידען פון סטאַטוס-קוואָ.

אַזוי אַרום קאָן זיך געשטאַלטען אין איירעפּאַ אַ נייער כח, וואָס זאָל צוזאַמען אַרויסטרעטען מיט געמיינזאַמע דיפּלאָמאַטישע און מיליטערישע אַקציעס.

ביי אַזאַ לאַגע איז נישט אומזיסט די שרעק, וואָס האָט איצט אַרומגעכאַפּט איירעפּאַ און בעזונדערס די לענדער, וואָס געפינען זיך אין אַ דירעקטער שכנות מיט די דאָזיגע מלוכות. דאָס הייסט פראַנקרייך און פּוילען.

פּוילען געפינט זיך אָבער איצט אין אַ גליקליכערער לאַגע ווי פאַר די וואַהלען אין דייטשלאַנד. אויב אין יענער צייט האָט מען געקאָנט הערען שטימען פון אָנפיהרענדע פראַנצויזישע פּאָליטיקער און פּובליציסטען, אַז מען דאַרף נאָכגעבען דייטשלאַנד און מאַכען אַ רעוויזיע פון דער פּויליש-דייטשער גרענעץ, האָבען שוין איצט די דאָזיגע שטימען אויפגעהערט, ווארום די היטלער-לייט, וואָס מאַרשירען אַזוי זיכער אַריין אין דייטשען פּאַרלאַמענט, און וועלכע גרייטען זיך, לויט די פעסטע קלאַנגען אין איירעפּאַ, צו אַ זיגרייכען מאַרש אויף בערלין אָפּצושאַפען די רעפּובליק, דראָהען שוין נישט בלויז מיט אַ רעוויזיע אויף דער פּויליש-דייטשער גרענעץ, נאָר בכלל מיט דער אַנולירונג פון ווערסאַילער טראַקטאַט און פונ'ם יאָנג-פּלאַן. דערפון געפינט זיך שוין פראַנקרייך אַליין דירעקט בעדראָהט און מוז אָננעהמען געגען-מיטלען.

אָט אין אַזאַ סיטואַציע געפינט זיך איצט איירעפּאַ נאָך די וואַהלען צום דייטשען פּאַרלאַמענט, און ווי עס וועט זיין דער פערלויף פון די געשעהענישען אין דער נאָהענטסטער צייט, קאָן נאָך איצט קיינער נישט וויסען. אַלענפאַלס צו היימליך איז איצט נישט דער אַלטער מוטער איירעפּאַ.

ב. ז.-ן.

היי-יאָהריגער ראש-השנה אין גער
וואָס האָט דער גערער רבי געזאָגט פאַר תקיעת שופר?

איהר זאָלט נישט אַריינעהמען אין אייערע שטיבען צייטונגען מיט נבול פה...

איבערגעגעבען ספּעציעל פאַר'ן „לאָדזער טאָגעבלאַט" פון איינעם. וואָס איז ראש השנה געווען אין גער.

דער היי-יאָהריגער ראש-השנה איז אַדורך אין גער גאָר פייערליך. אמת טאַקע, אַז יעדעס יאָהר איז ראש-השנה דער פייערליכסטער יום-טוב. ס'קומט אַ גרעסערער עולם, ווי אַנ'אַנדערשמאָל. טויזענדער חסידים.

דאָס האַרציגע דאַווענען, די תקיעות, דער „טיש", דאָס „שלום"-נעמען און געזעגענען; די חסידישע ריקודים און התלהבות ביז גאָר — דאָס אַלץ גיט צו די ימים-נוראים אין גער אַ שטאַרקען ריח. דעריבער טאַקע איז קיין חידוש נישט, וואָס עס ציהט קיין גער אַזאַ עולם אויף ר"ה און נישט בלויז חסידים, נאָר סתם יודען און אפילו נישט קיין שטרענג-פרומע.

מען וויל זעהען דאָס, וואָס מ'קאָן זעלטען וואו טרעפען, און פיהלען דאָס, וואָס איז ערגיץ אַנדערשוואו נישט בנמצא.

היינטיגען ראש-השנה איז אָבער נאָך מעהר געווען אינטערעסאַנט צו זיין אין גער.

וואָס איז געשעהן?

דער רבי אַליין האָט גערעדט פאַר תקיעת-שופר.

אין משך פון די 25 יאָהר, זייט דער גערער רבי „פיהרט", איז עס דער ערשטער פאַל. אויך ביים „שפת אמת", דעם גערער רבי'נס פאָטער, און אפילו ביים דעם „חידושי הרי"ם", דער ערשטער גערער רבי, איז אַזוינס קיינמאָל נישט געווען.

צווישען עולם האָט מען אפילו שוין דעם ערשטען טאָג עפּיס געשמועסט דערוועגען. צווישען די טויזענדער חסידים אויף די סטאַנציעס האָט מען זיך געשושקעט, אַז דער רבי וועט רעדען פאַר תקיעת שופר... אָבער וואָס ער וועט זאָגען — וועגען וואָס?... און וואָס עפּיס פּלוצלינג אַזאַ חידוש?.... דאָס איז געבליבען אַ סוד.

און ווען ס'איז אַדורך דער ערשטער טאָג און דער רבי האָט נישט גערעדט, איז דאָך דער עולם נישט געבליבען ענטוישט. מען האָט געוואוסט, אַז אויב ס'איז דאָ אַזאַ קול צווישען עולם, וועט דאָס שוין געשעהען.

און אַזוי איז טאַקע געווען.

דעם צווייטען טאָג, באַלד נאָך קריאת התורה, פאַר תקיעת שופר, איז דער עולם געבליבען אַזוי שטיל, אַז מען האָט געקאָנט הערען אַ פליג זשומען. אויפ'ן הויף און אין בית-המדרש האָט זיך דער עולם צוזאַמענגעקוועטשט אַזוי, אַז צווישען איינעם און צווייטען האָט מען אַ האָר נישט געקאָנט אַדורכציהען.

שאַ, שאַ, שאַ!

דער רבי הויבט אָן מיט אַ ציטערדיג קול:

„איך בעט אייך, איהר זאָלט נים אַריינעמען אין אייערע שטובען די צייטונגען און ביכלעך, אין וועלכע ס'געפינט זיך נבול-פה. דאָס לייענען די צייטונגען איז אַ פגם פאַר'ן נפש, און יעדער זאָל פועל'ן ביי זיינע קינדער און בני-בית, אַז זיי זאָלען די דאָזיגע צייטונגען נישט לייענען — און אויב איהר וועט מיך פאָלגען, זאָג איך אייך צו, אַז ס'וועט זיין גוט..."

דער עולם מיט די אויפגעשפּיצטע אויערען, מיינענדיג צו הערען „תורה", איז געבליבען שטעהן, ווי פאַרגליווערט... פאַר „תקיעת-שופר" פון רבי'ן צו הערען אַזעלכע דבורים... בפרט הערען פון רבי'ן אַ ברכה: „ס'וועט זיין גוט!" — ס'איז דאָך כלל נישט דער דרך פון גערער רבי'ן צו געבען ברכות, און — מיט אַמאָל...

ס'איז געוואָרען צווישען עולם באַלד אַ שמועס מכוח דעם ענין. וועלכער איז דען געוואָרענט נישט צו כאַפּען אַ ביליג גאַסען-בלעטעל, וואָס איז פול מיט פּאָרנאָגראַפיע און שונד? זענען דען חסידישע הייזער ריין דערפון?

— אָ — האָבען אַ סך געשאָקעלט מיט די קעפּ — ווייזט אויס, אַז דער ענין איז נישט אַזוי גלאַטיג: „אַ פגם אין נפש"... ווייזט אויס, אַז דאָס איז אַ „דבר העומד ברומו של עולם", און דעריבער האָט דער רבי געמוזט אויסנוצען דעם ערנסטסטען מאָמענט דערפאַר, פאַר תקיעת שופר.

* * *

און וואָס איז געווען שפּעטער?

בעת די „שמועסען" ביים „טיש" האָט זיך געפיהלט, אַז אַלץ דרעהט זיך אַרום דער שרעקליכער זאַך. פון אַלע דברי תורה האָט מען קלאָר אַרויסגעהערט: אייערע קינדער פיהרט איהר אין אַ זומפּ, ווען איהר לאָזט זיי לייענען די שמוציגע בלעטער, וואָס רייצען די נידריגסטע אינסטינקטען. וועגען „פגם אין נפש" האָט דער עולם אַליין כסדר זיך גע'חשבונ'ט. און דער רושם איז געווען גאָר גאָר אַ געוואַלדיגער...

צו מנחה-צייט איז נאָכאַמאָל דאָס זעלבע אויסגערופען געוואָרען. אַ פּניב, דער עולם זאָל עס נישט פערגעסען און יעדער זאָל עס זיך גוט איינקריצען אין זכרון.

אַ סך אַלטע חסידים האָבען זיך פייערליך פאַנאַנדערגעווינט, זאָגענדיג: טרויעריגע צייטען געקומען, אַז חסידים זאָל מען דאַרפען מוסר'ן וועגען אַזאַ זאַך, וואָס אפילו בעל-הבית'ישע מענשען דאַרפען דאָך אויך דערין נזהר זיין.

וועט דאָס העלפען?

יאָ, עס וועט העלפען! דעם גערער רבי'נס וואָרט האָט נאָך ביי די חסידים אַ השפּעה.

און אַלע גערער אַכסניא'ס האָבען זיך גרופּעס צונויפגעזאַמעלט, און איינער דעם צווייטען האָט צוגעזאָגט די „ראַדיאָס", די „לעצטע נייעסען", „עקסטרעס" און אַלע עהנליכע פון דעם מין וואָלוועלע בלעטלעך, וואָס יאָגען זיך נאָך סענסאַציעס — מבער צו זיין פון זייערע שטובען.

אַזוי איז אַדורך דער היינטיגער ראש-השנה אין גער.

דער רבי האָט גערעדט פאַר תקיעת-שופר און גאָרנישט קיין סתרי תורה, נאָר פשוט'ע זאַכען, ריין מענשליכע און ריין יודישע דבורים. דערפאַר אָבער קאָן דערפון באמת זיין אַ גרויסער תקון געגען דער דעמאָראַליזאַציע פון דער יודישער שטוב.

אויף די באַהנען, און די אויטאָס, וואו דער עולם איז אַהיימגעפאָהרען, האָט מען אַלץ כסדר נישט אויפגעהערט שמועסען פון דער נייער ערשיינונג, אַז דער גערער רבי זאָל רעדען פאַר תקיעת-שופר.

דאָס איז דאָך געווען אַזוי פשוט גערעדט, אָבער דאָך איז עס נישט אַזוי פשוט: עס זענען געווען דברים היוצאים מן הלב...

א. ז-ד.

—:0:—

די שפּאַלטען אין אונזער ווירטשאַפטליכען בנין
דער קורס פון דאָלאַר און דער אינערליכער פּאָליטישער קאַמף

פון ד"ר פ. ראָטענשטרייך

מיר פערגרינגען דאָס ווירטשאַפטליכע יאָהר, אַ יאָהר פון אַ גרויסען ווירטשאַפטליכען קריזיס. די סיבות פון דעם קריזיס זענען פערשיידענאַרטיג. אַ טייל פון זיי שטאַמען פון דער שלעכטער קאָניונקטור, אַנדערע האָבען ווידער זייער שורש אין דעם, וואָס עס ווערט ביי אונז נישט געפיהרט קיין קאָנסעקווענטע ווירטשאַפטליכע פּאָליטיק, וועלכע זאָל פערפעסטיגען די יסודות פון אונזערע אַרביימס-וואַרשטאַטען. דערצו קומט יעצט צו דער פּאָליטישער קאַמף, וואָס פיהרט זיך שוין אַ פאַר יאָהר. די פאָרשטעהער פון דער רעגירונג שטעלען פעסט, אַז פון אַלע זייטען קומען אָן פערניכטענדע שטראָמען און שטורעמס, וועלכע וועלען זיך רעכענען נאָר מיט דעם בעוואוסטזיינען ווילען און אָרגאַניזירטען ווידערשטאַנד, ברעכענדיג און פערניכטענדיג די אינטערעסען פון די שוואַכע. די דאָזיגע שטראָמען וועלען גלייכצייטיג זיין אי פּאָליטישע, אי ווירטשאַפטליכע.

טראָץ דעם שטרעבען מיר נישט אָן אַלע אונזערע כחות צו קאָנצענטרירען און צו קאָנסאָלידירען די גאַנצע ענערגיע צו אַ שנעלערען אויפבוי פון אונזער ווירטשאַפטליכען לעבען. מיר לעבען מעהר איינמערקזאַמקייט דערויף, וואָס עס טיילט אונז פונאַנדער, ווי אויף דעם, וואָס פעראייניגט אונז. מיר פאַלען אַריין פון איין סתירה אין דער צווייטער. אין דער צייט, למשל, ווען דער מיניסטער קוויאַטקאָווסקי שטעלט פעסט, אַז וועגען גורל פון דער מלוכה וועלען דעצידירען 2 פּראָבלעמען: די אַקטיוויטעט פון גאַנצען מלוכה-אָרגאַניזם און דער ניוואָ פון דער ווירטשאַפטליכער אָרגאַניזאַציע, וואָס זאָל פעהיג זיין צו ענטשיידען די איינענע פּראָבלעמען אין הסכם מיט דער עוואָלוציע פון די אינטערנאַציאָנאַלע שטראָמען, שטעלט ער גלייכצייטיג פעסט, אַז פּוילען קאָן זיך נישט שטיצען אויף פרעמדע בעשפּילען און פרעמדע דאָקטרינעס. דאָס ווערט פעסטגעשטעלט טראָץ דעם, וואָס די פרעמדע מוסטערן האָבען שוין לאַנג ביי אונז בעקומען בירגער-רעכט.

פון איין זייט שטעלט פעסט דער פאָרשטעהער פון דער רעגירונג, אַז די צייט, וואָס די געשיכטע האָט אונז איבערגעלאָזט אויף אָפּצואַרבייטען דאָס, וואָס מיר האָבען נישט געקאָנט בעווייזען אין דער צייט פון דער אָפּהענגיגקייט, איז אַ קורצע. פון דער צווייטער זייט זאָגט אָבער דער זעלבער מיניסטער פאָר אַנ'אינערליך-פּאָליטישען קאַמף, וואָס קאָן אַמאָל דויערען יאָהרצעהנדליגע.

אין מאָמענט ווען מיר האָבען איבערצוווינדען די גרויסע ווירטשאַפטליכע שטרעמונגען, האָבען מיר צו טון מיט אַנ'אינערליכען קאַמף, טראָץ דעם, וואָס מיר ווייסען גאַנץ גוט, אַז פּוילען האָט אין איהר ווירטשאַפטליכער ענטוויקלונג פערשפּעטיגט אויף גאַנצע 150 יאָהר.

מ'מוז זיך שטאַרק וואונדערן, וואָס די ווירטשאַפטליכע מיניסטאָרען זענען ביי דער מיינונג, אַז מ'קאָן אויפבויען ווירטשאַפטליך דאָס לעבען, ווען עס קומען פאָר פּאָליטישע קאַמפען אין לאַנד. מיניסטער קוויאַטקאָווסקי איז מודה, אַז אין דער ווירטשאַפטליכער עוואָלוציע איז יעדער קאַמף, יעדע מהומה אין פּאָליטישען לעבען — אַ פערלוסט. און צי מיינט דער האַנדעלס-מיניסטער, אַז אַנ'אינערליך-פּאָליטישער קאַמף טראָגט זיך נישט איבער אויפ'ן ווירטשאַפטליכען לעבען? אין מאָמענט, ווען עס ווערט געפיהרט דער קאַמף, איז אונמעגליך איהם צו לאָקאַליזירען און איהם פיהרען נאָר אויף דער ליניע, וועלכע איז פאָראויסגעזעהען אין סטראַטעגישען פּלאַן. עס איז נאָכנישט געבוירען געוואָרען דער סטראַטעג, וואָס זאָל קאָנען דיקטירען דאָס אָרט און דעם שטח פון קאַמף און צווינגען דעם געגנער, אַז ער זאָל איהם נישט איבערפאַלען פון אַנ'אַנדער זייט. און ווען אפילו ביידע צדדים זאָלען זיך בעמיהען צו פיהרען דעם קאַמף נאָר אויף איין ליניע, ווייזט עס זיך סוף כל סוף אויס פאַר אונמעגליך. ס'זענען נאָכנים בעשאַפען געוואָרען אַזעלכע קאַמפס-מכשירים, וואָס זאָלען וואַרפען די [illegible] אַזוי טרעפליך, אַז זי זאָל פאַלען נאָר דאָרט אַהין, וואו עס איז [illegible] בעשטימט געוואָרען. ווען עס קומט [illegible] קאַמף, איז קלאָר, אַז די קאָנסעקווענצען פון דעם דאָזיגען קאַמף גרייכען אין אַלע צווייגען פונ'ם לעבען.

אַ ביישפּיל דערפון האָבען מיר ערשט געהאַט אין די לעצטע פאַר טעג. טראָץ דער גרויסער דעקונג פון אונזער וואַלוטע איז דער קורס פון זלאָטי נידריגער געוואָרען. אמת טאַקע, אַז דאָ זענען געווען פערשידענע סבות, ווי למשל דאָס, וואָס אין דייטשלאַנד האָט מען בעדאַרפט צאָהלען די ראַטע פון די רעפּאַראַציע-חובות. דאָס וואָס דער קאַפּיטאַל איז בכלל ענטלאָפען פון דייטשלאַנד, דאָס צוריקציהען פון קורץ-טערמיניגע קרעדיטען, דער וואַהל-קאַמף — אָבער נישט ווייניגער דאַרף מען זיך קלאָר מאַכען, אַז דער וואוקס פונ'ם דאָלאַר-קורס איז פערשאַרפט געוואָרען צוליב דער פּאָליטישער אונזיכערהייט, אין וועלכער מיר לעבען איצט.

די פיהרער פון אונזער מלוכה-שיף מוזען ווייסען, אַז אין פּוילען זענען פאַרהאַן צוויי אומלויף-וואַלוטעס: דער דאָלאַר און דער זלאָטי, און אין דער צייט פון קאַמף שטויסט די שטאַרקערע וואַלוטע אַרויס די שוואַכערע. געווען אַ מאָמענט, ווען מ'האָט פּונקטאָם געקאָנט איינבירגערן דעם זלאָטי. ליידער האָט מען דאָס נישט געטון און מ'האָט נישט ווי געהעריג אָפּגעשאַצט די בעדייטונג פון איין-איינציגער וואַלוטע. די פיהרער פון אונזער פינאַנץ-מיניסטעריום האָבען נישט געהאַט אַזאַ שטאַרקען צוטרוי פון דער בעפעלקערונג, אַז זיי זאָלען דאָס קאָנען דורכפיהרען.

די בעפעלקערונג וויל רוה, סטאַביליזאַציע. ווען עס קומט פאָר אַ קאַמף, היט מען זיך זעהר שטאַרק, אַז מען זאָל נים פערלירען דאָס, וואָס איז אַמנויטיגסטען צום לעבען, אפילו דאַן, ווען עס דראָהט נישט קיין פערלוסט. די בעפעלקערונג אָריענטירט זיך נישט אין דעם קנויל פון די סבות און פאָלגען. נאָך די טרויעריגע וואַלוטע-ערפאַהרונגען און ווען עס פעהלט נאָך דערצו דער צוטרוי, אַנטלויפט מען פאַר'ן זלאָטי. און דעריבער זענען מיר די לעצטע צייט געווען עדות פון איינציגע קאַסע-קראַכען. און גאַנץ כאַראַקטעריסטיש, וואָס אין אָנהויב האָט מען נישט געפאָדערט, אַז מ'זאָל צוריק אויסצאָהלען די וועקלאַדען, נאָר אַ קאָנווערסיע אויף דאָלאַרען. ווען די קאַסעס האָבען אָפּגעזאָגט די דאָזיגע פאָדערונג, האָט מען ערשט אָנגעהויבען צוריקצופאָדערן די וועקלאַדען. מ'האָט געקויפט דאָלאַרען, צאָהלענדיג פאַר זיי יעדען פּרייז.

אַזוי שלאָגט זיך אָפּ דער אינערליכער פּאָליטישער קאַמף אויפ'ן קורס פון אונזער וואַלוטע, און דער דאָזיגער קאַמף קאָן נאָך ברענגען דערצו, אַז אונזער אַזוי אויך קליינער קאַפּיטאַל זאָל אָנהויבען אַנטלויפען קיין אויסלאַנד. און וואָס פאַר אַ ווירטשאַפטליכע קאָנסעקווענצען דאָס קאָן מיט זיך ברענגען, איז יעדען בעוואוסט.

אויף אַ צופלוס פון אויסלענדישען קאַפּיטאַל האָט מען זיך נישט צו ריכטען. טאָר מען אַלזאָ נישט נאָך מעהר פערטיפען דעם ווירטשאַפטליכען קריזיס דורך אַ פּאָליטישען קאַמף ביז צום ענדגילטיגען זיג — און אפילו דער דאָזיגער קאַמף זאָל נאָך דאַרפען דויערען, ווי מיניסטער קוויאַטקאָווסקי האָט זיך אויסגעדריקט אויפ'ן קאָנגרעס פון די האַנדעלס-קאַמערן — גאַנצע 10 יאָהר. דאָס פערשטאַרקט נישט דעם צוטרוי, דאָס ברענגט נישט צו אַ קאָנצענטראַציע פון ענערגיע, דאָס פערשטאַרקט נאָר די שווערגקייטען און מאַכט אונמעגליך דעם אָרגאַניזאַציאָנעלען פאָרטשריט.

די העכערונג פון דאָלאַר-קורס אין די לעצטע טעג איז געווען דער געפאַהר-סיגנאַל פאַר די אַלע, וואָס פּראָפּאַגירען אַנ'אינערליכען פּאָליטישען קאַמף ביז צום ענדגילטיגען נצחון. די פערשאַרפונג פון דעם דאָזיגען קאַמף קאָן נאָר אַרויסרופען זעהר שלעכטע פאָלגען פאַר דער ווירטשאַפט. די אָפיציעלע פאַקטאָרען לייקענען נישט, אַז אונזער ווירטשאַפטליכער בנין טרייסעלט זיך אין די יסודות. לאָמיר אַלזאָ נישט נאָך שטאַרקער מאַכען די טרייסלונגען. לאָמיר געדענקען, אַז די קאָנסטרוקציע פון אונזער ווירטשאַפטליכען בנין איז זעהר שוואַך און יעדע בעשעדיגונג איז געפעהרליך. אָבער די וועגען, וואָס איינציגע פאַקטאָרען האָבען אָנגעוויזען, פיהרען נים צום ציל. פערקעהרט, זיי דערווייטערן אונז נאָך דערפון.

—:0:—

דער פינאל פון דער טראגעדיע

(צום זעלבסטמארד פון ד"ר הערצל'ס זוהן)

פון **ישעיה אוגער**

צפת — דאס וויגעלע פון קבלה

די מערקווירדיגע יאהרצייט-פייערונג פון ר' שמעון בר יוחאי, וואס ווערט געפראווערט שוין אכצעהונדערט יאהר. — די קאפעליע קלעזמער און די ווילדע חסידישע טענץ. — בילדער, סצענעס און איינדרוקען

פון **י. ד. בערקאוויטש**

פון דער סדרה

(פערל פון אלטען אוצר)

געזאמעלט פון **פ. ז. גליקסמאן**

צו שבת שובה

דער וויזיט אויפ'ן הימעל

(פֿאַנטאַזיע)

פֿון **י. ווײַנשטיין**

עטליכע טעג נאָך ראש-השנה האָב איך זיך אײַנגעפּאַקט, גענומען אַ אַעראָפּלאַן און זיך געלאָזט פֿליִען אין הימעל...

געפֿלויגן בין איך אַליין, אָן מײַן ווײַב, ווײַל כ'האָב געוואָלט, אַז אַלעס, וואָס כ'וועל זעהן, זאָל בלײַבן בסוד... אָבער מיר איז צו להכעיס אין יעדער געוויסער געוואָרן פֿון מײַן הימעל'שן וויזיט...

ווי אַזוי מ'האָט זיך דערוואוסט, וועט איהר שפּעטער זעהן.

ווען איך בין צוגעקומען צו דער גרענעץ, צווישן הימעל און ערד, האָט מיך אַ מלאך אָפּגעשטעלט:

— וואוהין?

— אין הימעל...

— אײַערע דאָקומענטן...

כ'בין געבליבן שטעהן אַ צומישטער... אויפֿ'ן הימעל דאַרף מען דען אויך האָבן דאָקומענטן?

איך האָב אָנגעהויבן צו שטאַמלען: איך... האָב זיי פֿאַרגעסן אויסנעמען... כ'האָב נישט געוואוסט, צי מ'דאַרף זיי דאָ האָבן...

— וואָס פֿיהרט איהר מיט זיך? האָט דער מלאך מיך ווײַטער געפֿרעגט...

— וואָס זאָל איך פֿיהרן? אַ בלײַשטיפֿט, אַ ביכעלע צום שרײַבן און... אַ שמיקעל קאָפּ... מעהר גאָרנישט...

— און קיין מצוות פֿיהרט איהר נישט מיט זיך?

— ניין, כ'בין נאָך נישט געקומען אַהער אַלס שטענדיגער בירגער... ס'איז נאָר אַ קורצער וויזיט... הײַנט צו וואָס זאָל איך מיט זיך שלעפּן אַנ'איבעריגען באַגאַזש?

— אַזוי פֿיל מצוות האָט איהר דען?

— וואָס איז שייך? גאָר קיין סך האָב איך נישט, אָבער ווערלינג אַזאַ יונגערמאַן, ווי איך, וואָס האָט שוין 10 יאָהר אַ ווײַב מיט אַ שוויגער און אַליין איז ער בסך-הכל ערשט בײַ די 35 יאָהר, איז יעדער מצוה שווער, ווי דער גלות...

— אײַער פּראָפעסיע?

— איך בין אַ... אַ... זשורנאַליסט...

דער מלאך האָט פֿאַרדרעהט מיט דער נאָז... כ'האָב געזעהן, אַז איך בין אים דורכגעפֿאַלן און האָב געוואָלט צוריקמאַכן דאָס געשעפֿט...

— פֿ'הייסט, ה' מלאך, קיין זשורנאַליסט בין איך נישט, וואָרום איך שרײַב אָפּ דעם אמת, איך שטאַרב נישט פֿון הונגער, צאָהל דירה-געלד, אַזוי אַז פֿאַר קיין אמת'ן זשורנאַליסט קען מען מיך נישט פֿאַררעכנען...

— נו, גוט... איך לאָז אײַך דורך, אָבער בתנאי, אַז איהר זאָלט זעהן, הערן און שווײַגן...

— יאָ, דאָס קען איך זעהר גוט!..

דער מלאך האָט אַ פּאַך געטאָן מיט'ן רעכטן פֿליגעל און תיכף איז אויסגעוואַקסן געבען מיר אַ צווייטער מלאך מיט זעקס שעהנע ווײַסע פֿליגעל און מיט קלוגע אויגן, פּונקט, ווי להבדיל, בײַ אַ מענשן אַ חכם...

— קאָלעגע, אָט דעם גאַסט פֿון אונטן דאַרפֿסט איהר צופֿיהרן צום בית-דין של מעלה... ער איז אַ זשורנאַליסט און וויל בײַזײַן בײַם פּראָצעס, וואָס ציהט זיך פֿון ראש השנה ביז הושענא-רבה... דערווײַל ווײַזט אים אונזערע אײַנריכטונגען...

מיט אײן פֿליה זענען מיר געווען בײַם גן-עדן...

איך בין אַרײַנגעקומען און ס'איז מיר שרעקליך לאַנגווײַליג געוואָרן. מ'זאָל עס זעהן אַ לעבעדיגע נפֿש.. אַ קאָלאָסאַל גרויסער גאָרטען, טויזענדער קילאָמעטערן די לענג, און עס דרעהען זיך אום אין אים עטליכע הונדערט מענשן.

איך זוך עפּעס באַקאַנטע, היימישע, — נישטאָ...

— נישט אינטערעסאַנט, רוף איך זיך אָן צום מלאך, וואָס האָט מיך באַגלייט... פֿיהרט מיך שוין בעסער אין גיהנום...

ווי נאָר איך בין אַרײַנגעקומען אין גיהנום, האָב איך זיך באַלד דערפֿילט בעסער... אויף יעדן שריט און טריט, — אַ באַקאַנטער, אַ גוטער ברודער...

אין עולם ראַט זיך שוין אײַנגעאָרדנט מיט בעקוועמליכקייטן... ווײַל מ'קימט אָב דעם גיהנום, קומט מען צו, דערפֿאַר אָבער נאָך די 8 שעה (דאָרט איז אויך אײַנגעפֿיהרט אַ 8-שעה'דיגער אַרבייטס-טאָג) איז ממש אַ גן-עדן... כ'טוליעט, מ'טאַנצט, מ'זינגט לידער, מ'האַלט רעדעס (קיין צענזור איז דאָרט נישטאָ, ווײַל אַלע צענזאָרן זענען דאָך ערליכע מענשן און זיי קומען נישט אָן אין גיהנום) און מ'פֿאַרברענגט פֿריילעך.

פּלוצים האָב איך דערהערט אַ שרעקליך געשרײַ...

— וואָס איז געשעהן? — האָב איך אַ דערשראָקענער געפֿרעגט בײַ מײַן מלאך.

— ס'איז גאָרנישט... ראַב ראַבען זיך צעבייזערט די אַלטע בחורים... פֿאַר-האַר בײַ אונז ספּעציעלע אָפּטיילונגען פֿאַר אַלערליי קאַטעגאָריעס מענשן, און צווישן, זיי געפֿינט זיך אויך אַ קאַטעגאָריע פֿון אַלטע בחורים.

— וואָס שרײַען זיי?

— זיי ווילן אַרײַן אין גן-עדן פֿאַר דער צײַט, נאָר מ'לאָזט זיי נישט. און אַלס פּראָטעסט, שרײַען זיי, קווישען געוואַלדעווען...

— וואָס איז זיי דען דאָ שלעכט?

— זיי מיינען, אַז אין גן-עדן וועלען זיי זיך אָפּזוכן שעהנע כלות... נאַאיוו גום, זיי ווייסן נישט, אַז ווען אַ שעהן מיידעל, קומט זי אָן אין גיהנום.

מיר זענען געגאַנגען ווײַטער איבער די מדורי גיהנום... טויזענדער צימערלעך האָב איך געזעהן. עס איז גאָר אוממעגליך אַלע צו באַשרײַבן, אָבער רעך וועל איך אײַך אַ טייל פֿון זיי יאָ באַשרײַבן.

אין איין צימערל האָב איך געטראָפֿן זיצן אַ דיקן פֿערשוין, מיט אַ צילינדער אויפֿ'ן קאָפּ, מיט פּענסנע, און אַ גוטן בראָך... און מויל האָט ער געהאַלטן אַ גוטן האַוואַנע-ציגאַר און גערויכערט... נאָר קיין פֿינגער האָב איך בײַ אים נישט געזעהן... בלויז אָרעמס, הענט, אָהן פֿינגער...

— וואָס איז דאָס? האָב איך געבעטן בײַ מײַן מלאך.

— דאָס איז אַ בערימטער פֿיל-טוער... אין אַלע חברות און אָרגאַניזאַציעס געווען פֿאָרזיצענדער, אָדער וויצע-פֿאָרזיצענדער... געווען פֿאַרדעכטיגט אַלס אײַנער פֿון די עהרליכסטע עסקנים, אָבער דאָ ווייסט מען דאָך אַלץ... נו, נו...

— וואָס ושע — נו?

— מ'האָט אים נאָר אָפּגעהאַקט די פֿינגער, מיט וועלכע ער האָט אויף דער אונטערשטער וועלט גע'לקחנ'ט געזעלשאַפֿטליך געלד... און איצט פֿיהרט מען אים דאָ אַלע טאָג אויף פֿאַרזאַמלונגען, ער האַלט די שענסטע רעדעס, הייצט זיך, און ווען ער קומט אין גרעסטן עקסטאַז, לויפֿט פּלוצים אָן אַ מלאך און הויבט בײַ אים אויף די הענט אָהן פֿינגער... ווערט ער אַנטשוויגן...

— און ווער זיצט דאָ?

— דאָ זיצט אַ יודישער אַרטיסט...

און אַזאַ קאָלאָסאַלן צימער? ס'קאָנען דאָך אַרבייטן ביז צוויי טויזענד מאַן אין צימער?

— דאָס האָט מען ספּעציעל פֿאַר אים אויסגעבויט... ער פֿלעגט אונטן (אויף דער ערד, הייסט עס) שפּילן די ערגסטע שונד-פּיעסען און דערמיט צוציהען פֿיל עולם... ער האָט תמיד געהאַט פֿולע טעאַטערס. און דערפֿאַר שפּילט ער דאָ אַלע נאַכט פֿאַר אַ ליידיגן זאַל...

— און ווער זיצט אין צימער רעכטס? ער האַלט דאָכט זיך אַ זאַק מיט שרײַבפֿעדערן אויפֿ'ן קאָפּ?

— יאָ, דאָס איז אַ יודישער שרײַבער, פֿון אײַערע חברה-לײַט... ער האָט אַלע זײַנע יאָהרן אַלץ גע'גנב'עט טעמען בײַ אַנדערע און זיי אויסגעגעבן פֿאַר אייגענע. קומט ער איצט אָפּ. דאָס איז זײַן עונש. ער טראָגט זיך אום מיט'ן זאַק פּעדערס און זוכט טעמעס...

— און יענע פֿרוי מיט'ן שפּיגעלע אין אײַן האַנט און מיט'ן קעסטעל פּאַרב אין דער צווייטער האַנט?

— זי פֿלעגט זיך שטענדיג פֿאַרבן דאָס פּנים, די האָר פֿון קאָפּ, די ליפּען... האָט מען זי באַשטראָפֿט, אַז זי זאָל זיך דאָ אַרומטראָגן מיט איהר קלאַפּער-געצייג און פֿאַרבן אין די הענט פֿון גיהנום...

— אַזאַ אַלטינקע געבויך?

— ניין, דאָרט איז זי געווען אַ יונגעמשקע. זי האָט זיך אַזוי אָפּגעפֿאַרבט און אַרומגעשמירט, אַז מ'האָט געקאָנט מיינען, אַז זי איז אַ יונג מיידעלע...

— און ווער שאָקעלט זיך דאָרטן, אין צימער נומער 5800?

— דאָס איז אַ רב.

— רבנים זענען אויך דאָ פֿאַראַן?

— אודאי! זיי ווילן גאָר פֿון דאַנען נישט אַרויסגעהן... ווײַל מ'האָט זיי שוין פֿאַרגעלייגט זיך אַריבערצופּעקלען אין גן-עדן, האָבן זיי אַליין קיין חשק נישט... זיי זאָגן, אַז דאָ פֿיהלן זיי זיך בעסער... דאָ קאָנען זיי פֿאַרזאָרגן די וועלט מיט עולם הבא, אָבער אין גן-עדן וועמען וועלען זיי פֿאַרזאָרגן? זיצען זיי דאָ און קהל'ן זיך...

— כ'איז דאָך דאָ גאָרנישט אַזוי שרעקליך, ווי ס'מיינט — האָב איך זיך אָנגערופֿן צום מלאך.

— דאָס איז נאָר איצט אַזוי, ווײַל איהר זענט געקומען מיט אַ וויזיט צו אונז... אָבער, ווען איהר קומט נישט אַלס גאַסט, וואָלטען מיר אײַך געשטאָכען די אויגן און איהר וואָלט דעמאָלט גאָר עפּיס אַנדערש געזעהן...

פּלוצלינג איז מײַן מלאך פֿאַרשוואונדען און געבליבן מיר האָב איך דערזעהן... מײַן ווײַב..

זי איז געשטאַנען און געשמייכעלט..

— עפּיס האָסטו די גאַנצע צײַט גערעדט פֿון שלאָף וועגן מלאכים. וואָס האָט זיך דיר געחלומ'ט?

— ס'האָט זיך מיר געחלומ'ט, אַז איך בין אין גיהנום און צום סוף בין איך גאָר...

— מיט מיר, מײַן טײַערער.

— יאָ, הם... מיט דיר, דאָס הייסט יאָ, מיט דיר...

———

און דערפֿאַר, וואָס זי איז געשטאַנען נעבען מיר, האָט יעדער זיך דערוואוסט פֿון דער דאָזיגער געשיכטע.

—=0§0=—

אויפ'ן קבר פֿון גר-צדק ?

(ספּעציעל פֿאַר'ן „לאָדזער טאָגעבלאַט“)

פֿון **א. י. גראַדזענסקי**

אַ בית עולם פֿון באַלד אַ האַלבן יאָהרטויזענט — דאָס איז דער, אין דער וועלט אַזוי בערימטער, אַלטער יודישער בית עולם אין ווילנע, אָדער ווי די ווילנער יודן רופֿן אים: „דער שפּאַנישער בית-עולם“, ווײַל ער געפֿינט זיך אויף שנײַפּישאָק. אויף דער צווייטער זײַט ווילִיע — איבער'ן גרינעם בריק.

440 יאָהר איז אַלט דער דאָזיגער בית עולם. נאָכ'ן אַלטן בית עולם, וואָס געפֿינט זיך אין וואָרמס, וואו עס ליגט באַגראָבן רש"י, איז ער דער עלטסטער אין אייראָפּע. געגרינדעט האָט מען אים אין רמ"ז (אין יאָהר 1487) און שוין באַלד אַ יאָהרהונדערט, ווי מען האָט אים פֿאַרמאַכט און מען באַגראָבט נישט מעהר קיין מתים אויף אים. ער איז געשלאָסן זײַט שנת תקצ"א פֿון דער יאָהר 1836 אָן). גאַנצע 350 יאָהר האָט ער, אַלזאָ, געדינט די ווילנער יודן פֿאַר זייערע מתים.

פֿאַר די נײַנציג יאָהר, וואָס ער איז שוין געשלאָסן, האָבן ווילנער יודן געוויזן אָנצופֿילען מיט זייערע מתים שוין אַ צווייטן בית עולם אויף דער זײַט ווילִיע — דער נײַער בית עולם אויף וואַרשעווע — רופֿט ער זיך. ער האַלט שוין באַלד אויך בײַם געשלאָסן צו ווערען צוליב דעם, וואָס ער האָט שוין נישט פֿיל ערטער פֿאַר קברים.

די ווילנע „צדקה גדולה“ האָט דערבער איצט אַ דאגה וועגן אײַנשאַפֿן זיך אַ נײַ פֿעלד אויף אַ דריטן בית עולם, פֿעלט איהר אָבער געלט דערצו.

וואו ווילנער פֿלעגן צוריק מיט 440 יאָהר באַגראָבן זייערע מתים, איז נישט באַקאַנט.. אָבער, ווייסט אויס, אַז אין יאָהר 1487 האָבן שוין ווילנער יודן דערגרייכט אַזאַ צאָל, אַז זיי האָבן זיך געגרינדעט אין אַ בית עלמין, וואָס זיי דאַרפֿן מאַכן צו יענער צײַט געעפֿנט.

פֿאַר וואָס דער אַלטער ווילנער בית-עלמין איז אַזוי בערימט אין דער וועלט, איז דאָס צוליב די גאונים און גדולים, וואָס רוהען אויף אים זייער אײביקע רו, ר' יצחק מפּוזנן, ר' משה רבקש (דער „באר הגולה“), ר' קרעמער, ר' הלל, ר' משה דרשן, ר' הערשל, הרב ר' יהודה (דער „יסוד“), הרב ר' שמואל (דער „אבי אהרון“ פֿון ווילנע), ר' אברהם דאַנציג (דער „חיי אדם“), אברהם ר' בר' אברהם (דער „גר צדק“ גראַף פּאָטאָצקי), ר' מנחם מאַניש חיות (דער „משיח השם“), דער ווילנער גאון ר' אליהו חסיד און אַ סך אַנדערע, מיט וועמעס נעמען עס איז פֿאַרבונדן די געשיכטע פֿון ווילנער יודן אין משך פֿון אַ האַלבן יאָהר טויזענד, און וועמעס שם עס האָט פֿאַרקלונגען אַ וועלט אין ווילנע רוהט זיך מיט זיי עד היום.

און באמת: שטעלסטו נאָר אַ פֿוס אויף דער ערד פֿון אַלטן ווילנער בית עולם און אַ הייליק געפֿיהל באַהערשט דיך, אַ יראת הכבוד נעמט דיך אַרום און פֿילסט אַז אַלע באַהאַלטענסטע ווינקעלער פֿון דײַן נשמה.

עס קוקט [illegible] אויף [illegible] קיין שפּאַלצע מאַרמאָר מצבות ווי אויפ'ן נײַעם בית עולם; עס שרײַען נישט צו דיר אַרויס אין גאָלדענע אויסקריצונגען די שבחים און מעשים טובים פֿון דעם, וועמענס עפֿר ואפֿר זיי היטען; קאַלטע גרויע שטיינער מיט אָפּגעריבענע, אָפּגעמעקטע „פּה נקבר“ס בליקן אַרויס צו די שטומערהייט און עלנד, ערטערווײַז — אַ הילצערנער סלופּ — במקום מצבה; די פֿילסט אָבער, אַז די דאָזיקע קאַלט גרויע שטיינער רעדן צו דיר און זייער שטומקייט, אפֿשר פֿיל מעהר ווי די שרײַענדיקע מיט גאָלד אותיות אויסגעקריצטע מאַרמאָר מצבות פֿון נײַעם בית עולם.

יאָ, די פֿילסט און זייער גרויע, שטומע בליק יענע אַלטע, שיינע וואונדערלעכע לעגענדעס און מעשיות, וואָס ווילנער יודן דערציילן זיך אָפּט איינער דעם אַנדערן, וועגן זייערע גאונים און גדולים פֿון אַלטן פֿעלד.

פֿאַר דער וועלט מלחמה האָט דער בית עולם נאָך געהאַט אַ הילצערנעם צוים אַרום און אַרום. און אַ לײַמענעם שטיבל, גלײַך בײַם אַרײַנגאַנג אויפ'ן בית עולם, וואָס איז געווען ענלעך אויף אַ אוהל איבער אַ קבר, ווי אויף אַ שטיבעל פֿאַר לעבעדיקע אײַנוואוינער, האָט געוואוינט דער זעכציג יאָהריגער שומר פֿון בית עולם מיט זײַן משפּחה.

די שמירה פֿון אַלטען בית הקברות איז צו אים איבערגעגאַנגען בירושה פֿון דור צו דור פֿון זײַנע עלטערנס עלטערן, וועלכע האָבן געהיט דעם בית עולם פֿאַר דער צײַט, ווען ער איז נאָך געווען אָפֿן פֿאַר מתים. דער שומר האָט געהייסן זאַלמאַנאָוויטש. ער איז געווען אַ יוד מיט אַ לאַנגער באָרד נאָך נישט אינגאַנצען קיין גרויע מיט גרויסע אומעטיגע אויגן, — אַליין אַ שטיק געשיכטע ער האָט געוואוסט יעדען קבר, יעדעס שטײַנדעלע אויפ'ן פֿעלד און די אַלטע אַמאָליגע מעשיות און לעגענדעס וועגן זיי, וועמעס הייליגע בײַנער ער האָט געהיט. ער איז געווען אַליין דער פּנקס פֿון אַלטען פֿעלד און פֿון אַלטער אַמאָליגער ווילנע, הגם אין זײַן שטיבל איז אויך געווען אַ פּנקס אַ געשריבענער, וועלכען ער האָט געקאָנט אויף אויסווייניק, האָט ער געהאַט צוצוגעבן נאָך מעהר אײַנגע פֿאַקטען און פּרטים פֿון לעבן און טויט פֿון די באַגראָבענע אויפ'ן פֿעלד פֿאַקטען און פּרטים, וואָס ער האָט געהערט פֿון זײַן פֿאָטער, און יענער האָט עס איבערגענומען פֿון זײַן זיידן און אַזוי ווײַטער.

פֿון דור צו דור פֿלעגן די געשיכטעס איבערגיין צו דער משפּחה פֿון בית עולם שומר, ווײַל די דאָזיקע געשיכטעס האָבן געדינט אַלס אַ טייל פֿון שומרס חיונה, ווײַל די שכירות, וועלכע ער פֿלעגט באַקומען פֿון צדקה גדולה איז אויך געווען זעהר ווייניג און די באַזוכער פֿון בית עולם פֿלעגן דעם שומר פֿאַר זײַנע מעשיות באַצאָהלן אַ זעקסער, אַ צענער און מעהר, — לויט דער פֿאַרמעגליכקייט.

דער אַלטער שומר האָט זײַן פּרנסה געהאַט — פּונקט אַזוי געטרײַ, ווי די קברים און מצבות. פֿלעגט ער אומזיסט צופֿיהרן צו אַ מצבה און ער פֿלעגט שוין אָנהייבן דערציילן וועגן דעם לעבעדיגן פּגם נפֿטר. ער האָט געהאַט אַ מין צוציאונגס קראַפֿט מיט זײַן דערציילען, ער פֿלעגט אַרײַנפֿלעכטן אײַן מעשה אין דער צווייטער און עס פֿלעגט זיך אַזוי קײַטלען אַ מעשה נאָך אַ מעשה, ווי אַ רינג, און פֿאַר דיר פֿלעגט אויפֿלעבן דאָס געשטאַלט פֿון דעם, צו וועמען די מעשיות האָבן געהאַט אַ שײַכות.

ער פֿלעגט נישט פֿאַרענדיקן אײַן געשיכטע, האָט ער שוין געהאַט אַ צווייטע און אַ דריטע, און אַ פֿירטע — אָן אַ סוף און עס פֿלעגט זיך כסדר אײַך וועלען הערען נאָך און נאָך. עס האָט זיך פֿון אים קיינמאָל נישט געוואָלט אַוועקגעהן, אַזוי פֿלעגט ער פֿאַראינטערעסירן דעם צוהערער. זײַן קול פֿלעגט קלינגען אַזוי שטיל און געהיימניספֿול אין דער פֿאַרגליווערטער בית עולם לופֿט, פּונקט ווי ער אַליין וואָלט עס געווען די לעגענדע, וואָס הענגט איבער די בית עולם קברים. און עס האָט אַרויסגעוויזן, ווי ער האָ מאַלין, וואָס ער פֿלעגט דערציילען, אַליין בײַגעוואוינט, אַלץ געהערט, אַלץ געזעהן.

„ווער קען ווייסן“. פֿלעגט מען זיך בעת מעשה טראַכטן... „ער לעבט דאָך דאָ אָפּ זײַנע טעג, שלאָפֿט דאָ אָפּ זײַנע נעכט צוזאַמען מיט די הייליגע גדולים וגאונים, אפֿשר דערציילן אים די גרויע קאַלטע שטיינער מעהר, ווי אַ אַנדערן... ער איז דאָך מיט זיי אין שכנות... ווער קען דען וויסן... אפֿשר קומט נאָר אַמאָל אַרויס באַנאַכט דער גאון פֿון קבר, גייט אַרײַן צום שמש אין שטיבעל, צינדט דאָרט אָן אַ ליכט און זעצט זיך אַוועק לערנען... און ער, דער שמש, שרעקט זיך נישט, קוקט נישט דורכ'ן שליסעל-לאָך, הערט זיך צו צו זײַן לערנען, ווי צו אַ געוואוינלעכער זאַך... ווער קען דען וויסן...

בעת דער וועלט מלחמה בין איך געווען אין אוקראַאינע. ווען איך בין נאָך דער וועלט מלחמה צוריקגעקומען אין מײַן אַלטער היים שטאָט, ווילנע, איז מײַן ערשטער וויזיט געווען אויפ'ן אַלטן בית עולם. איך האָב געוואָלט זעהן, צי אָט דאָס אַלטע פֿעלד געליטן פֿון דער וועלט מלחמה און עס האָט זיך אַרויסגעוויזן, אַז [illegible] אַ קרבן פֿון מענשנ'ס רשעות און פֿאַרדאָרבנקייט נאָר אויך זײַן גרויסער אַלטער שומר, זאַלמאַנאָוויטש איז אויך געוואָרן אַ קרבן פֿון דער בלוטדורשטיקייט פֿון די חיות אין מענטשנגעשטאַלט.

נעבן די פּרטים פֿון זײַן אומקומען זענען נישט באַוואוסט. מען דערצעהלט, אַז די סאָלדאַטן האָבן געוואָלט שענדען די הייליגע קברים, דער אַלטער זאַלמאַנאָוויטש האָט זיך אָבער אַנטקעגנגעשטעלט און ער האָט באַקומען אַ קויל אין קאָפּ און געפֿאַלן על קידוש השם.

דער איצטיגער שומר און שמש פֿון אַלטן פֿעלד איז דאָ בסך הכל 5 — 6 יאָהר. אַ נײַער מענש, אַ זײַטיגער און ער האַלט זיך דאָ נאָך אַליין, ווי אַ פֿרעמדער צווישען די מתים. ער האָט שוין נישט אַזויפֿיל צו דערצעהלען, ווי דער אַלטער שומר זאַלמאַנאָוויטש. ער וואוינט אין [illegible] שטיבעל, וואו יענער האָט געוואוינט. ער וואוינט דאָרטען מיט [illegible] די שכירות קלעקען אים [illegible] נישט פֿאַר זיך און נישט פֿאַר זײַן [illegible], באַזונדערס [illegible] מקורים פֿון פּרנסה [illegible] די מאַמע — נאָך אַ יונג מיידעל. [illegible] מען מגודלט פֿון דער לעבעדיקער וועלט די [illegible] קברים.

איך קלאַפּ אָן [illegible] שטיבעל [illegible] די טיר איז געווען אַ גאַנצען טאָג אָפֿען. [illegible] דעם אַלטען שומר איז דאָס טירעל פֿאַר [illegible] און מען עפֿענט אײַך נישט פֿריהער. ביז מען קוקט זיך אײַן אין אײַך דורכ'ן שײַבעל פֿון פֿענסטערל.

עס לאָזט מיך אַרײַן אַ 50-יעהריגער יוד מיט אַ געלער באָרד און אַזאַ געלען כאַלאַט ווי די באָרד. דאָס איז דער נײַער שמש און שומר פֿון אַלטען פֿעלד. ער זעהט אויס, ווי איך וואָלט אים געשטערט פֿון שלאָף. איך גיי דורך דעם פֿינסטערן, שמאָלן פֿאָרהויז און איך בין שוין אויפ'ן אַלטען פֿעלד. דער שמש געהט מיר נאָך מיט אַ שווערן בונט אײַזערנע שליסלען. איך בעטראַכט אַ ווײַלע דאָס פֿעלד פֿון ווײַטען און דערקען באַלד אַ גרויסע שינוי פֿון פֿאַר דער מלחמה. קודם כל וואַרפֿט זיך מיר אין די אויגן, אַז דאָס פֿעלד איז אָפֿען, — נישטאָ דער פּאַרקאַן. אַנשטאָט דעם פּאַרקאַן ציהט זיך אַ דראָהט אַרום, ווי אַ עירוב. און דער נײַער שמש דערצעהלט מיר באַלד, אַז דעם פּאַרקאַן האָבן די סאָלדאַטען בעת דער מלחמה צוהאַקט אויף האָלץ און דערמיט געהייצט די אויוונס און די קאַזאַרמעס, אָדער געמאַכט פֿײַער אויף צו וואַרעמען זיך אין די ווינטער נעכט, ווען מען איז אַרום בית עולם געלעגען אין די אָקאָפּעס.

איך דערקען גלײַך די ענדערונג. פֿאַר דער מלחמה זענען געווען צווישען די קברים שטײַנדלעך, איצט איז דאָס נישטאָ. און איך פֿיל, אַז איך אַליין טרעט איבער קברים — אויסגעגלײַכטע מיט דער ערד. דאָס זאָגען עדות די קוים בעמערקבאַרע בערגלעך, וואָס וואַקסען מיר אַרויס כסדר אונטער די פֿיס, אַזעלכע מיט דער ערד אויסגעגלײַכטע קברים זענען דאָ אָהן אַ צאָהל. זיי זענען אָהן מצבות. די צײַט האָט זיי אָפּגעמעקט, די מצבות פֿון דער וועלט. און פֿון די קברים, פֿון וועלכע עס שטאַרשען נאָך אַרויס שטיינער, האָבן די ווינטען און רעגענס, די שנייען און שטורעמס אָפּגעריבן פֿון זיי די אויפֿשריפֿטען, דאָס זענען פֿאַרשטעהט זיך, שוין אַלטע, נאָר אַלטע מצבות. זייער עלטער דערקענט מען נאָך זייער אויסזעהן. די מצבות אויף וועלכע עס זענען נאָך קענטיג די אויפֿשריפֿטען, זענען נישט עלטער פֿון צוויי הונדערט יאָהר. אויף די עלטערע מצבות קאָן מען שוין גאָרנישט לייענען. אַנשטאָט אותיות זעהט איהר נאָר געלע פֿלעקען, ברויגע פּונקטען. אַזעלכע מצבות זענען אַלט דרײַ הונדערט יאָהר. די שטיינער זינקען שוין אַרײַן אין דער ערד אַלץ נידריגער און נידריגער. קברים, וואָס זענען עלטער פֿון דרײַ הונדערט יאָהר, האָבען שוין אינגאַנצען נישט קיין מצבות. אַזעלכע קברים גלײַכען זיך ביסלעכווײַז אויס מיט דער ערד און לאָזען נישט איבער נאָך זיך אַפֿילו קיין סימן. דאָס זענען שוין פֿיר הונדערט יאָהריגע קברים. און די קברים פֿון העכער פֿיר הונדערט יאָהר זענען שוין לאַנג פֿאַרשוואונדען. מען קאָן זיי שוין גאָרנישט דערקענען אַלס קברים.

די עלטסטע אויפֿשריפֿט, וועלכע מען קאָן נאָך איבערלייענען אויף די מצבות, איז די אויפֿשריפֿט אויף דער מצבה פֿון הגאון ר' מנחם מאַנש חיות. די מצבה איז אַלט 290 יאָהר (געשטאָרבען אין יאָהר 1637). די ערשטע שורה פֿון דער אויפֿשריפֿט אויף דער מצבה פֿעהלט שוין, ווי אויך דאָס ערשטע וואָרט אין דער דריטער שורה. ווײַטער אָבער זענען די אותיות, אַלע גאַנץ און מען קאָן זיי איבערלייענען. די ערשטע אותיות פֿון יעדער שורה, פֿון אויבען אַראָפּ לייענענדיג זאָל מאַכען בגמטריה רמ"ו וואָס עס קומט אויס, אַז ר' מנחם מאַנש איז געשטאָרבען אין דעם יאָהר רמ"ו. פֿין, איז זײַן „קריה נאמנה“ ווייזט אָבער רומליג אָן, אַז דאָ מוז זײַן אַ טעות צוליב דעם פֿעהלען פֿון דער ערשטער שורה און פֿון ערשטען וואָרט פֿון דער דריטער שורה, אין רמ"ו איז נאָך דער אַלטער בית-עלמין נישט געווען אויף דער וועלט. ער איז, ווי געזאָגט, געגרינדעט געוואָרן ערשט אין רמ"ז, ד. ה. מיט אַ יאָהר שפּעטער. חוץ דעם האָט ר' מנחם מאַנש לויט פֿינט „קריה נאמנה“, געלעבט מיט גאַנצע 150 יאָהר שפּעטער פֿון שנת רמ"ו, אַזוי אַז דער טעות איז דאָ גלײַך אָפֿען:

ר' מנחם מאַנש איז געווען באַקאַנט אין ווילנע אַלס אַ הייליגער מאַן. מען האָט אים אין יענע אַלטע צײַטען גערופֿען „משיח השם“ און די ווערטער „משיח השם“ זענען אויך אויסגעקריצט אויף דער מצבה. אויפֿשריפֿטען פֿון עלטערע יאָהרען אויף מצבות זענען נישט באַקאַנט.

(ענדע קומט)

Casino

הײַנט ערעפֿענונג פֿונ'ם סעזאָן

מיט'ן גרויסן פֿאָקס קלאַנג-פֿילם א.ג.

אונטערגעשניטענע פֿליגעל

אין די הויפּט-ראָלן: **Helena Chandler John Garrik**

דער קאַמף און זיג פֿון דעם יונגען ליבעס-פּאָר. די נאַכט-אַטאַקע פֿונ'ם „צעפּעלין“ אויף לאָנדאָן, דער קאַמף אין דער לופֿט. דאָס וועה-געשריי פֿון דער מיליאָנען-שטאָט. —:— אויסער דעם וועט

Raquell Meller זינגען שפּאַנישע לידער

פּאַס-פּאַרטו אויסער אָפּיציעלע און הנחה-ב ילעטן אונגילטיג ביז'ן אָפּרופֿן

אָנפֿאַנג פֿון סעאַנסען 4.30, 6, 8 און 10 אָווענד. שבת און זונטאָג אָפֿן 12—3 צו די ביליגסטע פּרייזען.

די וואונדערליכע געשיכטע מיט'ן פּראַגער גולם

(איבערדערצעהלט לויט פֿערשידענע נסחאות)

פֿון יוסף פֿוקס

(המשך)

אײנמאָל ערב פּסח, האָט די רביצין מרת פּערילי ע"ה געראַטען האָבען וואַסער, און זי האָט געהאַט פֿאַרגעסען וואָס דער מהר"ל האָט אָנגעזאָגט נישט צו בענוצען זיך מיט אוהם אין די הויז-אַרבײט. זי האָט אוהם געגעבען צוויי עמערס, אַז ער זאָל אָנפֿילען די פֿאַס מיט וואַסער, און רבי'צין איז אַוועק טאָן אײנקויפֿען. אַלץ אין הויז איז שוין געווען פּסח'דיג, אָבער דער גולם האָט נישט געוואוסט פֿון קײן גרענעץ מיט'ן וואַסער, און ער האָט געהאַלטען און ברענגען וואַסער. די פֿאַס איז שוין פֿון לאַנג איבערגעגאַנגען, און אַלץ אין שטוב איז שוין אַרומגעשוואומען, און דער גולם האָט אַלץ געטראָגען וואַסער. ווען די רבי'צין איז צוריקגעקומען, האָט זי זיך שטאַרק דערשראָקען, און גענומען שרייען: „וואַסער, וואַסער!" דער מהר"ל איז אויך אָנגעקומען און דערזעהענדיג, וואָס דער גולם טוט, האָט ער צו אוהם אַ געשריי געטאָן: „גענוג!" און ער האָט אוהם צוריק אַרײַנגעפֿיהרט אין זײַן צימער, און האָט פֿערזאָגט די רבי'צין מעהר מיט אוהם זיך נישט בענוצען צו הויז אַרבײט.

II.

אין יענע צײַטען האָט אין פּראָג געלעבט דער גרויסער גביר און זעהר אָנגעזעהענער מענש ר' מיכל בערגער, וואָס זײַן הויפּט געשעפֿט איז געווען צו האַנדלען מיט עכטע ווײַנען פֿון אַלע עקען וועלט. אַלע פּריצים שרים, גלחים און אָפֿיצירען פֿלעגען קויפֿען בײַ אוהם ווײַן — און ער איז רײַכער געוואָרען פֿון טאָג צו טאָג.

ר' מיכל האָט געהאַט אַן'אײנציגע טאָכטער, אַ יפֿת תּואר און גרויסע חכמה, וועלכע האָט געפֿירט די געשעפֿטען און אַרויסגעהאָלפֿען איהר פֿאָטער. צווישען די, וועלכע פֿלעגען שטענדיג קויפֿען בײַ זיי ווײַן, איז אויך געווען דער טרויעריג בעריהמטער יודען-פֿײַנט, דער גלח מאַרייאוש. שוין פֿון לאַנג האָט ער געוואָרפֿען זײַנע בײזע און פֿינסטערע בליקען אויף דעם זעכצעהן יאָהריגען אומשולדיגען מײדעל, און ער האָט געהאַלטען אין אײן טראַכטען, ווי אַזוי זי אַרײַנכאַפּען אין זײַן נעץ און זי ברענגען אונטער דער שירעם פֿון הײליגען קרייז. נישט אײן יודיש קינד איז אַרײַנגעפֿאַלען אין זײַנע לאַפּעס, דורך זײַנע כיטרע קאָמבינאַציעס. אָבער דאָ איז עס געווען פֿאַר אוהם אַ שווער שטיקעל אַרבײט. ערשטענס ווײַל דאָס מײדעל איז געווען אַ פֿרומע, אַ צנועה און איהרע עלטערען זענען געווען אָנגעזעהענע און רײַכע מענשען, וועלכע פֿלעגען זעהר גוט אָפּהיטען זײַער אײנציג קינד.

אײנמאָל איז ער געפֿאַלען אויף אַזאַ אײַנפֿאַל: ער האָט גענומען קויפֿען ווײַן אויף קרעדיט — און יעדען חודש פֿלעגט ער בעצאָהלען צוזאַמען. ער האָט געוואָלט מאַכען אַ שטיקעל דרײדעל, כּדי די גבירה'שע טאָכטער, וועלכע פֿיהרט די ביכער, זאָל מוזען קומען צו אוהם, און דאַן וועט ער שוין האָבען אַ בעסערע געלעגענהײט אויסצופֿיהרען זײַן פּלאַן. עטליכע חדשים זענען פֿערבײַ אין בעסטער אָרדנונג, ער פֿלעגט צושיקען מיט זײַן בעדינער די סומע געלד, אויף וועלכער ער האָט בעקומען אַ חשבון. גאָר אײנמאָל ווען זײַן בעדינער איז געקומען מיט דעם רעכענונג, האָט דער גלח „מאַרעאוש" געזאָגט, אַז עס שטימט נישט, נאָר דער בעדינער וויל זיך נעמען פֿאַר צעהן פֿלעשער ווײַן האָט ער חושד געווען.

דער בעדינער האָט געזאָגט, אַז דעם חשבון האָט ער בעקומען פֿון דער טאָכטער פֿון ווײַן הענדלער — און ער אַלײן ווייסט גאָרנישט. דאַן האָט מאַרעאוש געזאָגט: „געוויס האָט זי געהאַט אַ טעות," און ער האָט געשיקט דעם בערינגער רופֿען דאָס מײדעל מיט'ן בוך — עס צו קאָנטראָלירען. דעם מײדעל איז גאָר נישט אײַנגעפֿאַלען זײַנע שלעכטע געדאַנקען, האָט זי גענומען חשבונ'ען ביז דער גלח האָט צוגעגעבען, אַז דער חשבון שטימט, נאָר אַזוי ווי ער האָט בעקומען אַ פֿלעשעל זײַערען ווײַן און ער האָט עס נישט געוואָלט אָנעהמען האָט ער עס דאַריבער נישט אײַנגעשריבען בײַ זיך. דאָס מײדעל האָט זיך זעהר געוואונדערט אויף די רייד פֿון גלח, דען זי האָט געוואוסט, אַז בײַ זיי אין קעלער געפֿינען זיך די בעסטע ווײַנען. דער גלח האָט געשיקט זײַן בעדינער אין קעלער — און ער האָט אַרויסגעבראַכט די צעהן פֿלעשער ווײַן, וועלכע זענען געשטאַנען אויף אַ בעזונדערן פּלאַץ. ער האָט איהר געבעטען צו פֿערזוכען פֿון אַ פֿרישע פֿלאַש, און זיך איבערצײַגען, אַז ער זאָגט אמת. זי האָט פֿערזוכט פֿון אײן פֿלאַש, און עס האָט איהר גוט געשמעקט, האָט זי זיך ווײַטער געוואונדערט, דען דער ווײַן איז דאָך געווען אויסגעצײכענט. דערווײַל האָט דער גלח איהר געגעבען צו פֿערזוכען פֿון צווײטען פֿלעשעל, און מיט זײַנע שאַרפֿע בליקען און חניפֿה-רייד, האָט ער איהר אַזוי בעצויבערט, אַז זי האָט זיך אַרײַנגעלאָזען אין אַ שמועס מיט אוהם. און ווען זי איז אַוועק אַהײם, האָט זי אוהם צוגעזאָגט געהײם זיך צו טרעפֿען. פֿון יענער צײַט אָן איז פֿאָרגעקומען אַ גרויסע ענדערונג אין דעם לעבען פֿון דעם אומשולדיגען מײדעל. פֿון טאָג צו טאָג איז זי געוואָרען בלאַסער און טרויעריגער. איהרע עלטער'ן האָבען זיך שטאַרק געזאָרגט וועגען איהר, אָבער זי האָט געזאָגט, אַז ס'וועט נישט אַהײמקומען שלאָפֿען. איז געוואָרען שרעקליכער געוויין בײַ איהרע עלטערען אין הויז, דען זי איז געווען זײַער קרוין פֿון קאָפּ. און פֿון דעמאָלט אָן, איז זי פֿערפֿאַלען געוואָרען, ווי אין וואַסער אַרײַן.

דער פֿאָטער האָט איהר געזוכט, וואו די וועלט האָט אַן עק, און איהר נישט געקענט געפֿינען, אָבער ווען ער האָט גענומען נאָכפֿאָרשען פֿון יענער נאַכט, ווען זי איז פֿערשוואונדען געוואָרען, האָט ער זיך דערוואוסט פֿון מענשען, וועלכע האָבען איהר געזעהן דעמאָלט געבען דעם „קלויסטער". מיט אַ צובראָכענעם האַרץ איז ער אַוועק צום גלח און אוהם געבעטען מיט טרעהרען אָפּצוגעבען אוהם זײַן אײנציג קינד, אָבער דער גלח האָט זיך דערפֿון אויסגעלאַכט, און אוהם נאָך געהײסען אַרויסוואַרפֿען. אין קלויסטער האָט מאַרעאוש אוהר געהאַלטען אין אַ געהײמען אָרט, וואו קײנער, אויסער אוהם, האָט אוהר נישט געקענט זעהען. ער האָט אוהר אַרײַנגעשיקט פֿון אַלעם גוטען, און יעדען אָוונט פֿלעגט ער מיט אוהר לערנען וועגען קריסטענטום, כּדי זי זאָל זײַן פֿולקום צוגעגרייט. אײנמאָל האָט ער בעמערקט, ווי זי איז שרעקליך מאָגער געוואָרען און בלאַס. אויף אוהר פּנים איז געווען אויסגעגאָסען אַ טרויער און מרה שחורה. האָט ער פֿערשטאַנען, אַז דאָס ווירקט אויף אוהר די אײַנזאַמקײט. און ער האָט בעשלאָסען צו געפֿינען פֿאַר אוהר אַ חתן און אוהר חתונה מאַכען.

נישט ווײַט פֿון פּראָג האָט געוואוינט אַן'אַלטער רײַכער פֿירשט, וועלכער האָט געהאַט אַן'אײנציגען זוהן פֿון אַכצעהן יאָהר. דער בחור איז געווען אַ זעהר שעהנער און געבילדעטער, און דער גלח מאַרעאוש איז געווען זײַן פֿערטרויליכער פֿרײַנד. מאַרעאוש'ן איז אײַנגעפֿאַלען, אַז עס וואָלט נישט געווען קײן שלעכטער שידוך צווישען דעם יונגען פֿירשט און דעם יודישען מײדעל. ער איז גלײַך אַריבערגעפֿאָהרען צום פֿירשט און אוהם דערצעהלט די גאַנצע פּאַסירונג מיט'ן מײדעל, און אוהם פֿאָרגעלייגט דעם שידוך. ווײַל דעמאָלט איז עס געווען אַ גרויסער יחוס, צו נעמען אַ גע'שמד'טע און געוויס וועט עס זײַן אַ גרויס גליק פֿאַר'ן יונגען פֿירשט. זיי האָבען בעשלאָסען דעם ערשטען יום טוב צו קומען אין שטאָט אַרײַן אין קלויסטער און פֿאַרבלײַבען אויף עטליכע טעג בײַם גלח. אַזוי אַרום צו שטודירען דאָס מײדעל. און, אויב זי וועט זיי געפֿעלען — וועט זײַן תּנאים.

ווען דער פֿירשט און זײַן פֿאָטער זענען געקומען צום גלח, האָט ער אוהם פֿאָרגעשטעלט דאָס מײדעל, וועלכע איז שוין געווען אויסגעפּוצט מיט גאָלד און טײַערע שטײנער, און ווי נאָר זי האָט זיך בעוויזען, איז זי געפֿעלען געוואָרען אי דעם יונגען, אי דעם אַלטען פֿירשט. זיי זענען פֿערבליבען אויף נאָך עטליכע טעג, כּדי צו האָבען אַ געלעגענהײט מיט אוהר צו רעדען, און זי האָט זיי פּשוט בעגײַסטערט. ווען זיי האָבען שוין געהאַלטען בײַם אַוועקפֿאָהרען, האָט דער גלח געמאַכט אַ גרויסאַרטיגען באַל, און דער יונגער פֿירשט האָט דערלאַנגט דעם מײדעל אַ בריליאַנטען פֿינגערל, אויף וועלכען עס איז געווען אויסגעקריצט דער נאָמען פֿון פֿירשט. דאָס איז געווען אַ סימן, אַז עס איז געשלאָסען געוואָרען דער שידוך און די חתונה איז בעשטימט געוואָרען אויפֿ'ן טאָג פֿון שמד.

(דאָס ווײַטערע קומט)

ראַדיאָ פּראָגראַם

פֿרייטאָג 26 סעפּטעמבער

לאָדז (233,8) 11.58—12.05 שעה צייכען, 12.05—13.15 גראַמאָפאָן פּליטען מוזיק, 13.20— פֿאָרלעזען פֿון טעגליכען פּראָגראַם ווי אויך קינאָ און טעאַטער רעפּערטואַר, 16.15—17.10 גראַמאָפאָן פּליטען מוזיק, 17.10—17.25 קאָמוניקאַט פֿון פֿעראײניגטען פּוילישען זינגער און מוזיקער-פֿערבאַנד (טר. פֿון וואַרשאַ), 17.35—18 פֿאָרטראַג, 18—19 קאָנצערט פֿון לײַכטע מוזיק, (טר. פֿון וואַרשאַ), 19—19.20 פֿערשידענעס, 19.20—19.45 גראַמאָפאָן פּליטען, (טר. פֿון וואַרשאַ) 19.45—20 קאָמוניקאַט פֿון דער לאָדזער האַנדעלס - קאַמער, פֿאָרלעזען פֿון פּראָגראַם אויף שבת, קאָמוניקאַטען און שעה צייכען פֿון וואַרשאַ, 20—20.15 ראַדיאָ פּרעסע זשורנאַל (טר. פֿון וואַרשאַ), 20.15—22 צווייטער סימפאָנישער קאָנצערט אויסגעפֿיהרט דורכ'ן וואַרשאַווער פֿילהאַרמאָנישען אָרקעסטער 22—22.15 פֿעליעטאָן, 22.15 וועטער, פּאָליצײַ און ספּאָרט קאָמוניקאַטען.

שבת דעם 27 סעפּטעמבער

לאָדז, (233,8) 12.05 — 11.58 שעה - צייכען, 12.05—13.15 גראַמאָפאָן פּליטען מוזיק, 13.20 — 13.15 פֿאָרלעזען פֿון טעגליכען פּראָגראַם ווי אויך קינאָ און טעאַטער רעפּערטואַר, 16.15—17.10 גראַמאָפאָן פּליטען מוזיק, 17.10-17.25 אַרטיסטישער ווינקעל (טר. פֿון וואַרשאַ), 17.53-18 „פּאָסט-קאַסטען" די לויפֿענדע קאָרעספּאָנדענץ וועט בע-שפּרעכען ד"ר מ. סטעמפּאָווסקי (טר. פֿון וואַרשאַ), 18—19 פּראָגראַם פֿאַר קינדער (טר. פֿון וואַרשאַ), 19—19.20 פֿערשידענעס, 19.20—19.30 גראַמאָפאָן פּליטען (טר. פֿון וואַרשאַ), 19.30—19.45 פֿעליעטאָן (טר. פֿון וואַרשאַ), 19.45—20 קאָמוניקאַט פֿון דער לאָדזער האַנדעלס-קאַמער, פֿאָרלעזען פֿון פּראָגראַם אויף זונטאָג, קאָמוניקאַטען און שעה - צייכען פֿון וואַרשאַ, 20—20.15 ראַדיאָ פּרעסע זשורנאַל (טר. פֿון וואַרשאַ), 20.15—22 קאָנצערט פֿון לײַכטער מוזיק, 22—22.15 פֿעליעטאָן, 22.15—23 וועטער, פּאָליצײַ און ספּאָרט קאָמוניקאַטען, 23—24 טאַנץ און סאַלאָן מוזיק פֿון „פּאָלאָניאַ-פּאַלאַס-האָטעל" אין וואַרשאַ.

אמת'ן גוטען ווײַן
קויפֿט מען נור בײַ
מ. באַרנשטיין
נאָוואָמיעסקאַ 30 טעל. 210-58

צוריקקעהר צום יודענטום אין אונגאַרן

בודאַפּעשט. (יטא) די שמד-בעוועגונג אין אונגאַרן, וואָס האָט נאָכ'ן אונטערדריקען דעם רעזשים פֿון בעלאַ קון, אָנגענומען אַ מאַסען-כאַראַקטער, איז לעצטענס בעדײַטענד אָפּגעשוואַכט. בעקערט, עס לאָזט זיך בעמערקען אַ שטאַרקע בעוועגונג פֿון צוריקקעהר צום יודענטום. אין משך פֿון די לעצטע 10 יאָהר, זײַט יאַנואַר 1920 ביז אויגוסט 1930, האָבען זיך צוריקגעקעהרט צום יודענטום 1107 פּערזאָן, 599 מענער און 506 פֿרויען.

אַ יוד - פּרעזידענט פֿון די אַמעריקאַנער קריגס וועטעראַנען.

נ י ו - י אָ ר ק, (יט"א) די 31-סטע יעהרליכע קאָנפֿערענץ פֿון די קריגס-וועטעראַנען אין די פֿעראײניגטע שטאַטען האָט אײַנשטימיג געוועהלט אַלס פּרעזידענט פֿון דער אָרגאַניזאַציע דעם יודישען יוריסט פֿון באַלטימאָרע פּאָול וואָלמאַן. וואָלמאַן האָט אַזוי אַרום איבערגענומען די הויפּט-פֿיהרערשאַפֿט איבער 150,000 פּערזאָן, וועלכע האָבען זיך בעטייליגט אין אַלע מלחמות פֿון די פֿעראײניגטע שטאַטען זײַט דעם בירגער-קריג.

ווערגען עקסטאַז / אַ געשפּרעך מיט'ן בעריהמטען פֿילם-רעזשיסער אײַזענשטײַן אין האָליוואוד

ספּעציעל פֿאַר'ן „לאָדזער טאָגעבלאַט"

פֿון דוד ווייסמאַן

ווען איהר גיט אַ קוק אויף דעם בעריהמטען רוסישען פֿילם דירעקטאָר סערגיי אײַזענשטײַן, ווערט אײַער אויפֿמערקזאַמקײט באַלד געצויגען אויף צוויי זאַכען: אויף זײַן גרויסען שטערען און אויף זײַנע בלאַסע הומאָרפֿולע אויגען. און פֿאַקטיש האָט אײַזענשטײַן אַ שטאַרקען חוש פֿאַר הומאָר. אײַזענשטײַן האָט זיך שטאַרק צעלאַכט, ווען איך האָב אוהם געוויזען די קאָפּיע פֿון דער טעלעגראַמע, וואָס דער „טעכניקאַל-דירעקטאָר אינסטיטוט" פֿון האָליוואוד האָט צוגעשיקט צו דעם וויצע פּרעזידענט פֿון „פּאַראַמאַונט"-פֿילם קאָמפּאַניע, לאַסקי. אין וועלכער די יודען ווערען אַטאַקירט דערפֿאַר, ווײַל זיי האָבען אימפּאָרטירט „אַזאַ רויטען הונט", ווי אײַזענשטײַן, כּדי צו מאַכען דאָ אַ „זומפּ פֿון דער אַמעריקאַנער פֿילם אינדוסטריע".

„דאָס איז אַ פֿײַן שטיקעל פּובּליסיטי" (רעקלאַמע), האָט אײַזענשטײַן געזאָגט.

— איך האָב געמײנט, אַז איהר זײַט אַ רוסישער דירעקטאָר, און דאָ רעדט איהר גאָר פּונקט אַזוי ווי אײנער פֿון אונזערע אַמעריקאַנער פֿילם-דירעקטאָרען, וואָס יאָגען זיך נאָך פּובּליסיטי", — האָב איך זיך געוואונדערט.

— נו, איך האָב אין די לעצטע 9 חדשים אַ סך אַרומגערײַזט און איך האָב עפּעס געלערנט, — האָט ער געענטפֿערט.

אַלס אַ פֿאָרשטעהער פֿון דער „יודישער טעלעגראַפֿען אַגענטור" בין איך נאַטירליך אינטערעסירט געווען צו קריגען פֿון אײַזענשטײַן ידיעות פֿון יודישען שטאַנדפּונקט. אָבער אונזער געשפּרעך וועגען יודישקײַט האָט לאַנג נישט אָנגעהאַלטען, צוליב דעם, וואָס אײַזענשטײַן האָט מיר דערקלערט, אַז זײַן זײדע איז שוין געוואָרען אויס יוד. „אויב מען וואָלט מיך געפֿרעגט, דאַן וואָלט עס אפשר נישט אַזוי געווען",— האָט אײַזענשטײַן געשמײכעלט.

מיר האָבען דערויף אָנגעהויבען רעדען וועגען אַנדערע זאַכען. מיר זענען אַריבערגעגאַנגען צו דער פֿראַגע פֿון רעליגיע אין רוסלאַנד, וועגען אַמעריקאַנער פֿילמס, וועגען דער קאָמוניסטישער פּאַרטײַ, וועגען קאָלעקטיווע פֿאַרמען און אויך וועגען עקסטאַז.

— איך האָב מײַן גאַנצען לעבען שטודירט דאָס פּראָבלעם פֿון עקסטאַז, — האָט אײַזענשטײַן געזאָגט, — און עס איז שטענדיג געווען מײַן אַמביציע אַרויסצוברענגען אין פֿילם אַלע פֿאַרבען פֿון דעם דאָזיגען צושטאַנד פֿון עקסטאַז. איך האָב אָנגעזאַמעלט גאַנץ מאַטעריאַל אין מײַן לעבען, כּדי אָנצושרײַבען אַ בוך וועגען דעם. די דאָזיגע עמאָציאָנעלע געפֿיהלען פֿון עקסטאַז, וואָס זענען פֿערהאַן אין דער רעליגיע, פּרובט איצט די סאָוויעטישע רעגירונג אַריבערצופֿיהרען אין אַ ספֿערע פֿון מעהר סאָציאַלער טעטיגקײט. זי בעמיהט זיך אויסצונוצען די דאָזיגע מאַכט פֿון עקסטאַז פֿאַר סאָציאַלע פּראָדוקטיווע צוועקען, און דאָס איז טאַקי די סיבה, פֿאַרוואָס די קאָמוניסטען זענען געגען דער רעליגיע אַלס אַזעלכע.

— מען פֿערפֿאָלגט אָבער נישט אין רוסלאַנד פֿאַר זײַן רעליגיעז, מען קען דאָרט אויסדריקען די רעליגיעזע געפֿיהלען פֿרײַ. נאַטירליך, ווערט דיסקוטירט די פֿראַגע וועגען רעליגיע בכלל. דער אַרבײטער ווערט בעמיהען צו איבערערען דעם רעליגיעזען מענשען, וועלכער קען אָבער פֿרײַ ריכטען זײַנע תּפֿילות, וואו און ווען ער וויל נאָר, אַזוי לאַנג ווי די דאָזיגע תּפֿילות זענען נישט קײן קוואַל פֿון פּרנסה, פֿאַר דעם, וואָס דאַוונט. אויב אָבער אַ פּערזאָן, אָדער אַ גרופּע מאַכט אַ פּרנסה פֿון רעליגיע, דאַן ווערט ער פֿערפֿאָלגט. דאָס ווערט בעטראַכט אַלס אַ פֿערלעצונג געגען די פֿונדאַמענטאַלע עקאָנאָמישע געזעצען פֿון סאָוויעט-רוסלאַנד.

— די אַלע מעשיות וועגען די שרעקליכע פֿערניכטונגען פֿון קירכען און שוהלען, וועגען וואָס איהר האָט געלײענט, זענען נאָך אַלעמען נישט אַזוי שרעקליך. די פֿראַגע פֿון דער ראַטזאַמקײט צו דערלויבען אַ קירך, אָדער אַ שוהל ווײַטער צו עקזיסטירען, ווערט קודם כּל ענטשידען דורך אַן'אָבשטימונג פֿון אַלע אײַנוואוינער פֿון דער קהלה. עס איז אמת, אַז עס ווערט כּסדר אָנגעפֿיהרט אַ פּראָפּאַגאַנדע דורך די סאָוויעטען געגען דער רעליגיע, אָבער מען בענוצט זיך נישט דערבײַ מיט קײן געוואַלד-מיטלען.

— דאַגעגען אָבער וואָס עס איז שייך אַנטיסעמיטיזם, ווערט דאָס אין קײן שום לאַנד אין דער וועלט נישט אַזוי שטאַרק פֿערפֿאָלגט, ווי אין רוסלאַנד. אין שטענדיג וואו מען געפֿינט דעם כוליגאַן, וואָס האָט געמאַכט אַן'אָנפֿאַל אויף אַ יוד. דאַן זעהט שוין די רעגירונג, אַז דער פּראָצעס געגען אוהם זאָל פֿאָרקומען אין דער פֿולסטער עפֿענטליכקײט. אויב מעגליך ווערט דער פּראָצעס אָפּגעהאַלטען אונטער פֿרײַען הימעל, אַזוי אַז אַלע אײַנוואוינער פֿון דער געגענד זאָלען האָבען אַ געלעגענהײט אוהם בײַצוואוינען. רעליגיע ווערט פֿערפֿאָלגט אין רוסלאַנד נאָר צוליב עקאָנאָמישע סבּות, ווען זי איז אין געגענזאַץ צו די פֿונדאַמענטאַלע געזעצען פֿון לאַנד, פּונקט אַזוי ווי דאָס טרינקען ווערט פֿערבאָטען אין אַמעריקע דערפֿאַר, ווײַל עס איז אין אַ געגענזאַץ צו דעם געזעץ פֿון לאַנד.

אויף דער פֿראַגע, וואָס פֿאַר אַן'אַמט אײַזענשטײַן האָט אין דער קאָמוניסטישער רעגירונג פֿון רוסלאַנד, האָט דער דירעקטאָר געענטפֿערט, אַז ער איז נישט קײן קאָמוניסט.

— נײן, איך בין נישט קײן מיטגליד פֿון דער קאָמוניסטישער פּאַרטײַ, — האָט ער געזאָגט, — איך בין מסכּים מיט דער סאָוויעטישער עקאָנאָמישער טעאָריע, אָבער איך האַלט נישט, אַז אַן'אינטעליגענט דאַרף אָנטײל נעמען אין דער אַרבײט פֿון דער סאָוויעטען-רעגירונג. דאָס איז אַ רעגירונג פֿון אַרבײטער, און זיי דאַרפֿען האָבען די פֿולשטענדיגע מאַכט.

איבעריגענס איז מײַן פּאָזיציע נישט די אײנציגע אין סאָוויעטען-רוסלאַנד. עס זענען פֿערהאַן אַ סך אַנדערע אינטעלעקטועלע, וועלכע האַלטען, אַזוי ווי איך. איך בין גרײט צו צאָהלען העכערע שטײַערן און צו צאָהלען מעהר דירה-געלד פֿאַר אַ גרעסערן צימער, וואָס אַן'אַרבײטער האָט, ווײַל איך פֿערדין פֿיל מעהר, ווי דער אַרבײטער. און בעת מיר רעדען שוין וועגען אינטעלעקטועלע, וויל איך זאָגען, אַז פֿאַר זיי איז פֿאַרהאַן אַ גרויס פֿעלד אין סאָוויעטען-רוסלאַנד. ספּעציעל ווערט דאָרטען אָפּגעשאַצט דער טעכניש-געבילדעטער אינטעליגענט. ער איז דער „בן-יחיד" אין רוסלאַנד, און קײן זאַך איז נישט צו טײַער פֿאַר אוהם.

רעדענדיג וועגען די אַמעריקאַנער פֿילמען, האָט אײַזענשטײַן געזאָגט, אַז אַמבעסטען געפֿעלט אוהם דער פֿילם „האַללעלויאַ", וואָס איז געמאַכט געוואָרען פֿון דעם דירעקטאָר קינג-ווידאָר. ווען איך האָב אויסגעדריקט מײַן בעוואונדערונג צוליב דעם, וואָס דער דאָזיגער פֿילם, וואָס ענטהאַלט אין זיך רעליגיעזע געפֿיהלען, ווערט געוויזען אין רוסלאַנד, האָט אײַזענשטײַן געענטפֿערט מיט אַ שמייכעל:

— פֿאַרוואָס נישט, דערפֿאַר ווײַל דאָס איז אַ ספּיריטואַליסטישער פֿילם? פֿאַר דעם עולם אין רוסלאַנד בעווײַזט דער פֿילם דעם אַבערגלויבישען עלעמענט, וואָס איז פֿערהאַן אין דער רעליגיע. איך ווייס נישט, וואָס דער דירעקטאָר קינג-ווידאָר האָט געדאַכט און געוואָלט אַרויסצוברענגען אין דעם פֿילם, אָבער וואָס איז שייך רוסלאַנד, איז דער דאָזיגער פֿילם אַ גאַנץ גוטער פּראָפּאַגאַנדע-מיטעל געגען רעליגיע. (יטא)

—:0:—

פֿערשאָלטען בלוט

גרויסער שפּאַנענדער ראָמאַן פֿון דער היינטיגער צײַט

(40 פֿאָרטזעצונג)

— צום טײַוועל! — האָט דער גראַף אויסגערופֿען.

— דאָס, זעה איך, געפֿעלט אײַך נישט?

— נײן, דאָס געפֿעלט מיר נישט אַ האָר. און איך זעה אײַן, אַז אין מײַן צווייטען פּלאַן, וועל איך מוזען זעהר שטאַרק פֿערהיטען די דאָזיגע זאַך.

— שעהן, זעהר שעהן, גנעדיגער הער, איך בין גרייט אויף אַלעס!

— די נקבה מוז פֿערשוואונדען ווערען! — האָט דער גראַף אויסגעשריגען.

— אַך, צום טײַוועל, פֿערשוואונדען ווערען? הנם, הער גראַף, נעמט מיר נישט פֿעראיבעל, אָבער פֿאַרוואָס האָט איהר דען געוואָרפֿען אַזאַ שרעקליכען האַס אויף דער דאָזיגער פֿאַמיליע? איז עס דען נישט גענוג, אַז אײַער שוואָגער איז פֿערניכטעט געוואָרען? זאָל אויך זײַן טאָכטער?

— — — — — — — — — — —

רײַנהאַרד, וואָס איז דיר פּלוצלונג אײַנגעפֿאַלען? — האָט איהם דער גראַף איבערגעריסען.

— ענטשולדיגט מיר, הער גראַף, איך מײן מײַנע ווערטער נישט ערנסט. איך האָב עס סתּם-אַזוי געזאָגט אין דער וועלט אַרײַן. איהר דאַרפֿט בעפֿעהלען און ס'וועט תּיכּף געשעהן!

— נו, איך האָב דאָך דיר שוין אײנמאָל געזאָגט, אַז בעלאַ מוז פֿערשוואונדען ווערען.

בײַ די דאָזיגע ווערטער האָט ער געוואָרפֿען אַ שטעכענדיגען בליק אויף רײַנהאַרד'ן.

דער לעצטער האָט אין דעם דאָזיגען מאָמענט אויסגעשטעלט אַ פּאָר רויבערישע אויגען און געזאָגט:

— איהר מײנט דאָך דערמיט נישט צו זאָגען, אַז איך זאָל נעמען אַ מעסער אין דער האַנד אַרײַן?

— הם, דאָס לאָז איך שוין איבער פֿאַר דײַנעטוועגען. טויטע מענשען זענען פֿאַר אונז סײַ-ווי אונשעדליך.

— אָבער צום טײַוועל, אַ שעהן בליהענד פֿרויען-געשטאַלט?

— אַחאַ, ווי איך זעה, האָסטו זיך אין דער נקבה פֿערליבט.

— נו, האַ-האַ — ווער שטערט דען דיר אײגענטליך דײַנע לײַדענשאַפֿטען נישט צו שטילען? צו אַלדע רוחות! הער גראַף, איך גלויב, אַז אין אײַך האָב איך געפֿונען אַ פֿיהרער! — האָט דער פֿערברעכער אויסגערופֿען.

גראַף רײַנפֿעלד האָט זיך צולאַכט און לסוף צוגעגעבען:

— ווען מען וועט דעם טויטען קערפּער פֿון מײדעל געפֿינען ערגיץ אין אַ טײַך, וועט מען אַלזאָ מײנען, אַז זי איז גאַנץ פּשוט זעלבסטמאָרד בעגאַנגען. די פֿערהעלטנישען זענען איצט אַזעלכע, אַז ס'וועט קײנעם קײנמאָל נישט אײַנפֿאַלען אַנדערש. דו זעהסט, אַלזאָ, אַז ס'איז קײן שום סכּנה נישט פֿערהאַן אין דעם. ווען מען וועט דעם טויטען קערפּער געפֿינען, צי מאָרגען, אָדער אין אַכט, פֿערצעהן טאָג אַרום, דאָס איז דײַן זאַך.

— אַ, גאָט און טײַוועל! — דאָס הײסט אַ געניאַלער געדאַנק, וואָס קען נאָר ענטשטעהן אין אײַערע געהירן, הער גראַף!

— איך מאַך דיר נאָר בלויז אַ פֿאָרשלאָג, דו קענסט איבריגענס טוהן, ווי דיר געפֿעלט, אָבער אײן זאַך מוזטו געדענקען, אַז דאָס וואָס איך האָב געזאָגט, מוז אויסגעפֿיהרט ווערען.

ס'איז געמאַכט! — האָט רײַנהאַרד אויסגערופֿען און אויסגעשטרעקט די האַנד צום גראַף רײַנפֿעלד. יענער האָט זי קוים בעריהרט און באַלד צוריקגעצויגען זײַן ווײַסע אײדעלע האַנד צו זיך.

ס'האָט אויסגעזעהן, ווי דעם פֿערברעכער וואָלט אָנגעקומען אַ געוויסען עקעל צו דער האַנד פֿון זײַן קאַלעגע.

— האָט איהר מיר נאָך עפּעס צו בעפֿעהלען? — האָט רײַנהאַרד מיט בלישטשענדע אויגען געפֿרעגט.

— נײן, פֿאָרלויפֿיג נישט.

— שעהן, הער גראַף, אַדיע!

אַרויסגעהענדיג האָט רײַנהאַרד צו זיך אַלײן געבורטשעט:

— די וועלט זאָגט, אַז מיר זענען די געפֿעהרליכסטע פֿערברעכער. איצט זעה איך אָבער אײַן, אַז די, וואָס זיצען אין די סאַלאָנען זענען די ריכטיגע פֿייגעל!

פּלוצלונג האָט ער זיך דערשראָקען. פֿון הינטער זיך האָט ער דערהערט, ווי ס'מאַכט ווער צו איהם פּסט!.. פּסט!..

ווען ער האָט זיך אויסגעדרעהט האָט ער דערזעהן דעם קאַפּיטאַן עדגאַר רײַנפֿעלד.

— אַך, איבערגעגעבענסטער דינער הער קאַפּיטאַן! — האָט רײַנהאַרד איהם בעגריסט.

— קומט אַרײַן צו מיר רײַנהאַרד! איך האָב מיט אײַך עפּעס צו רעדען. — האָט גראַף עדגאַר געזאָגט.

— צום דינסט, גנעדיגער הער! — האָט דער פֿערברעכער אויסגערופֿען און מיט האַסטיגע טריט פֿון אַ סאָלדאַט איז ער נאָכגעגאַנגען דעם יונגען אָפֿיציר.

— איהר זענט געווען בײַ מײַן פֿאָטער? — האָט עדגאַר אָנגעהויבען.

— יאָ, איך האָב געהאַט דעם כּבוד, גנעדיגער הער.

— האָט איהר בעקומען די געהעריגע בעלוינונג?

— בעלוינונג, הם, אַלזאָ איהר ווייסט אויך וועגען דעם? — האָט געפֿרעגט רײַנהאַרד און פֿער'חידושט געקוקט אויפֿ'ן קאַפּיטאַן.

— יאָ, איך אַלעס. מײַן פֿאָטער האָט מיר אַלעס דערצעהלט. יאָ, האָט איהר געבראַכט עפּעס נײַעס?

(פֿאָרטזעצונג קומט)

חוזק

הומאר און סאטירע • פון דער וואך •

צוזאמענגעשטעלט פון אב—נעק

מיינע אינטערוויאוען

וואס זאגט דיר. אלפרעד שטרויך וועגן די וואהלען.

ווערלענדיג זיך אינפארמירען וועגען גאנג פון דער וואהל-אקציע אין לאדז, האט זיך דער רעדאקטאר פון „חוזק" געווענדעט צום דירעקטאר פון „פילהארמאניע" ה' אלפרעד שטרויך נאך אן אינטערוויאו. מיר געבען דא איבער דאס געשפרעך בשלימות.

חוזק: וואס איז אייער מיינונג וועגען די קומענדיגע וואהלען?

שטרויך: ארויסגעהענדיג פון מיין סאלאנאווע שטאנדפונקט, איז א גרויסער חסרון דער פאקט, אז די וואהלען וועלען שוין פארקומען דעם 16 נאוועמבער. איך האב בדעה אריינצוטראגען אן אינטערפעלאציע צו פילסודסקי'ן ער זאל אפלעגען די וואהלען אויף נאך אפאר וואכען, ווייל די וועהלער זענען נאך נישט גוט אויפגעקלערט. א חוץ דעם האב איך בדעה צו ענדערן דעם נאמען פון „פילהארמאניע" אויף „וואהלהארמאניע".

חוזק: ווי איז אייער מיינונג וועגען די „קרעפטען", וועלכע „קראפט" ציהט אמבעסטען?

שטרויך: ביז איצט האט מען גערעכענט, אז אסקאר פריד, איצט וועט „ציהען" פראים לאזער.

חוזק: ווי מיינט איהר, פאניע דירעקטאזשע, נאך די וואהלען, ווער וועט זיך רעכענען פאר די אמייסטען געליטענע?

שטרויך: די אמייסטען געליטענע וועלען זיין — די שטוהלען פון „פילהארמאניע".

חוזק: זאגט זשע מיר, פון וואנען ווייסט איהר, וואס פאר א מיטינג ס'איז ביי אייך געווען?

שטרויך: איך אריענטיר מיך ערשט צומארגענס נאכ'ן מיטינג לויט דער פאדלאגע פון „פילהארמאניע": זעה איך אויף דער פאדלאגע גארטלען מיט פאות, ווייס איך, אז ס'איז געווען אן ארטאדאקסישער מיטינג. זעה איך פלעטאייזענס, צענטימעטערס, נאדלען מיט קרייד, איז עס געווען א פאלקיסטישער מיטינג. זעה איך פאדקאוועס, שטעקלאטשען, מיט גומענע קרענעגס, איז עס געווען א בונדיסטישער מיטינג. געפין איך טעוועלעך פון שאקאלאדע „דעליציא", איז עס נאך א פועלי ציוניסטישען מיטינג. געפינט מען ליבעס בריוועלעך מיט פודער-פראשקעס איז עס נאך א פרויען - מיטינג... בכלל בלייבען נאך יעדען מיטינג קאסטבארע זאכען.

חוזק: און וואס בלייבט אין אלגעמיין נאך די וואהל-מיטינגען?

שטרויך: אויערן און עלענבויגענס.

טוט תשובה!

פון גראה סאלי.

טוט תשובה, רבותי, דער שטן מקטרג,
ער שלאפט נישט, ער שטעהט אויף דער וואך...
ביי איהם איז פערשריבען די אלע עברות,
וואס איהר זייט בעגאנגען א סך...

טו תשובה, דו אלטער געוועזענער פאסעל,
דאנק גאט, וואס דו ביזט נישט אין שטייג...
און בעט משה ט... ער זאל ווידער דיך שיקען,
כאטש דו האסט איהם צוגעזאגט גאלדענע גליקען,
און האסט איהם געגעבען א פייג...

אויך דאזארעס, מאנכע, פון יודישער גמינע,
טוט תשובה צום הימעל געטריי!
דערמאהנט זיך די אלטע אמאליגע קויהלען,
וויאס איהר האט געדארפט אויפ'ן ווינטער פערטיילען —
און האט גאר געגעבען אין מאי...

אויך כלל-טוער, פיינע, יתומים-פערוואלטער,
טוט תשובה מיט פייער און ברען,
דערמאנט זיך, אז שטאט די יתומים פערזארגען
זייט איהר גאר דער יתום געווען...

טוט תשובה, אוי ליכטיגע „הייליגע" ווייבער,
אז גאט זאל אייך מוחל זיין, בעט!
דערמאנט זיך אין קריניצער, דארט, עולם הזה,
דערמאנט זיך, א ווייבער, אין צאפאטער פליאזשע,
און שלאגט זיך אין הארצען „על חטא"...

דא פיהלט ער זיך זיכער

ענדליך האט דער געוועזענער דעפוטאט געפונען א זיכער ארט פאר „אנ'עין הרע"...

אזעק א יאהר

פערשפעטיגטער ראש-השנה עפיגראם

ווידער איז אוועק א יאהר
עס מאכט מיר נישט קיין שמערצען,
כ'האב א ווייבעל, פערשטעהט איר מיך
טוט דאס זי'ס פערקערצען.

קנאפז.

ער וועהלט נישט

ווייב: וועמען רעכענסטו צו וועהלען?

מאן: איך וועל קיינעם נישט וועהלען

ווייב: פארוואס?

מאן (אנווייזענדיג אויפ'ן ווייב): כ'האב שוין איינמאל געוועהלט...

קנאפז.

אין דער ווייבער-שוהל

(אונטערגעהערטער געשפרעך)

זיצט א יודענע אין דער ווייבער-שוהל און בעט:

רבונו של עולם, זאל מיין שוועגערין אין אמעריקא ווערען דיק אין ברייט.

פרעגט זי איהר שכנ'טע:

זאגען זי מיר, גילדענע, וואס בעטען זי עפעס פאר איהנס שוועגערין?

אויף יעדען יום-טוב, פערשטעהען זי מיך, שיקט מיר מיין שוועגערין איהרע איבערגעטראגענע קליידער, זענען זיי מיר שמאל און ענג...

קנאפז.

אפיציעלע ערקלערונגען

צוגעשיקט ספ. צום „חוזק".

אויף די ווענדונג פון „חוזק" צו די ווירטשאפטליכע ארגאניזאציעס וועגען זייער שטעלונג צום בלאק, האבען מיר בעקומען פאלגענדע אפיציעלע קאמוניקאטען:

אונזער ארגאניזאציע איז גרייט אנצושליסען זיך אין אלגעמיינעם יודישען בלאק, אויב אויף דער ליסטע וועט פיגורירען א טשלאנעק פון אונזערע.

מיט גרוס
די פערוו. פון „נושאי המטה".

מיר זגאדזשען זיך צו דאלאנטשען צום בלאק (נישט שאקאלאדע), מיר טון אבער ווערטשען א אוואגע, אז איינע פון אונזערע דזשעלנע טשלאנקינעס זאל פיגורירען נא לישטשע קאנדידאטאוו.

מיט א גלעמבאקע שאצונעק
דער זארזשאנד פון „הכנסת כלה"

מיר שטעהען אויף דעם שטאנדפונקט, אז דער בלאק מוז געמבירען ווערען. איינס מוז מען זארגען, ס'זאל נישט געבוירען ווערען קיין פערזעהעניש. אונזער ארגאניזאציע מוז אבער קריגען ס'קוואטערשאפט.

קימפעטארין-קליניק

אלע, אזוי ווי מיר זענען געבאקען, געקנעטען און געפלאכטען שיטען מיר זיך אריין אין אלגעמיינעם מילטער. דער בלאק מוז זיין א געשמאקער און א קנאקענדיגער.

בעקער-מייסטער-פעראיין

דער בלאק מוז זיין גוט פערבראקט. ס'טאר נישט פעהלען פון א פעטרישקע ביז א מעהרעל, אונזער ארגאניזאציע רעכענט זיך אריין אין דעם פערבראקעבעך גמיזע-הענדלער-פעראיין

אויב ס'זאל נישט קומען צו קיין בלאק, זענען מיר אלע אפגעשאכטען. מיר יודען דרעהען זיך ארום, ווי די שאף אהן א פאסטוך. מיר ווילען נישט דערלאזען, מ'זאל אונז האקען די זייטען און ווער פ'וויל, זאל אונז טרייבערן. ס'פלייש פאלט אראפ פון די ביינער צוקוקענדיג, ווי די אוקראאינער שליסען א בלאק.

און ביי אונז זענען דא קאלטע לינגען און לעבער'ס. די אלע דרשות, וואס ווערען געדרש'נט אויפ'ן יאטקע-קלאץ זענען איבריג. איין בעדינג שטעלען מיר: אויף דער ליסטע אריינצוהאקען א העקער.

קצבים-פעראיין

מיר אונטערגעשריבענע בעהעפטען זיך צום יודישען בלאק. א בלאק איז איצט לויט'ן לעצטען מאדע-זשורנאל. זאל ער נאר האבען דעם ריכטיגען פאסאן און זאל וויקאנטשעט ווערען נישט פארטאטשנע. מיר פרעסען זיך צום אלגעמיינעם פשאדעק.

שניידער-מייסטער-פעראיין

(ווייטערדיגע ערקלערונגען קומען)

וואהל-קלאנגען

יאסעל מיילעך
און גאר פרילעך
וואהלען וועלען זיין.
מיין ווייבעל ליובקע
טו אן די קופקע
צו די וואהלען וועלען מיר גיין.

קליינע סוחרים
פיצלעך מוכרים
וואהלען וועלען זיין.
פאר אונזער טאט
פאר אונזער ראט —
יאסעלע, א מאנדאט.

דער ווירטשאפט-בלאק
אין סאנאציע-ראק
וואהלען וועלען זיין.
מיר, די גרויסע מאגנאטען
מוזען האבען איצט מאנדאטען
פון גרויס ביז קליין.

אין שוסטער-קרייז
איז מען בייז
וואהלען וועלען זיין.
מיר וועלען פלעקער שלאגען זיי
מיר ווילען מאנדאטלעך צוויי —
שוסטער מוזען אין סיים אריין.

לעזט און אבאנירט
דאס
„לאדזער טאגעבלאט"

שא, מאטעל האט דאס ווארט!

(וואהל-פעליעטאן)

פון
י. אבערזשאנעק

האב איך א שכן, הייסט ער מאטעל. איז ער א מאטעל ווי אלע מאטעלס. א יוד, וואס האט א ווייב און האנדעלט מיט סעזאן-ארטיקלען: סוכות האנדעלט ער מיט אתרוגים, הושענא רבה לויפט ער ארום מיט הושענות, פסח איז ער „אנ'אומפארטער" פון לומווישע מצות, ערב יום-כפור שלאגט ער „מלקות". אויף פורים „פאבריצירט" ער המן-קלאפערס, חנוכה גיסט ער דריידלעך, שמחת תורה איז ער א „פאדראטשיק" פון פעהנלעך. ער האט זיך זיינע „סעזאנאווע ארטיקלען". מאכט א „לעבען", און שטארבט צעהן מאל און טאג פון הונגער.

א וואוילער יוד איז דער מאטעל. שייך צו זאגען: א וואוילער? זיין ווייב האט אפילו טענות צו איהם. זעה נאר, זאגט זי צו איהם, אשר קאהן האט גארנישט אזויפיל סעזאנען, פונדעסטוועגען האט ער גיכער פרנסה פון דיר!...

אבער דאס האט נישט צום ענין. מאלע וואס ווייבער רעדען? מיר ווייסען אייגנס, אז אונזער מאטעל איז א וואוילער יוד, און דערצו נישט קיין פערברעכער. ער איז אויסגעקאכט אין דער פאליטיק. און מיטען נאכט, אז איהר וועט איהם אויפוועקען, און פרעגען: ר' מאטעל, ווער איז פרעזידענט? וועט ער אייך באלד אויסרעכענען זיין סדר היחוס.

פרובט איהר איהם אנצורופען דעם נאמען הויטלער, וועט ער באלד אויסשפייען דריי מאל און זאגען „ימח שמו וזכרו".

און ווער שמועסט מיט'ן רוזעוועלט, קענט ער קארל איז ער דאך גאר אין דער היים. אויף די פינגער רעכענט ער אייך אויס, וויפיל ער האט „קאכאנקעס" און ווער ס'איז זיין יורושע קעבס-ווייב.

דיינט, מיט'ן ענגלישען פרעמיער מאק דאנאלד איז ער דאך גאר קנעפעל בקנעפעל. ער ווייסט געגוי, ווען מאקדאנאלד איז געוועזן אין ארץ-ישראל, ווי אזוי ער איז עולה לגדולה געווארען. און דעם אפגאניסטאנישען קעניג אמאנולאה קען ער נישט? ווי זיינע צעהן פינגער כען ער איהם. ער געדענקט געגוי, ווי עס הייסט די פוילישע מאנוקוזשוסקע, וואס ער האט „אומפארטירט" קיין אפגאניסטאן, וויפיל מיין לעפעל, גאפעלמעסער ער האט איינגעקויפט ביי נארבלנ'ען אין ווארשא. וואס ווייסט ער נישט? אלץ ווייסט מאטעל. אפילו אין אונזער היימישער פאליטיק איז מאטעל בקי. אלע פארטייען מיט זייערע רעדעל-פיהרער קען ער ווי אנ'„אשרי יושבי". ער ווייסט, למשל, אז „פיאסט" שטעקט — מיט קרויט... „וויזוואלעניע" — מיט קארטאפעל. ענדעקאם — כמעט יודען-פרעסער. פ.פ.ס. — מיט פשאז, „סאנאציע" — מיט... מיט „בעזבע"...

קאנסטיטוציע, זאגט ער, איז דאס זעלבע וואס „צפיחת בדבש". יעדער מלמד האט אנ'אנדערען פייטש דערויף...

און ווער שמועסט, מיט אונזערע איינענע, יודישע פארטייען, איז ער דאך גאר אויסגעקאכט. יעדען פראגראם פון יעדער פארטיי קען ער פון אויסווענדיג. ער רעכענט אייך אויס געגוי, יעדעם „קרעמעל", וואסערע ארטיקלען ס'האט אויף לאגער. ער ווייסט געגוי, ווער ס'„האנדעלט" מיט „תורה" און ווער להבדיל ס'שאכערט מיט סאציאליזם. ער ווייסט געגוי, ווער ס'מסחר'ט מיט „שעמנו", מיט ציוניזם און סאציאליזם צוזאמען... ער האט אויפ'ן אויג די „אפיקוגעס" פון קליינהענדלער און ווער ס'טוט די „ברייטע פאלקסמאסען" מגדל זיין „לחופה ולמעשים טובים"... — אלץ, אלץ ווייסט מאטעל.

א וואוילער יוד איז מיין שכן מאטעל. נישט קיין גרויסער נגיד — א יוד, וואס האט זיך זיינע „סעזאנען" און שטארבט דריי מאל און טאג פון הונגער, דערפאר איז ער אבער א בקי אין דער פאליטיק...

מילא א גאנץ יאהר, זעה איך איהם נישט און ער זעהט מיך נישט. דערפאר, אז ס'קומט פאר וואהלען, שווימט ער ארויף אויף דער אויבערפלאך. די וואהל-צייט איז מאטעל'ס היפט-סעזאן. דא האט ער ס'ווארט, ווארום ווער איז דען אזוי בקי אין דער פאליטיק ווי מאטעל? און די היינטיגע וואך, האט זיך טאקע אנגעהויבען מאטעל'ס סעזאן:

די היינטיגע וואך, מוצאי ראש השנה, ווי אלע יאהר קומט צו מיר אריין מיין שכן מאטעל אנווינשען א גוט יאהר, א כתיבה וחתימה טובה, און אין איין וועג מאכען א שהחיינו איבער א פירה.

האב איך דאך פערשטאנען, אז נישט ווינשען, נישט די שהחיינו איז מאטעל אויסען. איך האב פערשטאנען, אז דאסמאל וויל ער כאפען א שמועס וועגען פאליטיק. עפעס איז דאך היינט זיין סעזאן. ווען האט עס מאטעל אזוי פיל צו זאגען ווי היינט. האב איך איהם צוליב געטון, און איהם א פרעג געטון:

נו, ר' מאטעל, וואס הערט זיך עפעס אין דער פאליטיק?

און מאטעל האט מעהר נישט געדארפט. ער האט געגומען שיטען ווי פון ערמעל ארויס. קודם כל האט ער מיר נעגומען מאכען דעם דופק, מיט וואס איך שמעק; צי איך בין פאר א בלאק, צי געגען א בלאק.

איך, זאגט מאטעל בין אנ'איסגעשפראכענער געגנער פון א בלאק. איהר זאלט מיר געזונד זיין, זאגט ער, וואספערע טעם האבען וואהלען ביי א בלאק? מ'דערלאנגט אייך א פערטיגע ליסטע, מ'הייסט אייך שטימען פאר דעם און דעם נומער און פערטיג. נישט איהר הערט א „יודיש ווארט". נישט מ'אגיטירט אייך, נישט איהר הערט „אויסשמועסען" זיך די פארטייען — גארנישט. גא דיר א ליסטע און שטים!..

דערפאר זעהט איהר, אז יעדע פארטיי נעהט בעזונדער, אז יעדעם „קרעמעל" מאכען שבת פאר זיך, איז מאקע „טשעקאווע", זעהר טשעקאווע. איהר פיהלט דעם אמת'ן טעם פון א וועהלער. און דער וואהל-צייט האט איהר דעם אמת'ן „עונג וואהלען". יעדען אווענד געהט איהר מיט אייער בני-בית אויף אנ'אנדערן „וויעץ". אודר זעצט אייך אין „פילהארמאניע" און ערשטען „זשאנר". איהר הערט זיך צו ווי די פארטיי-העלדען טוען זיך „פשעמאוויען" ווי אזוי איינער גיט דעם צווייטען און ט... פ... אריין. איהר זיצט און קוועלט אפ, ווי אזוי מ'דערצעהלט סודות פון חדר. איהר זיצט אייך אויף „קוזשעסלע" און איהר שמעקט אייך אן פון דער ברודיגער וועש, וואס חברה וואשט אויף דער טריבונע. איהר הערט א נאנצען לעקסיקאן פון „גורנא-ליאטנע ווירואזען" און ווער שמועס, אז „דאס ווארט" נעמען די „רעגנר", ווערט דאך ערשט „טשעקאווע". דער עולם „שטעלעלירט" זיך און איהר קוקט זיך צו צו דעם „אינטערעסאנטען שפעקטאקל", און דאס אלץ האט איהר בחנם...

שייך צו זאגען: בחנם. מ'צאהלט אייך נאך צו. יעדע פארטיי, יעדעם „געוועלבעל" טראגט אייך אונטער אנ'אנדערע פרעמיע. איין פארטיי נעמט אייך אונטער אייערע מעכטיגער חתונה צו מאכען. א צווייטע פארטיי ציהט אייך אריין אום זיסטע עלעקטריע. א דריטע פארטיי געהט גאר „פאראויס" און בויט פאר אייך דירות. איין פארטיי „שענקט" אייך אלע „זאלעגלע" שטייערען. א צווייטע פארטיי פערזיכערט אייך — מיט א לולבנגען גן-עדן אויף יענער וועלט... א דריטע פארטיי גיט אייך קרעדיט וויפיל אייער הארץ גלוסט — ס'מעלערל פון הימעל גיט מען אייך. מ'צאצקעט אייך מ'קיכעלט זיך מיט אייך, ווי מיט א בן-יחיד'על. פון שענסטען און פון בעסטען דערלאנגט מען אייך. איהר דארפט גאר וועלען נעמען.

און איך, דער וועהלער, זיץ מיר ווי ביים טאטען און וואנגארטען און קלויב מיר. כ'קלויב מיר אויס. ב'דארף דאך אהן עין-הרע אזא אויסוואהל, כ'קאן דאך מיר קלויבען, צי א בולגע דירה מיט אלע „וויגארעס", צי פאר דער פארטיי, וואס נעמט אונטער מיינע טעכטער חתונה צו מאכען, צי גאר פאר דער פארטיי, וואס ציהט מיר אריין עלעקטריע מיט אנ'איינגענעם „אגראנומטשיק" צי גאר פאר דער פארטיי וואס „שענקט" מיר די „זאלעגלע" שטייערען — כ'האב דאך אהן עין-הרע אזא „וויבור", פארוואס זאל איך מיר נישט קלויבען, פארוואס? ווען נאך האב איך אזא גאלדענע „אקאזיע", ווען?

זייט מיר מוחל, האט איך איבער מיין שכן, איהר זענט דאך נישט קיין נאר. איהר גלויבט טאקע אין די אלע הבטחות, וואס די דאזיגע בלאפערס געבען אייך?

הא... הא... הא... — צולאכט זיך מאטעל — ווער זאגט דאס אייך, אז איך גלויב זיי? פאר אזא שוטה האלט איהר מיך? דעם ערשטען מאל האקען זיי מיר אן א ספאדעק? ווי פאלט איהר גאר אויס צו טראכטען וועגען מיר אזעלכעס? ווי לאנג גאר, ווי די זעלבע לייט האבען מיר געגעבען קרעדיטען, מיט בולגע דירות, מיט עלעקטריע, מיט שטייער-הנחות, וויפיל מאל האבען זיי מיר שוין מיינע טעכטער חתונה געמאכט נו, וואו האב איך מיין עלעקטריע מיט די בולגע דירות? מיינע טעכטער עלטערן זיך דערווייל און גרויערן. אויב מיינע טעכטער זאלען טאקע ווארטען ביז זיי וועלען זיי חתונה מאכען, וועלען זיי קומען מיט'ן גראען פאר גאט...

נו, נו, זאג איך, טא פארוואס גלויבט איהר אין זיי?

איך גלויב? ענטפערט וויסטער מאטעל. אי, פארוואס הער איך זיי? ס'איז די אמגענע מעשה, וואס מיט שידוכים: ביים רעדען דעם שידוך זאגען זיך די מחותנים צו גילדענע בערג. נדן, א וואוינונג, מתנות, מ'לויבט חתן-כלה ביז'ן הימעל אריין, און אז דער חתן געפינט זיך שוין אונטער די פיר דרענגלעך, וואס זאגט מען? — „אשר יצר", און ווען מען זאגט „אשר יצר" ווייסט איהר ראך... דאכט זיך, יעדער חתן ווייסט, אז ס'וועט זיך ענדיגען מיט „אשר יצר", טא פארוואס לאזט ער זיך משאקען? איך ווייס, אז די אלע הבטחות פון די לייט וועט זיך ענדיגען מיט אנ'„אשר יצר", פונדעסטוועגען לאזט מען זיך — ווי יענער חתן — משאקען...

נו, נו, זאג איך, און וואס איז אייער מיינונג, ר' מאטעל?

מיין מיינונג — ענטפערט ער — איך ס'זאל נישט זיין קיין בלאק. א בלאק איז נישט טשיקאווע. אז מיר האבען שוין דערלעבט וואהלען, זאל יעדע פארטיי געהן בעזונדער, יעדעס „קרעמעל", יעדעס „געוועלבעל" זאל מאכען שבת פאר זיך. זאל מען הערען א „יודיש ווארט", זאל מען הערען א ביסעל „ווזראזשעני" און א ביסעל סודות פון חדר. לאמיר מיין בני בית קאנען זיצען יעדען אווענד ערשטען „זשאנר" אין „פילהארמאניע" — לאמיך הערען, וואס די לייט וועלען מיר איצט דערלאנגען.

ביים געזעגענען זיך האט מאטעל עס לייכע מאל איבער'חזר'ט:

איהר הערט, נישט קיין בלאק. פאר קיין פאל נישט. איך בין א געגנער פון א בלאק...

—:י:—

לאדז	פרייטאג,
26 סעפט. 1930	ד'
	תשרי תרצ"א
זון אויפג. גב: 5.24	פ' וילך
זון אונטערג. אבג: 5.32	ליכט-צינדען 5.14

אשר קאן האט יא געוואוסט פון דער עקסמיסיע
און ער וויל זיין קרבן קיין שום הילף נישט געבען
אנגעזעהענע לאדזער בירגער פעראינטערעסירען זיך מיט דער סקאנדאליעזער עקסמיסיע און שטייערן ביי דעם געליטענעם ארויסצוהעלפען פון זיין שווערער לאגע

די עקסמיסיע, וואס אשר קאן, דער לאדזער גביר אדיר, האט געמאכט זיין פעראָרימטען לאקאטאר הלל בינקע אויף ציגעל גאס 16 פונקט אין דער וואך פון ראש השנה, האט אין דער גאנצער שטאט ארויסגערופען גרויס אויפרעגונג.

באלד ווי די ידיעה וועגען דעם איז געווארען פערעפענטליכט אין „לאדזער טאגעבלאט", האבען אנגעזעהענע לאד-זער עסקנים אויסגעדריקט זייער ווארימע אנערקענונג פאר אונזער צייטונג, וועלכע איז געווען די איינציגע ביי אונז אין שטאט, וועלכע האט רעאגירט אויף דעם אונערהערטען פאל.

דאנקען די אנדערע לאדזער צייטו-נגען האבען, קענטיג, מורא געהאט זיך „איינצומישען" מיט דעם „קעניג" פון ווידזעוו און די סקאנדאליעזע עקסמיסיע שענדליך פערשוויגען...

מעהרערע לאדזער יודישע בירגער האבען פארגעלייגט אונזער רעדאקציע צו עפענען א זאמלונג לטובת דעם פרי-שען קרבן פון אשר קאן און זיי האבען אנגעבאטען אויף דעם צוועק געוויסע סו-מען געלד.

מיר האבען אבער בעשלאסען צייט-ווייליג אפצווארטען מיט אט דער עפענטליכער געלד-זאמלונג, ווייל איינער א בעקאנטער און אנגעזעהענער לאדזער בירגער האט אונז צו וויסען געטוהן, אז ער וועט פערזענליך אינטערווענירען ביים ה' אשר קאן און ער האפט, אז דער דאזיגער יודישער גרויס-אינדוסטריעלער וועט וועלען פערריכטען די גרויסע עולה, וואס ער איז בעגאנגען לגבי זיין יודי-שען לאקאטאר, דעם יורד.

עס איז געווען א גרונד צו גלויבען, אז די דאזיגע ווענדונג דירעקט צו אשר קאן וועט האבען א פעולה, ווייל, ווי מען האט אונז פון קרייזען, וואס שטעהען נאהענט צו דער „ווידזעווער מאנופאק-טור" פערזיכערט, האט דער ה' פרעזעס קאן אליין נישט געהאט קיין אהנונג וועגען דער געפלאנטער עקסמיסיע און אז ער זאל בכלל יענעם טאג נישט זיין גע-ווען אין לאדז.

עס ווייזט זיך אבער ארויס, אז די דא-זיגע ערווארטונגען זענען געווען נישט בעגרינדעט. ה' אשר קאן, ווי עס שטעלט זיך ארויס, האט זעהר גוט געוואוסט וועגען דער עקסמיסיע און זי איז אויס-געפיהרט געווארען מיט זיין צושטי-מונג... און ווען דער רעדאקטער „לאד-זער" אנגעזעהענער בירגער האט זיך גע-ווענדעט צו איהם מכח פערריכטען די בעגאנגענע עולה, האט ער נים געוואלט הערען דערפון — ער האט זיך אפילו א פ ג ע ז א ג ט בייצושטייערן וועלכע עס איז סומע אויף צוריקצושטעלען אויף די פיס דעם לאקאטאר זיינעם, וועלכען ער האט מיט דער עקסמיסיע רואינירט א פאר טעג פאר די ימים-נוראים...

מיר האלטען דערום פאר אונזער פליכט די פארגעלייגטע געלד-זאמלונג לטובת דעם געליטענעם פון אשר קאנ'ס מאכט — יא דורכצופיהרען און מיר פערעפענטליכען די סומען, וואס זענען באלד נאכ'ן אפדרוקען דער בעריכט פון דער עקסמיסיע צו אונז איינגעפלאסען.

עס האבען צו דעם צוועק געגעבען:

געוו. סענאטאר און פרעזעס פון קהלה-ראט, ה' שלמה בודזינער	100 זל.
ה' שמואל האכענבערג	50 „
ה' ג. ר.	25 „
ס"ה	175 זל.

גלייכצייטיג מאכען מיר אויפמערקזאם די אלע, וועלכע האבען דאן טעלעפאניש אנגעבאטען בייצושטייערן אויף דעם דאזיגען צוועק, אז מיר וועלען איצט זיי-ערע בייטראגען גערן אננעמען און די געגעבענע סומען פערעפענטליכען אין „לאדזער טאגעבלאט".

געזעלען-אפטיילונגען ביי די צעכען

די לאדזער האנדווערקער-קאמער מאכט איצט געזעלען-אפטיילונגען ביי די צעכען אין דער גאנצער וואיעוואד-טווע. די געזעלען-אפטיילונגען האבען די אויפגאבע צוזאמען מיט די צעכען צו רעגולירען די בעדינגונגען פון אויס-לערנען מלאכות די נייע קאנדידאטען צום האנדווערק.

אנטי-דייטשע וואך.

היינטיגען שבת וועט אין לאדז פאר-קומען א גאנצע רייה אקאדעמיעס און פארלעזונגען מיט א מאניפעסטאציע מיט פעהנער איבער די לאדזער גאסען. דער-מיט וועט זיך דא אנהויבען „די אנטי-דייטשע וואך אין לאדז".

ביי מאגען און דארם-קראנקהייטען, שווערען שטוהל-גאנג, אויפבלאזען, ברע-נונג אויפשטויסען, שמערץ אין שטערן, ברעך-רייץ ווירקט 1—2 גלאז נאטירליך Franciszka Józefa וואסער ביטער-וואסער א גרינדליכע רייניגונג פון אלע פערדייאונגס-ארגאנען. צו בעקומען אין אלע אפטייקען און אפטייק-סקלאדעס.

מורא'דיגע פאבריקס-שרפה
אויף גדאנסקא 133
די הזיכות בעטרעפען איבער 300,000 זל.

(§) נעכטען אין די נאכמיטאג-שעה'ן איז פלוצלונג אויסגעבראכען א ריזיגע שרפה אין דער פאבריק אויף גדאנסקא 133. בליץ-שנעל זענען צום ארט פון דער שרפה אנגעקומען עטליכע אפטיי-לונגען פון די פייערלעשער. עס האט שוין דאן געברענט דער דריטער שטאק. דער שטארקער ווינד האט געשטערט די רעטונגס-אקציע, און האט געהאלפען דעם פייער איבערטראגען זיך אויפ'ן צווייטען שטאק.

דאס פייער איז געווען אזוי שטארק, אז מען האט געמוזט ארויסרופען נאך עטליכע אפטיילונגען פון די פייערלע-שער.

די שרפה איז אויסגעבראכען אין דער ארבייטס-צייט, ווען אלע ארבייטער זענען געשטאנען ביי די מאשינען. עס איז אויסגעבראכען א געוואלדיגער טו-מעל, און די מענשען זענען מיט מורא'-דיגע געשרייען און אין פאניקישען שרעק געלאפען דורך א ים פון פייער, זוכענדיג די רעטונג, כדי זיך וואס גיכער ארויס-צוראטעווען. איינציגע פון די ארבייטער האבען אין דער פאבריקס-געבייזדע גע-לאזען זייערע בגדים און געלד, וואס זיי האבען ערהאלטען פון דער אדמיניס-טראציע. די ענטלויפענדע ארבייטער הא-בען שטארק געשטערט די פייערלעשער אין זייערע אקציע פערגרעסערנדיג די גאנ-צע מהומה.

נאך א צוויי-שעה'דיגען ראנגלעניש מיט דעם פייער, איז די פייערלעשער געלונגען איינצולעשען די שרפה.

די פאליצייאישע אויספארשונג האט פעסטגעשטעלט, אז די שרפה איז אויס-געבראכען אין די פאבריקס-מויערען, וועלכע געהערען צו א. טיקאצינער, וואו די פירמע לארענץ און האוק האט גע-פאכטעט א 3-שטאקיגע אפיציגע. די סיבה פון דער שרפה איז געווען א פונק, וואס איז געפאלען פון סעלפאקטאר אויפ'ן מאטעריאל. די שאדענס זענען העכער 300.000 זלאטים. די פאבריק איז אסעקורירט געווארען דורך פיירע פיר-מעס.

א געפינענער וועקסעל איז פאר'ן געפינער גארנישט ווערט
אויב מען גיט אזא וועקסעל אוועק, געהט מען אין „תפיסה".

(§) דער 44-יעהריגער פעליקס קאמא-ראווסקי האט געפינען א 100-זלאטי-וועקסעל, וועלכען ער האט זשירירט מיט א פאלשער אונטערשריפט און איהם גע-לאזט אין פערקעהר. די מעשה איז סוף כל סוף קאפויר געקומען און קאמאראוו-סקי איז אנגעקלאגט געווארען אין פעל-שען זשירא-אונטערשריפטען. נעכטען איז ער געזעסען אויף דער בעשולדיגונגס-באנק און ער איז פער'משפט געווארען אויף 6 חדשים תפיסה.

טאג-כראניק

רעגיסטראציע פון יאהרגאנג 1912

היינט, מאנטאג דארפען זיך צו-שטעלען צו דער רעגיסטראציע אין מי-ליטעריש-פאליצייאישען ביורא אויף פיעטריקאווער 212 די יונגעלייט, וועל-כע זענען געבוירען אין יאהר 1912, וואוינען אויפ'ן שטח פון 5. קאמיסאר-יאט און זייערע פאמיליען נעמען הויבען זיך אן מיט

R S Sz T

וואס וואוינען אין 14 קאמיסאריאט און זייערע נעמען הויבען זיך אן מיט —

H Ch I J K L Ł

צו דער רעגיסטראציע מוז מען מיט-נעמען א פאס, אדער א מעטריקע מיט א פאטאגראפיע בעשטעטיגט דורכ'ן הויז ווירט און ענטשפרעכענדען פאליציי-קאמיסאריאט, ווי אויך א שול צייגניש, צוועגטופל א האנדווערקער בעשטעטיגונג

הנחה-טאריף אויף קויהלען-שטויב

דאס קאמוניקאציע-מיניסטעריום האט ווידער אנערקענט פאר דער אינדוסט-ריע דעם הנחה-טאריף אויף איבערפיה-רען מיט די באהנען קויהלען-שטויב.

פון לאדזער האנדעלס-געריכט

טשיקאווע פאדערונגען וועגען באנקראטירטע פירמעס

מיט עטליכע טעג צוריק האבען מיר מיטגעטיילט, אז עס איז געשטעלט גע-ווארען אונטער אנ'אופאדלאשטש די פו-טער-פירמע „חיים ווינטרויב" פון נאוואָ-מיעסקא 19. דער סוחר איז געווען איינ-געזעצט אין ארעסט און איז אויף דער ביטע פון זיין בעפולמעכטיגטען בעפרייט געווארען אויף א גלייט-בריף. דערביי האט דער אדוואקאט דערלאנגט אנ'אפאָ-זיציע, אז דער אופאדלאשטש איז בע-שטימט געווארען אונטער די אויגען פון ווינטרויב'ן. די אפאזיציע איז בעגרינ-דעט געווארען דערמיט, וואס אויף ווינ-טרויב'ן איז ערקלערט געווארען דער אופאדלאשטש באכדעם, ווי די פירמא איז שוין געוועזן ליקווידירט; והשנית האט דעם אופאדלאשטש נישט געדארפט פא-דערן דער געריכטס-אויפזעהער, וועלכער האט אפילו נישט איבערגענומען זיינע פונקציעס (ווייל ער האט נישט געהאט צו וואס), נאר די קרעדיטארען האבען געדארפט פאדערן. איצט האט דער בעפולמעכטיגטער פון ווינטרויב'ן געבע-טען, אז די אפאזיציע זאל נישט בע-טראכט ווערען. אזוי ארום איז ווינטרויב ווייטער געבליבן אונטער'ן אופאדלאשטש.

* * *

אין יוני איז ערקלערט געווארען אנ'-אופאדלאשטש אויף מענדעל טאוב, טעקסטיל-אונטערנעמער פון ציגעל-גאס 29. מחמת עטליכע סינדיקען האבען זיך אפגעזאגט איבערצונעמען זייערע אמטען, האט דער ריכטער-קאמיסאר בעפוילען צוזאמענצורופען די קרעדיטארען און אויפצוועהלען'א נייעם סינדיק. היות קיין שום קרעדיטאר האט זיך נישט צוגע-שטעלט, האט דער ריכטער-קאמיסאר פאר-געשלאגען דעם האנדעלס-געריכט, אז דער אופאדלאשטש געגען מענדעל טאוב זאל בטל ווערען. דאס געריכט האט דעם פארשלאג אפגעווארפען און נאמינירט אלס סונדיט טאוב'ס קרעדיטאר חיים בערלינער פון וואלטשאנסקא 41.

* * *

אין ענין פון אופאדלאשטש געגען די ברידער שקאלניק און ישעיה ברוך טייך, האט דאס געריכט ארויסגעגעבען אויף טייכ'ן א גלייט-בריף אויף 1 חודש און אונטער דער צייט זאל ער זיך געפינען אונטער פאליצייאישער השגחה.

שטאט-ראט זאל אין אקטאבער פונאנדערגעלאזט ווערען?

אין גוט אינפארמירטען „איל קוריער צאדז" איז אפגעדרוקט א ידיעה, אז דער לאדזער שטאט-ראט וועט אין אק-טאבער ד. י. פונאנדערגעלאזט ווערען. דערויף וועט בעשטימט ווערען א רעגי-רונגס-קאמיסאר, וועלכער וועט נאך היי-טיגס יאהר דא דורכפיהרען שטאט-ראט וואהלען.

פערשפעטיגטער סעזאן אויף טריקאטאזש-אויסארבייטונגען

הגם דער ווינטער-סעזאן אויף טרי-קאטאזש-אויסארבייטונגען הויבט זיך אן געוועהנליך אין יולי, איז נאך היי-יאהר דער סעזאן כמעט ווי נישט אנגעהויבען. די מעשה איז, וואס די קלענערע טרי-קאטאזש-אונטערנעמער האבען פערלוי-רען דעם קרעדיט און זיי האבען זיך נישט געקאנט פערזארגען מיט רויה-שטאפען אין דער צייט. די פרייזען אויף טריקאטאזש זענען היי-יאהר קלע-נער, ווי פאר-א-יאהרען אויף 10 ביז 20 פראצענט.

רעהאביליטירט א מענש
נאכ'ן אפזיצען 8 חדשים טורמע

(§) אין לאדזער מיליטערישען געריכט איז נעכטען פארגעקומען צום צווייטען מאל א פראצעס געגען רעזערוויסט וולא-דיסלאוו מראטשעק, וועלכער איז אין זיין צייט פער'משפט געווארען אויף 1 יאהר תפיסה כלומרשט פאר'ן געגענשטעלען זיך אין פולק זיין אויבער-מאכט און האט נישט געוואלט אויספיהרען די בעי-פעהלען. נאכ'ן אפזיצען 8 חדשים תפי-סה איז ער בעפרייט געווארען דורכ'ן העכסטען געריכט בתנאי, אז זיין פרא-צעס וועט צום צווייטען מאל בעטראכט ווערען. נעכטען איז דער ענין ווידער געקומען אויפ'ן גרינעם טיש ארויף.

די עדות האבען ערקלערט, אז אין טאג, ווען מראטשעק האט כלומרש'ט נישט געוואלט ערפילען זיינע דינסט-פליכטען, איז ער געלעגען אויפ'ן בעט מיט שוים פאר'ן מויל. די מוטער האט דערציילט, אז מראטשעק איז אין באל-שעוויסטישען קריג קראנק געווארען אויף עפילעפסיע און האט זי אפילו שוין געוואלט שעכטען מיט א ראזיר-מעסער, ווען מ'האט איהם אויפגערעגט. מראטשעק איז אנערקענט געווארען פאר אונשולדיג.

יוד. ראווערסט פון גראדנא מאכט א רייזע איבער פוילען
און בעזוכט אונזער רעדאקציע

נעכטען איז אנגעקומען קיין לאדז דער יונגער ספארטסמאן אליהו מאלא-כאווסקי פון גראדנע, וועלכער מאכט איצט אדורך א רייזע אויף א ראווער איינער אליין איבער פוילען.

מאלאכאווסקי איז דעם 21. מאי ארויסגעפאהרען פון גראדנע און דורכ-געפאהרען דעם גאנצען ווילנער קאנט. פאלעשיע, וואלין, גאליציען, די קאר-פאטען, אויבערשלעזיען און איבער טשענסטאכאוו איצט אנגעקומען קיין לאדז. פון דאנען פאהרט ער אפ קיין ווארשא.

דער יונגער יודישער ספארטסמען איז א צוהערער פון דער היבכער האנ-דעלס-אקאדעמיע אין דאנציג.

ווייין און מעהד
און אלערליי געטראנקען
גוט און ביליג
ופט מען ביי דער בעוואוסטער פירמע
„בארווין"

אינה.
מענדיל בארנשטיין
לאדז,
נאוואמיעסקא 30
טעלעפאן 210-58
דירעקטער אימפארט פון
א"י און אונגאר-וויין
אייגענע ראזינען - וויין פאבריק

100-טער יאהרטאג פון נאוועמבער-אויפשטאנד
און די אויפהילונג פון קאשטשושקא-דענקמאל.
ביידע פייערליכקייטען אין לאדז וועלען פארקומען צוזאמען

(מ) דעם 23. ד.ח. האט דער פרעזעס פון לאדזער שטאט-ראט, אינזש. האלצ-גרעבער צוזאמענגערופען א זיצונג מיט'ן ציל צו שאפען אין לאדז א קאמיטעט אויף צוצוגרייטען די פייערליכקייטען צום 100-סטען יאהרטאג פון דער נאוועמבער פאוסטאניע אין 1831. אויפ'ן פארשלאג פון פרעזידענט זשעמזשעצקי, איז בע-שלאסען געווארען די פאוסטאניע-פייער-ליכקייטען אין לאדז צו פערבינדען מיט די פייערליכקייטען פון אפהילען דעם קאשטשושקא-דענקמאל.

אין קאמיטעט, וואס זאל צוגרייטען דעם פראגראם פון די דאפעל-פייערליכ-קייטען געהן אריין לאחניק, אדאמסקי דער פרעזעס פון קרייז-געריכט בעלזשינסקי, סטאראסטא דיכטאלעוויטש, פרעזעס דו-באנאוויטש, אדוו. פיכנא, קוראטאר גא-דאמסקי, דיר. גארטשינסקי, רעד. גומ-קאווסקי, פרעזעס האלצגרעבער, פראפ. לארענץ, גענעראל אלשינא-ווילטשינסקי, דיר. רונדא, דיר. וואלטשינסקי, ביסקופ טימיעניעצקי און פרעזידענט זשעמיענצקי. פארזיצער פון דעם קאמיטעט איז אינזש. האלצגרעבער.

די פייערליכקייטען צוליב'ן 100-טען יאהרטאג פון דער „פאוסטאניע" וועלען פארקומען דעם 29. נאוועמבער, דער קאשטשושקא-דענקמאל וועט אויפגעהילט ווערען צומארגענס, דעם 30 נאוו. ד. י.

אויף א פאלשען אדרעס
אנ'ענטפער אויף אונבעגרינדעטע פארווארפען.

אין „י. פאלקסבלאט" פון 19. ד. ח. האט בערעק פעלדמאן אויפגעכאפט זיך ווי פון דער היץ און צו דער געלעגענהייט פון נייעם יאהר, וואס קומט אויפ'ן כלל-ישראל גענומען מאהנען ביי אונז אנ'אלגעמיינע פערזאמלונג פון פליישער-הורטאווניקעס. געוואלד, אנ'אלגעמיינע פערזאמלונג וועט ברענגען די געהאפטע ישועה, אויב נישט זענען חלילה הונדערטער יודן אין סכנה. פעלדמאן נעקלאגט זיך, אז ער האט נעשטעלט אויף פערוואלטונגס-זיצונגען פארשלאגען, דערלאנגט פעטיציעס און אלץ וועגען דער פערזאמלונג. קומט די פערזאמלונג נישט פאר, ווי ער וויל, ליארמעט דער צדיק אין פעלץ, אז דער פרעזעס איז א דיקטאטאר, אז ער וויל פערנעמען דאס פרעזעס-בענקעל כאטש 5 יאהר. איצט צו יום-הכפור פאדערט ער פון אונז מיר זאלען ציטערן פאר'ן יום הדין, ווייל די „זעלבסטהערשאפט" האט נישט קיין ארט אין 20-טען יאהרהונדערט.

אויף אלע נארישקייטען און פלוידערייען וועלען מיר דעם חכם-עתיק בערעק [illegible] ענט[illegible]'ן. מיר ווילען זיך בענוגענען מיט פאלגענדע פעסטשטעלונגען:

1) דעם 5. מאי 1929 איז ערשט פארגעקומען אנ'אלגעמיינע פערזאמלונג, אלזא, ערשט א יאהר מיט עפעס, ווי דער שעכטער-פעראיין האט אפגעהאלטען אנ'אסיפה;

2) די פערוואלטונג האט ביז'ן היינטיגען טאג נאך נישט דערהאלטען קיין שום פארשלאגען וועגען רופען אנ'אלגעמיינע פערזאמלונג. אזא פארשלאג מוז איבריגענס ענטהאלטען אונטערשריפטען פון העכער א העלפט פון אלע מיט-גלידער;

3) בערעק פעלדמאן איז קוים א געוועגליכער מיטגליד און נישט קיין פערוואלטונגס-מיטגליד. דערום איז אויסגעשלאסען די מעגליכקייט, אז ער זאל האבען אריינגעטראגען א פראפאזיציע א אלגעמיינע פערזאמלונג.

און בכלל איז ר' בערעק נאך צו יונג און נישט דערוואקסען צו מאכען ווענען עס איז פארווארפען, וואס זענען פאלש און אהן יסוד. נאך מעהר ווי קאמיש און לעכערליך איז זיין ערקלערונג, אז ער האט געפאדערט „פרידליך", אז עס זאל גערופען ווערען אנ'אלגעמיינע פערזאמלונג. קורץ און שארף: בערעק פעלדמאן קריכט אויף די ווענד, ער שרייט און מיר האבען נישט בדעת איהם צושטערען זיין חלום, אז ער איז א וואזשנער מענש, וואס פאדערט...

די פערוואלטונג
פון שעכטער-הורטאווניקעס.

1224

פערקויפטע נשמות
שפאנענדער ראמאן

(158 פארטזעצונג)

מאללי האט זיך פארנומען מיט גרייטען צום טיש, בעת דער קאמענדאנט האט אויפגעפענט דעם בעוועגליכען טייל פון דער מאסקע.

דער ארעסטאנט וואס האט קיינמאל נישט געפלעגט רעדען, האט זיך אנגערופען מיט א טרויעריגער שטימע.

— עס קומט אן די צייט פון בעצאהלען — האט זיך ארויסגעריסען א טיפע שטימע פון דער ברוסט. — א שרעקליכער מענש וועט נקמה נעהמען פאר מיין עולה!

דער קאמענדאנט האט זיך שטארק דערשראקען, מאללי האט בעמערקט, ווי איהר געליבטער, איז שרעקליך בלאס געווארען.

— קיין איין ווארט מעהר נישט, — האט ער א זאג געטהון שטרענג צום ארעסטאנט. — איך וועל געצוואונגען זיין וועגען דעם מעלדען דעם קעניג.

פערלאזענדיג די תפיסה האט דער קאמענדאנט זיך געווענדעט צו מארטין מיט די ווערטער.

— אונטער דער שטייג איז צוגעפעסטיגט א טרומנע וואו עס וועט בעהאלטען ווערען די אייזערנע מאסקע, ווען ווען זי פארמאכען די אויגען. דאס, גלויב איך, וועט גארנישט לאנג דויערען. איך וועל ענדליך בעפרייט ווערען פון עול אכטונג צו געבען אויף איהם.

— האסטו מיטלייד מיט דעם אומגליקליכען? האט מאללי פלוצלונג א פרעג געטהון.

— איך וואלט געמוזט זיין א ווילדע חיה.

— און איך האב אויך שטארק רחמנות אויף איהם, אבער אונזער מיטגעפיהל וועט איהם קיין סך נישט העלפען.

— לאמיר געהען, — האט דער קאמענדאנט זיך צו איהר געווענדעט. — קום, מיר וועלען זעהען, צו די זעלנער זענען שוין מונטער געווארען.

ביי דער וואך איז ענטשטאנען א שטארקער טומעל. די דריי זעלנער, נישט קענענדיג קומען צו זיך, האבען נישט געקענט ענטפערן אויף די געשטעלטע פראגען.

מען האט זיי געשלאגען ביז בלוט, זיי זאלען געבען ערקלערונגען. ווען דער קאמענדאנט איז אנגעקומען האט ער די זעלנער דערזעהען ליגען פערבלוטיגטע אויף דער ערד.

מיר האבען קיינעם נישט געזעהען. — האבען זיי איבער'חזרט.

— אזוי ווי די מיידלעך, וואס וואוינען בסוד ביים קאמענדאנט, ברענגען וויין פאר זייערע געליבטע, האבען מיר געמיינט, אז אי' געפאנגענעם'ס קריג איז נאך פערהאן וויין, מיר האבען אלזא די רעשט אויסגעטרינקען, און מאמענטאל האבען מיר דערפיהלט א געוואלדיגע מידקייט.

דער אפיציר האט ווייטער מערדערליך געשלאגען די זעלנער. דער קאמענדאנט, נישט קענענדיג צוקוקען די פיין פון די געשלאגענע, איז ארויס פון וואך-צימער, מיט-שלעפענדיג מאללי'ן מיט זיך.

זיי זענען געגאנגען א לענגערע צייט, נישט ארויס-רעדענדיג קיין ווארט. ערשט פאר'ן אריינגאנג אין קאמענ-דאנט'ס וואוינונג, האט זיך מאללי אנגערופען.

— נו, וואס ווייטער? — האט זי נייגעריג א פרעג געטהון דעם קאמענדאנט.

— מיין שכל קען עס נישט בעגרייפען, — האט דער קאמענדאנט געזאגט, אפטעמדיג. — איינס איז אבער זיכער, אז אין דער באסטיליע געפונען זיך פעררעטער. אבער וואו געפונט מען זיי?

— איך וועל זיי, פריהער אדער שפעטער, מוזען פאקען, האט מאללי געזאגט מיט א שטילער שטים.

— דו?

יא, איך, איך האב אפילו אויף עמיצען א חשד.

— יעצט נישט, א געוויסע צייט מוז איך זיין דיסקרעט.

——=0§0=——

קאפיטעל 66

האננא'ס ליירעז

— ווערסטו זיך דעצידירען? איך ווייס גאנץ גוט, אז דו ביסט זעהר בעוועגליך. אלזא ווייז וואס דו קענסט, דו מוזט פליהען אין דער לופט. — מיט אזעלכע ווערטער האט זיך די ציגיינערין סאלטארי געווענדעט צו האאנ'ן. די האט געטאנצט צווישען שארפע, שפיציגע מעסערס, וואס האבען געשטעקט אין דער פאדלאגע.

דאס אומגליקליכע מיידעל איז געווען אנגעטהון אין א פאנטאסטישען קאסטיום, וואס איי באלעגען אויף איהר, ווי אויסגעגאסען.

האננא האט געמוזט כסדר זיך איבען אין איהר שרעקליך, געפעהרליכען טאנץ. טיילמאל איז זי אנידער-געפאלען אויף דער ערד פון גרויס פערמאטערונג. די בייטש, וואס די אלטע ציגיינערין האט געהאלטען אין דער האנד, האט זי נישט געלאזט א ווילע אפרוהען.

מעהרערע מאל האט האננא גוטוויליג געוואלט זיך ספעציעל ווארפען אויף די מעסערס, כדי איינמאל פאר אלע מאהל א סוף צו מאכען מיט איהר פיינפול לעבען. אבער זי האט אבער נישט פערגעסען אין נינאנע'ן. דאס האט איהר צוגעגעבען מעהר מוט אויסצודויערן.

נינאן איז געווען פערשלאסען אין א בעזונדער צימער, בעת האננא'ס מערדערליכע איבונגען.

(פארטזעצונג קומט.)

LUNA
דער ענטוזיאסטיש דורך לאדז אנגענומענער פילם
„HALKA“ בלייבט אויפ'ן עקראן נאך עטליכע טעג.
שבת און זונטאג פון 12 ביז 2 נאכמיטאג צו 75 גר. און 1 זל. 4, 6, 8 און 10 א זייגער אוו.
מיט פאלע מוזיק און געזאנג אילוסטראציע אונטער דער לייטונג פון ה' טעאדאר רידער.

קינא-טעאטער „Przedwiośnie“ זשעראמסקיעגא 76/78
היינט און טעגליך! קינעמאטאגראפיש-קונסט-ווערק, וואס איז נאך ביז איצט נישט געווען! די וואונדער פון א פילם-טעכניק, וואס בעשטעטיגט צום בעסטען די אונשטערבליכקייט פון שטומען פילם.
„דאס ווייסע גהינום“
בערוישענדע דראמא פון ליבע, העלדישקייט און אפפערונג פון מענשען, וואס שפילען זיך מיט'ן טויט צווישען הימעל שטארצענדע בארג-שפיצען און ענדלאזע אייז-פעלדער. אקטיארען זענען דא אלע, אנהויבענדיג פונ'ם הויפט-העלד דעם בערימטען אלפעניסט Gustawa Dilsta די וואונדער-שעהנע Leni Riefenstahl Ernesta Petersona דעם בעקאנטען פליהער Udet און ענדענדיג אויף די בערג, זון, לאווינעס, אייז-בערג, שטורמעס און וויכורעס. די הנחה בי'לעטען זענען שבת, זונטאג און חגאות אונגילטיג. —— דער נעכסטער פראגראם: „די פרוי“. ——

Grand-Kino
היינט צום לעצטען מאל! דער ערשטער פוילישער 100% קלאנג און רעד פילם, פון דער אויסלענדישער אויסארבייטונג „פאראמאנט“
„דעם דאקטאר'ס געהיימניס“
אין די הויפט-ראלען די בעקאנטסטע ארטיסטען פון הויפט-שטאטס-טעאטערס Marja Gorczyńska, K. Junosza-Stępowski, Ludwik Solski, Zbyszko Sawan
— אויסערן פראגראם: „פאראמאנטס“ קלאנג-וואך. אנהויב פון די סעאנסען אין וואכען-טעג 4 א זייגער, לעצטער — 10.15, שבת, זונטאג און חגאות 12 א זייגער מיטאג. די פרייזען פון די פלעצער אויפ'ן פארמיטאג-סעאנס זענען ערמעסיגט. פאס-פארטו אויסער אפיציעלע און הנחה בילעטען אונגילטיג. — מארגען פרעמיערע: „די לאקאמאטיוו 2329“

Szkoła Przemysłowa
T-wa Szerzenia Oświaty i Wiedzy Technicznej wśród Żydów w Łodzi, Pomorska 46-48, tel. 163-80
נעמט אן איינשרייבונגען אויף
עהרליכער אווענד-קורסען פון וועבעריי
די קאנצעלאריע איז טעטיג מאנטאג, דינסטאג, מיטוואך און דאנערשטאג פון 7.30 ביז 9.30 אווענד.

מעכאנישע שלאסעריי און ווייסעריי
J. Reder, Łódź
Konstantynowska 11 (róg Zachodniej)
כ'נעם אן פערשידענע שלאסעריי-ארבייט און אויטאגענישע שווייסונגען אונטער גאראנטיע.
פריוואט-וואוינונג גדאנסקא 20. וו. 17.

Mieszkanie
5-cio pokojowe wykwitne z wszełkiemi wygodami do wynajęcia, dowiedzić się Narutowicza 41 m. 25 od godz. 2–3 i 8–9

לעזט דאס „לאדזער טאגעבלאט“

שוין ערשינען דער סעפטעמבער-נומער
פון דער לאדזער צייטשריפט פארווירטשאפטליכע, געזעלשאפטליכע און קולטורעלע פראגען
„אילוסטרירטער פוילישער מאנטשעסטער“
אונטער דער רעדאקציע פון אלי בארוכין.
מיט ארטיקלען פון: וויצע-פרעזעס יוליוש לעווסטיין, אדוו. פיאטר קאן, יוליאן טובים, אסקאר בערמאן, סטאראסטע אלעקסי רזשעווסקי, נאטשעלניק ע. ראסעט, נ. שפעט, ד"ר א. טארטאקאווער, אלי בארוכין, ד"ר ווילהעלם פאלעק, אברהם ענגעל, ד"ר ז. עלענבערג א. א.
דער נומער איז רייך אילוסטרירט. — פרייז 35 גראשען
צו בעקומען ביי אלע צייטונגס-פערקויפער.

עס ווערט געזוכט
א וואוינונג
פון 2 שטובען מיט קוך מיט אלע בעקוועמליכקייטען
צו ערפאהרען אין רעדאקציע פון 2 ביז 8

דאס קאנצעסיאנירטע קאנאליזאציע-ביורא פון
„Rozental i Praszkier“
INŻYNIEROWIE,
Sp. z ogr. odp.
אינהאבער: בוי-אינזשעניר עדוארד ראזענטאל און אינזש. גרשון פראשקער
פיהרט אויס צו מעסיגע פרייזען און בעקוועמע בעדינגונגען
קאנאליזאציע-ארבייטען און פלענער
אדרעס: Łódź, Piotrkowska 44 (Wschodnia 63)
Telef. 162-34

אנ'אנאנס אין „לאדזער טאגעבלאט“
ברענגט אייך קונים
און קונים
ברענגען לייזונג
פערנאכלעסיגט נישט אייער ערפאלג

קלאנג-פילם-טעאטער
„MIMOZA“
ul. Kilińskiego 178
— היינט — און טעגליך!!!
א גרויסער זיטן-פילם לויט דער ערצעהלונג פון ג. זאפאלסקא א דראמא פון אלע צייטען! דיווירקליכקייט פון דער היינטיגער צייט! ערשטער פוילישער פילם אין וועלכען ס'זענען אנגעווענדעט געווארען טעכנישע דערגרייכונגען פון אויסלאנד!
מאראל פון פרוי דולסקא
אין די הויפט-ראלען: דעלא ליפינסקא, זאפיא באטיצקא, לודוויק פריטשע און טאדעאוש וועסאלאווסקי
אנפאנג אין די וואכען-טעג 5.30, 7.30 און 9.15 שבת, זונטאג און חגאות 3.30
אויסערן-פראגראם: רעוועלאציע-קלאנג-צוגאבע
דער נאהנטסטער פראגראם: פיר פעדערן

אויפאדערונג.

דערמיט פאדער איך אויף צום לעצטען מאל די פרוי גאלדפינגער, מלינארסקא 11 צום עהרען-געריכט, וועלכער וועט פארקומען זונטאג, דעם 28|9 6 א זייגער פארנאכט ביים ה' ק. דרעוונאווסקא 37 אין פאל ווען די אויבענדערמאהנטע פרוי וועט זיך נישט צושטעלען צום עהרען-געריכט דעם בעשטימטען טאג, בין איך נישט פעראנטווארטליך פאר די ווייטערע פאלגען.

מיט אכטונג מארקום.

7-קלאסיגע שולע און פרעבעלשולע פון — די רענאמירטע — ערציהונגס-אנשטאלט
קאצענעלזאן-נאחומאוו
נאד לודקא 8 (צווישען נאוואמיעסקא און וואסכאדניא)
טעלעפאן 177-01 (פון 11 ביז 2)
קינדער אין שול-צוואנג עלטער ד. ה. פון 7 ביז יאהר ווערען אנגענומען אין די קלאסען A, B, C, I, II, III, IV.
אין פארבערייטונגס-קלאס A° ווערען אנגענומען ענטוויקעלטע קינדער פון 5½–7 יאר. אין די פרעבעל-שולן קינדער פון 3–7 י.
חוץ דעם אלגעמיינעם שול-פראגראם, קענען די ארטאדאקסישע קינדער געניסען פון נאכמיטאג-חדר, וואו ס'ווערט געלערנט גרינדליך אלע למודי-קודש, דהיינו: חומש, רש"י נ"ך, גמרא ותוספות דורך מלמדים ספעציאליסטען אונטער דער פערזענליכע השגחה און הנהלה פון בעוואוסטען למדן ר' יעקב בנימין קאצענעלזאן. בעם. די צאהל שעה'ן, ווי אויך מלדים פאר למודי קודש זענען היי-יאהר בעדייטענד פערגרעסערט. פאר פיזיש שוואכע קינדער, ווי אויך פאר אונבעמיטעלטע עגז. א
נאכמיטאג-שולע נאכמיטאג-חדר | ביליגער ביז 50% | נאכמיטאג-פרעבל-שולע

וויכטיג פאר שטריקער
איך בעזיץ אויף לאגער צום פערקויף פון סוועטער-שטאף פון רונד זשאקארד-מאשין
טריקאטאזש-פאבריק, פיעטריקאווער 37

מעבעל

בעסער איהר גייט קויפען מעבעל בעזוכט אונזער **מעבעל-קאאפעראַטיוו „סטיל“**, נאַרוטאַוויטש 4, (ס. דזיעלנא) טעל. 190-26.
מיר בעזיצען אויף לאַגער: נייסט מאָדערנע שלאָף-צימער, שפּייז-צימער, גאַבינעטען און ווי אויך איינצעלנע מעבעל-שטיקער. סאָלידע אויספיהרונגען לויט די נייעסטע אויסלענדישע מאָדעלען, ס'ווערען אויך אָנגענומען אַלע אַרט טישלער אַרבייטען אויף גוטע בעדינגונגען און פּינקטליכע אויספיהרונג.
קומט און איבערציינט אייך!

„סטיל“

קינא
ZACHĘTA
זגערזשער 26

מאָרגען דינסטאָג דעם 23/9
„דער שטאַרקער מענש“
הויפּט-ראָלען: גזשעגאָזש כמאַראַ, מאַרין מיידראָוויטש, וולאַדיסלאַוואַ וואַלטער
פּרייזען פון פּלעצער: 1—1.25, זל. 2—90, 3—60, גר. באַלקאָן—1, לאָזשי—1.50 זל. אויפ׳ן ערשטן סעאַנס די פּרייזען בעדייטענד ערמעסיגט: 1, 2 און באַלקאָן—60 גר. 3—40 גר. לאָזשי—1 זל.

אין דער 7 קלאַסיגע
קנאַבען שולע פון
נ. פיינהויז
זאַוואַדזקאַ — 26 —
ווערן אָנגענומען קינדער אין עלטער פון 5 יאָהר
בעמערקונג: די שולע עגזיסטירט שוין 37 יאָהר און אויסער די אַלגעמיינע למודים, וואָס ווערט גרינדליך געלערנט לויט דעם רעגירונגס פּראָגראַם. צייכענט זי זיך אויס מיט איהר גרויסען פּראָגראַם פון אַלע יודישע למודים.

איינגעל
אין אַ אייזען-געשעפט מיט גוטע רעפערענצען ווערט פון זאָפאָרט געזוכט. ה. יאַקובאָוויטש, לאָדז, גדאַנסקאַ 90. 4442

געלעגענהייטליך צו פערקויפען
אַ אייזערנע קאַסע, לאָמפען, 2 גרויסע אייל-בילדער (פאַלעסטינער אנזיכט) און פערשידענע געניצטע מעבעל. נאַרוטאָוויטשאַ 47, וו. 33, רעכטע אָפיצינע 2-טער שטאָק. 3976

Protesta wekslowe z lipca, sierpnia, września b. r. na Toruń, Bydgoszcz, Inowrocław, Nakło i Pomorze kupuję za gotówkę i przeprowadzam regulację. — Szczegółowe oferty do skrytki pocztowej 3. Toruń 6444

אַ רוטינירטע פערקויפערין
וועלכע וועט בארגען צירקאַ 1500 זלאָטיס וועלען מיר אָננעמען צו אַ דעליקאַטעסען געוועלב. אָפערטען אונטער „1500“ אין אַדמיניסטראַציע פון „לאָדזער טאָגעבלאַט“ 1944

מודעה!
דער בעוואוסטער לערנער וואָס איז גוטבעקאַנט מיט זיין פּעדאַגאָגיע צווישען אַלע למדם ומופלגי תורה איינער פון די בעסטע מסבירי׳ אין לאָדז
משה שפּירא,
עפענט אַ חדר ווסכאַדניאַ 27 ערשטען שטאָק
אין הויף לינקס, אַ לאָקאַל מיט אַלע בעקוועמליכקייטען ערשט קלאַסיג, אויך מיט די בעסטע פּעדאַגאָגישע קוואַליפיצירטע לעהרער וואָס עס ווערט געלערנט ביז 7 אַדזיאַלען מיט אַלע וועלטליכע למודים. אָנפענגער ווערן אויך אָנגענומען
מיט אכטונג
משה שפּירא

דערמיט מאַך איך בעקאַנט, דאָס אין מיין ניי-רעמאָנטירטער פּריזיער-אַנשטאַלט זענען די פּרייזען ערמעסיגט. שערען קאָסט 1 זל., ראַזירען—50 גר., אַנדולאַציע 1.50, מאַניקיר 80 גר.
מיט אַכטונג פּריזיער-אַנשטאַלט
פּיעטריקאַווער 60.

מעבעל
פון בעשיידענע ביז לוקסוריעזע אַמביליגסטען און אויף צוגענגליכע צאָהלונגס-בעדינגונגען
נור אין דער פירמע
Flakowicz i Recht
פּיעטריקאַווער 145, אין הויף.

טוך- און קאָרט-לאַגער
Sz. Maroko, Łódź
נאָוואָמיעסקאַ 2 פראָנט 1 שטאָק טעל. 15948
עמפּפעהלט צום ווינטער-סעזאָן אַ גרויסען אויסוואַהל פון די נייעסטע און בעסטע דאַמען- און מענער שטאָפען

פעלדשער מאַסאַזשיסט
J. ABRAMOWICZ
נאַרוטאַוויטשאַ 5, טעל. 127-97 הייל-מאַסאַזשען און געגען - פעטקייט (שלעכטער שטאָפוועקסעל, רעומאַטיזם און אַרטערעטיזם).

Dr. med. IGNACY MARGOLIS
ספּעציאַל-אַרצט פאַר אויגען-קראַנקהייטען.
נאָמט אָן פון 1—2 און 5—7
אַל. קאָשטשושקי 21 — טעל. 165.17

דייטשע האַנדעלס-קאָרעספּאָנדענץ
פּוילישע האַנדעלס-קאָרעספּאָנדענץ
האַנדעלס-ביכער פאַר אַ לערניי
אונטערנעהמונגען ווערען אַמבעסטען געפיהרט אין ביוראָ „אַרגוס“, זאַכאָדניאַ 36, טעלעפאָן 108-47

כעמישע דאַמף-וועשעריי און פאַרבעריי
Ledich i Golde
טעלעג. אַדר. Kago Łódź ווּאָלטשאַנסקאַ 257 טעלעפאָן 210-01
אפּטיילונג
פון פאַרבען און אויספּיינערן פוטער
מיר אָפּערירען צו די נידריגסטע פּרייזען
אַלעראַרט אימיטאַציע, נורטעו, אָפּאָסען קונען א. ד. ג.
אין בעסטער קוואַליטעט און אין גרויסען פאַר דאַמען- און הערען-קאָנפעקציע. מיר נעמען אָן זעמטליכע רויע פעלכלעך צום אויסאַרבייטען און פאַרבען.
מיר פיינערן אויס
קראַליק-פוטערלעך אויף פאָקען-ביבער, קאַסטאָרען—שאַנשיל א. ד. ג.

פערלאַנגט נאָר די גומי-אָפּצאָסען
מיט דער נייער מאַרקע
„GLOBUS“
די אָפּצאָסען „Globus“ זענען געמאַכט פון ערשטקלאַסיגען מאַטעריאַל און זענען די דויערהאַפטסטע און ביליגסטע.
מיר גאַראַנטירען פאַר 3 מאָנאַטליכע דויערהאַפט.
פאַר יעדע פערנוצטע פאָר אָפּצאָסען „Globus“ פאַר דעם טערמין, געבען מיר אַ נייע פאָר „Globus“ - אָפּצאָסען.
צו בעקומען ביי:
H. GOLDBERG Skład Galanterji,
Łódź, Nowomiejska 11
אַכטונג: ביים איינקויפען די גומי-אָפּצאָסען „Globus“ בעקומט מען גראַטיס אַ רעקלאַמע-באַל.

פּאָרטרעטונג פון קאַלאַמייער טלתים.	פערקויף פון שרייב מאַטעריאַל	ספרים סקלאַד ווסכאַדניאַ 34 פראָנט געשעפט	פערקויף פון שול-ביכער אין אַלע שפּראַכען	ווילנער ספרים-סקלאַד

מחזורים 25 פּראָצענט ביליגער!!!
דערמיט מעלדען מיר, אַז דער ספרים-סקלאַד „מסורה“ איז איבערגעטראָגען אויף ווסכאַדניאַ 34, פראָנט געשעפט ווי אויך איינגאַנג דורכ׳ן טויער. צו בעקומען אַלע אַרט ספרים און לעהר-ביכער ספּעציעלער אויסוואַהל פון מחזורים, אויך די וועלט בערימטע ווילנער רב פנינים מחזורים, אויך מיט פּוילישע איבערזעצונג, ש״ס, חומשים, פסוקים, משניות, מדרשים, סדורים, טלתים, גאַרטלען, קאַפּלעך, ציצית, מזוזות, צום נייעם שול-סעזאָן פערקויף פון אַלערליי שול-ביכער אויף שרייבמאַטעריאַל, אַזוי אַז דאָס חדר יונגעל קאָן זיך אַלעס אויף׳ן אָרט איינאָרדנען צו רעיעלע פּרייזען. מיר האָבען געפּועל׳ט ביי די ווילנער ספרים פערלאַגען גרויסע הנחות ספּעציעל פאַר קינדער גמרות פאַר חדרים פון פירמע ראָזענקראַנץ, שריפטזעצער צו ביליגע פּרייזען, אַזוי אַז דאָס אָרימע קינד וועט קויפען אַ ליכטיגע, ריינע, פּינקטליכע ווילנער גמרא צום פּרייז פון אַ וואַרשאַווער גמרא. געדענקט דעם אַדרעס:
ווסכאַדניאַ 34, פראָנט געשעפט אָדער דורכ׳ן טויער.

לעזט!
אַכטונג! ══ אַכטונג!
קאָנקורענץ-פּרייזען!
כדי צו ערמעגליכען די ברייטסטע קרייזען פון ב׳ פּובליק ום צו בעקומען אַ ביליגע און גוטע קינסטלערישע אויפנאַהמע׳ זענען די פּרייזען אין מיין פאָטאָגראַפישן אַנשטאַלט געוואָרען פערקלענערט ווי

12	שטיק	(Express pictures)	זל. 2
6	„	פאַסט-פאָטאָגראַפיעס	„ 2
6	„	פאַסט- „ ברוין	„ 6
6	„	„ „ אויף זייד	„ 8

אַכטונג צו אַ ½ טוץ זיידענע פאַסט-פאָטאָגראַפיעס גיט מען צו אַכטונג
אַן אָריגינעלען פּאָרטרעט בחנם!!
ס׳ווערען אויך אויסגעפערטיגט פּאָרטרעטען אין ראַהמען און אויך אַ פערקויף פון ראַהמען
קומט און איבערצייגט אייך!
בעמ. די אויפנאַהמען פון עספּעראַנטאָ קאָנגרעס בעקומט מען ביי
מיט אַכטונג
„PARISIEN“
קונסט-אַנשטאַלט
פראַנציסקאַנער 30.

אהאָ!!!
העל קרישטאַל
אַנערקענט
אַלס נישט-איבערשטייגבאַר גוט עמפּפעהלט
BROWAR GUSTAW KEILICH, ORLA
פערלאַנגט איבעראַל!

פערלאַנגט איבעראַל!

בחנם!
איז די אויגען - אונטערזוכונג ביים קויפען אַ בריל אָדער אַ צוויקער, וועלכע מען בעקומט אַ מביליגסטען ביי
פר. פאַסטלעב פּיעטריקאַווער 71
אַ גרויסער אויסוואַהל פון שטייגער-ברילען Zeiss-gläser

ברילען, גלעזער קויפט מען נאָר ביי פאַסטלעב		עלטסטע און ביליגסטע געשעפט אין לאָדז.

רער דיפּל אַמירטער ווינער שוה-מייסטער
פון אָרטאָפּעדישע
שיך!!!

נעמט אָן בעשטעלונגען אויף שיך פאַר פערשידענע פוסקראַנקייטען ווי: פלאַט-פיס, קורצע-דיס, אויסגעקרומטע פינגער, הויט-פערהאַרטעטע גדשיסקעס א.ד.ג. אַנאַטאָמישע לויט דער מעטאָדע איצינישער פאַרשריפט. ערשטקלאַסיגע און עלעגאַנטע אויספיהרונג. איך גאַראַנטיר, אַז נאָכ׳בענוצען מיינע שיך ווערן בעזייטיגט אַלע פוסן שמערצען און פערהיט פון אַלע פוס-קראַנקייטען. די שיך אויף פלאַט-פוס ווערען אויסגעפיהרט אָהן שום וואָקלאַדקעס.
ד. פלאַמירטער ספּעציאַליסט פאַר אָרטאָפּ. שיך
Moritz Silberstein
Łódź, ul. Pilsudskiego 49
poprz. of. II piętro m. 51

פאָדערט איבעראַל די בעסטע וועלט-בערימטע
מחזורים כל-בו עם אלפס הוצאת ירושלים-תל-אביב
וועלכע האָבען בעקומען אַ וועלט אויסצייכנונג אַ דאַנק די גוטע דרוק און גוט גלאַנץ פּאַפּיר מיט גרויסע אותיות און אַ גוטע יודישע איבערזעצונג, אַז ווער עס קויפט די מחזורים ירושלים-תל-אביב דער פיהלט דעם אמת׳ן עונג יום טוב.
די מחזורים איז צו בעקומען אין 1 באַנד, 2 באַנד, 4 באַנד אויף ראש השנה און יום כפור, ווי אויך אויף אַ גאַנץ יאָהר אין 5 באַנד און 9 באַנד אַלעס שעהנע פראַכט-בענדער אויך אַלע לוקסוסאָווע בענדער. אויך מחזורים „אני נזר“ אין קלענערן פאָרמאַט מיט אַ ריין יודישע איבערזעצונג אין 4 און 9 בענדער. אַ ליכטיגע דרוק און גוט פּאַפּיר כסדר מיט גרויסע אותיות אַלעס גוטע שעהנע פראַכט בענדער. אויך צו בעקומען די בעריהמטע וויענער מחזורים מיט פּוילישע און דייטשע איבערזעצונגען מיט פיינע וויענער לוקסוסאָווע בענדער אויף ר״ה יו״כ אין 4 טיילען, ווי אויך אויף אַ גאַנץ יאָהר אין 9 טיילען אויך 1 טייל און 2 טיילען. אויך סידורים מיט פּוילישע איבערזעצונג צום סעזאָן איז פאָרגעזעהן אַ גרויסען אויסוואַהל פון אַלע סאָרטען ספרים ווי, סידורים, מחזורים, חומשים, ש״ס טורים, רמבם, משניות, חוקים, פסוקים א.ז.וו. אַלע סאָרטען טליתים וואָלענע און זיידענע ציצית, תפילין, מזוזות, קאַפּלין, גאַרטלין אַלע זאָרטען עטרות עכט גאַראַנטירט זילבער אַ ספּעציעלער אויסוואַהל פון וויענער זיידענע טליתים, אַלע זאָרטען לערן-ביכער יודישע און העברעאישע׳ ספּעציעל אויף שמחת תורה איז **פעהנער** מיט געפּאַרבטע שטעפּאַרגעזעהן אַ גרויסער אויסוואַהל קלעלעך פאַר קינדער אויך קליינע און גרויסע ספר תורה׳לעך פאַר קינדער אַלע זאָרטען הבדלות.
הורט און דעטייל אַלעס צו די ביליגסטע קאָנקורענץ פּרייזען.
פאַר סוחרים אַ ספּעציעלען ראַבאַט
בעשטעלונגען פון פּראָווינץ ווערען זאָפאָרט ערלעדיגט.
צו ווענדען זיך דירעקט אין הויפּט ספרים געשעפט פון
יצחק שלאָמאָוויטש, לאָדז, נאָוואָמיעסקאַ № 16
Księgarnia i Wydawnictwo **J. Szlamowicz** Łódź, Nowomiejska № 16

אין מיין ביוראָ
ווערט ערלעדיגט ביטעס אין אַלע אורזשענדעס, סאָנדעס, היפּאָטעקען, ירושות, די בעסטע עצות אין יורידישע געשעפטן אויך היפּאָטעקען-חובות
י. זאַמעק פּאָמאַרסקאַ 19
טעלעפאָן 200.10
קלויזולעס ווערען ביי מיר ערלעדיגט אין משך פון 24 שעה

צנים פחים בדרך עקש, שומר נפשו ירחק מהם.
תקעו בחדש שופר, בכסה ליום חגנו. כי חוק לישראל הוא
משפּט:
איבער דעם זאָלסטו גלייך קומען אין דעם בעוואוסטען רעכטסקאָנסולענטען-ביוראָ
מאַנעלאַ, פּיעטריקאַווער 17
(זאַכאָדניאַ 52) טעל. 148-79
וואו עס ווערט פּינקטליך ערלעדיגט, ג ע ווי ס ע נ ה א פ ט געשריבען אַלערליי ביטעס: ציווילע, קאַרנע, האַנדלאָווע אַפּעלאַציעס, אַדוואָלאַניעס, קלאַוזולעם, זאַבעזפּיעטשעניעס אויף אַלע שטעט אין פּוילען, וועגען דירות אין אורזשאָנד ראָזיעמטשי. ווי אויך איבערזעצונגען אין אַלע שפּראַכען.
בעמ.: קלאַוזולעסאוי זאַבעזפּיעטשעניעס ווערען ביי מיר ערלעדיגט
במשך 24 שעה.
מיט אכטונג
ד. מאַנעלאַ, פּיעטריקאַווער 17

PORADNIA WENEROLOGICZNA
פון דאָקטוירים ספּעציאַליסטעו
זאַוואַדזקאַ 1.
נאָר פאַר ווענערישע הויט-קראַנקהייטעו און מענער-שוועכע אַנאַליזען פון בלוט און אויספלוס אויף סיפיליס און טריפּער קאָנסיליומס מיט ספּעציאַליסטען פון אוראָלאָגישע און נערוועז-קראַנקהייטען.
קוואַרץ לאַמפּ-עלעקטרישער הייל-קאַבינעט-קאַסמעטיק
טעגליך פון 8 אַ זייגער פריה ביז 9 אָווענד
זונטאָג פון 9 פריה ביז 2 נאָכמיטאָג
בעזונדער וואַרטע צימער פאַר פרויען
וויזיט 3 זלאָטעס

וויכטיג פאַר דאַמען!
מאַכע איך די עלעגאַנטסטע דאַמען-היטע נאָך דער לעצטער פּאַריזער מאָדע און די עלטעסטע היטע איבעראַרבייטע איך אויף גענצליך ניי. געדענקט די אַדרעס:
פאַר נאָר 2.50 זל.
זאַוואַדזקאַ 23
בעמערק.: ניי היטען די לעצטע נייהייטען אין פּרוויער ביליגער 50 פּראָצ. ווי איבעראַל. אויספערטיגונג
„TOLA“

[illegible] אַבאָנעמענטס-פּרייז: [illegible] אַנאָנסען-פּרייז: [illegible]
Redaktor-wydawca E. Hamburski
Drukarnia B. i M. Hamburskich w Łodzi, Piotrkowska 18.